

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Beskrivelse

over

Stevns = Herred

i

Trykkebæde Amt i Sjælland

af

Niels Henrich Weinrich.

Scilicet et tempus veniet, cum finibus illis
Agricultor, incurvo terram molitus aratro,
exesa inveniet scabra robigine pila,
aut gravibus raris galeas pulsabit inanes,
grandiaque effosis mirabitur ossa sepulchris.

Virgilius.

Kjøbenhavn, 1798.

Trykt hos Directeur Joh. Frederik Schultz,
Kongelig og Universitetsbogtrykker.

Deres

Høifyrstelige Durchlauchtighed

Prindsesse

Sophia Magdalena,

Hertuginde

til Slesvig-Holsteen-Glücksborg,

Abbedinde

i det Kongelige Stift Walløe,

tilegnes og tilskrives

denne Beskrivelse over Stevns-Herred

paa det underdanigste

af

F o r f a t t e r e n .

Der hoherhabne Stand kann nur in dem entzücken,
Dem er zum Mittel dient, die Menschen zu beglücken,
Und so bewundert man, im Reiche der Natur,
Der Sonne Mild' und Kraft, nicht ihre Höhe nur.

Hagedorn.

F o r e r i n d r i n g .

En og Tyve Aar ere forløbne, siden jeg udgav mine Historiske Efterretninger om Stevns-Herred, og omendskjønt de vare meget usfuldstændige, og røbede den unge Skribent, der ei kiendte sine Understøttelses Kilder, imodtoges de dog med Biesald, det baade Ufsætningen og Bedømmelserne i Kritiske Journal, Nye Kritiske Tilskuer, og lærde Efterretninger bevidnede. Siden den Tid har jeg, ved enhver forekommende Leilighed, samlet flere Biedrag til dette Herreds udførligere Beskrivelse, den jeg nu har den Ære herved, at udgive for det ærede Publikum.

Enhver

Enhver Kundig vil bedst kunde bedømme, hvad Umage, Taalmodighed, der hører til et saadant Arbeide, hvor mange Skrifter, der endog frugtesløs maae igien- nemgaaes, hvor mange Dokumenter der maae randsa- ges, inden man treffer noget passende med sit Diemed, dog! dersom Læseren er tilfreds med Arbeidet, vil ald Umage være rigeligen-belønnet.

Uagtet jeg har bestræbet mig for, at gjøre denne Beskrivelse saa fuldstændig som muelig, ere der dog de Ting til vore Dage henhørende, som man kunde have ønsket at vide, men som gjøres Hemmeligheder af, og en Forfatter altsaa har stor Bønskelighed ved at kunde angive. Jeg maae derimod herved aflægge Justits- raad Thorkelin min Tak for den Beredvillighed, hvormed han fra det Kongelige Geheime Arkiv har understøttet dette mit Foretagende.

Udføllige have yttret det Ønske for mig, at have en ligesaa speciel Beskrivelse over flere Herreder i Sial- land, som denne, og dette var ei ugjorligt; jeg havde
til

til den Ende giort et Udkast til en Beskrivelse over Færøe-Herred, ligesaa over Bieverstoug-Herred, som med Stevns-Herred udgiøre Tryggevælde Amt, samlet alle Slags Anregninger Odsherred vedkommende; men, den siden Opmuntring og de uigiengialdte Omkostninger man har, saavelsom den næsten tiggefærdige Maade, hvorpaa man maae udhøfke sit Arbeide, overtyde mig, at det er bedst, at lade det forblive ved dette Herred alene.

I Følge Landshuusholdnings Selskabets Indbydelse, om en Beskrivelse over en selvvalgt Egn i Landet, som i mangfoldige Aar havde staaet frugtesløs, tog jeg mig den Frihed, at indsende i saa Henseende en stor Deel af denne Beskrivelse, men, uagtet jeg kort efter Indsendelsen, skrev Dem et Brev til, som jeg sikkert ved er Dem tilhændekommet, at vilde end videre indsende de øvrige Bidrag til samme, der vare aldeles nødvendige under Bedømmelsen over det heele, saa værdigede dets Priis-Bedømmere mig ei, at affordre mig disse Bidrag, men bedømte blot den indsendte Deel, at den ei qualificerede sig til deres Præmie.

Jeg

VIII

Jeg indseer derfor, at Beskrivelser over flere Herøder af mig vil være overflødige; thi baade fra Præmie-Selskaber, og især! fra Kommissionen over Keiserens Capitaler til Fædrelandets Nytte og Ære, vil det ikke mangle, at der jo vil fremlokkes Beskrivelser, og opmuntres Skribentere, saa der altsaa ingen Mangel vil blive paa saadanne Skrifter. Ingen har — saavidt mig bekendt er — endnu af de Keiserenske Capitaler, været saa lykkelig at erholde nogen Præmie; men Fædrelandet vil vel sikkert have baade Nytte og Ære af de Ting, hvorfor de engang i Tiden udgives, imidlertid henstaaer det med disse, formodentlig kun der efter, at Kommissionen kan udfinde, hvad Fædrelandet har størst Ære og Nytte af???

Overalt lader det ikke til, at være vor Tids Mand at bekymre sig om, hvad der skeede i gamle Dage og om disse gammeldags Bygninger, Forsædrene opførte; hvad gaar det vel os an? sige de, ved Dagens Smaus, hvilken gammel Munk der har opført dem? de ere stygge, ubekvemmelige, uden al Bygningskonst, de maae derfor

øde=

ødelegges, og det lader, som man netop i vor Tidsalder her til Lands, vil sætte Grændset for deres videre Tilværelse, at de skal komme hidindtil og ikke længer; naar man ei derfor paa anden Naade kan faae deres alting trodsende Muure fra hinanden, sprænger man dem med Krud, og kiede af, at Arbeidet endnu mislykkes, forlader man dem halvstaaende i Ruiner.

Hvor man dog kan tænke forskialligt! i Engelland freder man over disse Oldtidens Bygninger, som Helligdomme, har nøiagtige Tegninger af dem, efter hvilke, naar noget forfalder, samme i Stand sættes, netop paa samme Naade, som det var før. Men derfor har ogsaa Engelland vel vedligeholdte Monumenter fra Oldtiden, overalt fra adskillige Aarhundrede at fremvise, og en rig Lord, der af Byggesyge kunde forledes at opføre endeel Pragtbygninger paa sit Gods, lader dog af Høiagtelse for Alderdommen, de ægte gamle staae, ja vedligeholde dem i deres Smag; thi, til at rive dem ned, eller kaldfatre dem om paa nye Viis, dertil er han gemeenlig alt for oplyst; men nu tænker man saaledes i Engelland!

For

For det øvrige vil jeg ønske dette Herred Fred og Frugtbarhed indtil de fierneste Slægter; og at de store Hovedgaardte i samme snart maae blive udstykkede i mange mindre Deele, hvorved mangfoldige flere Familier kunde ernæres og finde Levebrød. Et Glimt af Haab om saadant, opgik hos mig 1792, da Giorcks lov Gødsfer endog stykvis offentlig auctioneredes, men dette Haab blev snart tilintetgjort; thi en Mand kom hjem fra Guldet's Land Bengalen, som ei alene tog disse paa sin Samvittighed, men spørger efter meere Land og flere Gaarde, baade paa høire og venstre. Og naar Indien, som man kan formode, hvert andet eller tredie Aar, vil giøre Leverance til Kiøbenhavn af en Nabob, der ikke bedre veed at anvende sine Lak Rupies, *) end i store

*) En Lak Rupies regnes, alt eftersom Coursen er, til henimod 100000 Daler, og 700000 Courant Rupies remitteret til Euroya s. C. 1792. a 2 S. 2 p Sterl. pr. Courant Rupie er £ 75833. 6 S. 8 p. Sterl. som efter Coursen i Augusti Maaned 1792 a 5 Rdlr. 5 Mk. pr. £ Sterl. er Dansk Courant, Rdl. 444730 5 Mk. 8 Sk.

i store Herregaarde med underliggende Bønder, saa er adskillige store Hovedgaardes Adspjittelse endnu langt borte; Landet omstifter paa dets Herresæder, blot Adels Herkaber med Kjøbmands Herkaber, om hvilke sidste man end mindre end om de første, tør formode, at de, særdeles, naar de komme fra Indien og have regieret over sorte Slaver, tørde have de tydeligste Begreber, om den Menneskeklasses Rettigheder blandt os, der i lang Tid ei har været mange Straaes Bredde borte, fra hvide Slavers Kaar.

Til Slutning maae jeg endnu tilføie denne almindelige Sandhed, enhver tage sig af den, hvo der vil, finder man den overflødig blinke man den forbie: at saalænge den største Deel Mennesker ei hoiagter og sætter Priis paa andet, end Sædvaner, Fordomme, sammenpressede og tilluskede Rigdomme, snedig Opførsel og tomme Møder, uden at være saa selvstændige at estertænke og prøve, om og dette som Mængden gaber, henrives og bedaares af, er vor sande Agtelse værd? og ere derimod foldfindige, ja foragter Sandhed i Hytten, og Dyden i Badmel,

Badmel, fordi den ei har Øieblikkets Glimmer, saalænge
fortiene de ogsaa de Plager, de martres af, ved at være
deres stormende Sindslidellers, daarlige Fordømmes, og
vrange Begrebers usle Trælle. Men jeg forhaaber, at
vore Dages Sadelærere og Philosopher ville utrættelig ar-
bejde paa denne vor Oplysning, og naar Mængden af
Menneskerne engang, ei beundrer uden det sande Store
og Gode i Verden, da bliver det Lyst at leve.

Forfatteren:

Stevnsherred, der formodentlig har faaet sit Navn af, at det stevner mod Søen, ligger paa Den Siøllands østlige Kant i Tryggevelde Amt, en halv Miil fra Kjøge, $5\frac{1}{2}$ Miil fra Kiøbenhav, under 55 Grad. 15 — 25 Min. Polihøide, og er i Længden $2\frac{3}{4}$ Mile og i Bredden 2 Mile stort; omgiven for det meste af Søen, har det paa nordre Side, Kjøge Bugt, paa østre Side Østersøen, paa søndre Side Præstøe Bugt, og det stilles paa den vestre Side ved en bestandig rindende fiskeriig Aae, som forhen ganske har adskilt Herredet fra det øvrige Land, men er nu paa nogle Stæder tilgroet; dens stadige og vedvarende Løb tager nu sin Begyndelse imellem Spiellerup og Smerup Kirker, og har sit Udlob ved Walløe Kroe i Kjøge Bugt. Det er altsaa at ansee næsten som en Ø, og kun egentlig landfast med det øvrige Land lidet over en halv Miil, hvorfor det ogsaa i mange Skrif-

ter nævnes som en Halvøe. Landet er fladt og jævnt, og naar man undtager de tvende ved Landsbyen Klippinge beliggende Bierge, Langbjerg paa Maglebyes nordre Mark, Holtug Banke, samt nogle smaa ubetydelige Forhøininger hist og her, saavel som Landrøsninger ved Strandkanterne, en overalt jævn Overflade der er særdeles vel stiftet til et godt og frugtbart Agerland. Jordsmønnet er overalt godt, og paa mange Steder fortreffeligt, bestaaende af en forholdsmaessig Blanding, af Leer, Muld, Sand; og vanskeligen skal man i heele Siælland kunne fremvise Mage til Strækning Land af lige Størrelse i Jordens Bequemhed overalt til det beste og frugtbareste Agerland, hvis Frembringelser, naar engang Udskiftningen med Bønderbyerne overalt kommer i Stand, og de store Hovedgaardsmarker blive inddeelte i mindre Lødder og bedre drevne og nyttede, vil i Tiden blive stor og velsignet. Paa Grund af sin Beliggenhed, har det derimod en stor Fiende i de kolde og skarpe Sø-Vinde, som overfare dette flade Land i For- og Efteraar, der er Aarsag til, at her undertiden saaes og høstes seener end andre Steder i Landet, at Kornet sildigere moednes, hvilket i fugtige Efteraar, gjør Høsten her ofte meget vanskelig. Her avles Hveede, Rug, graae og gule Værter, Byg, Hav-

Havre, Viffer, lidet Hør og Hamp til eget Huusbehov, og i Besynderlighed er Herredet i Almindelighed bekiendt for dets gode Vrter og Kornvahre. Hverken mange eller store Skove vil man her finde, da de, i de seener Eider, deels ved stærke Udviisninger, deels ved betydelige Skootyberier ere kiendeligen formindskede, og Underskoven ved Bortleien til Græsning for alle slags Creature ødelagt, ja Søholms Bøgeskov ved Stranden, aldeles bortryddet, saa Landet paa denne Kant nu savner det Væ, det forhen havde for de fra denne Kant indbrydende kolde og skarpe nordøstlige Vinde. Kongeskoven udmærker sig dog endnu ved store, ranke og til Arbejdsredskaber og Savntømmer bequemme Træer. Giorsløvs Bøgeskov har ualmindelige skionne velvorne ranke Bøger, og en ung opvoxende Skov ved Dyrehaven, løber sunde og frugtbare Træer i frodig Vert; men naar nu hertil nævnes Dyrehaven, Skieppelunds Skov, Seinhuus, Raachobed, Kirke og Juellingeskov, hvoraf den største Deel er af liden Omfang, og nogle neppe kan kaldes Skov, men meest bestaae af Krat og Underskov vil enhver indsee, hvor utiiskræffelige til fornødent Brændsel og andet nødvendig Brug for Herredets Indvaanere, disse snart vil blive, og dette Uffavn være desto føleligere for en Egn,

hvor der findes faa Tørvemoser. Indbyggerne maae derfor allerede anskaffe sig Brændsel langveis fra, hvor de kan faae samme, som ikke er let at bekomme, da Storeheddinge allene forbruger 1500 Favne aarlig til Brændeviinsbrænden; og naar tengang Walløes Bestyrere og Bregentveds Ejer falde paa at lufte deres Skove, er Udfigten her i Egnen i denne Henseende i Tiden sørgelig. I det heele Herred findes kun en liden fersk Vand Sø, Sæholmis Sø kaldet; den er temmelig fisseriig, har Brasen, Karudser, Alborrer, Suder og Giedder af usædvanlig Størrelse, undertiden paa 16 til 20 Pd; men Søen groer ved Strandbreddene meer og meer til. Vandets Mængde i samme, der ved Vandledninger fra Bøndernes og andres Marke nu ved Udfiskninger kunde hidledes og forges, aftager saaledes, at den ved Søen værende Vand-Malle, der ved gode Indretninger kunde blive for Indbyggerne særdeles nyttig, ikke sielden maae hvile og staa stille. I Naen falder Dredder, Alborrer, Al, og en Fisk kaldet Rømert, den Jeg forgiæves har søgt i Mulleri Zoologia danicæ Prodromus og flere Skrifter under dette Navn, endssiont Muller dog nævner den under Navn af Rømert i hans Zoologia danica Tom. I p. 152 og 157. Da de $\frac{3}{4}$ Parter af Herredet er omgivent

vent af Søen, skulde man formode at her gaves megen Fisk; men intet mindre, Saltvands Fisk er her ofte en fielden Ret, og Fiskerpladsene ere formedelst Storm og stærk Svøgang usikre. Den Mængde Søhunde som opholde sig nær Kysterne, ligesom ogsaa den store Mængde Svaner med deres Ungel, der om Foraar og Sommer beleire Kysterne af Kjøgebugt, som vi for ødsel Pragt og Dienslyst frede og opføde, for at skaffe vore Gienboer de Svenske god Fortieneste af deres Skind og Fiedre, ere Marsag i at Fiskeriet her ligesaavel som ved de øvrige Danske Kyster er saa ganske aftaget, til stort Tab for den Fattige i adskillige Henseender. Det lidet her falder, bestaaer i Sild, Flyndre, Hornfisk, og Makrel.

At melde noget om Indbyggerne finder jeg overflødig, da jeg ikke har anmærket hos dem noget sært eget, enten i Sæder, Skikke, Klæde- dragt, Sprog fremfor Siællands øvrige Indvaanere. Til største Skade for Bondens Levevilde, Sæder og Moralitet, har den i Herredet beliggende Kjøbstæd Storeheddinge formedelst Brændeviinsdrif stedse været. Saaavel vilde, som tamme Dyr, samt Vexter, har det tilfælles med Siællands øvrige Egne. Af Røve, ere her mange, da de i Klintens Huuier finde et sikkert Tilholds- stæd at opklække deres Unger, og af de ødelæg-
gende

gende Graaespuerrer en utroelig Mængde; da de ogsaa formedelst Jagtrettigheden finde Fred og formere sig i uforstyrret Noelighed. De gjøre ofte stor Skade paa Frugter og Sæd; vel ødelægge de en Hoben Oldenborrer og Orme, men at de maae være skadelige, naar de tage for meget Overhaand, vise Anordninger i Preussen, hvor Bønderne aarlig maae levere et vist Quantum Spurve: Hoveder.

Paa Havedyrkningen legge Bønderne liden Vind; lidet grøn Kaal, nogle Kartøfler, og de sorte Kirsebær, hvis Træer Forsædrene — hændret være deres Minde — have plantet, og som Efterkommerne, ubekymrede om, at erstatte ved nye, uden mindste Møie saa rigelig høste Frugterne af, som saa tit har hjulpet til i trange Kornaaringer at lette Bondens Skatte, er alt hvad der findes i deres Haber; det øvrige Jordsimon i dem, sees ofte at ligge øde, og alle øvrige Rodder de kunde behøve, fiobe de endnu paa Kjøbenhavns Torv. Nogle saa Bønder have Bieftader, hvoraf de, naar de have dræbt Bierne, sælge Bieværket saaledes som Bierne forlade det, til Kjøbmanden i Kjøbstæden, uden at nytte Honningen til deres egen Huusholdning.

Dette Herred bestaaer af 12 Kirkesogne, som ere Storeheddinge, Strøbne, Warpeløb, Magt

Maglebye, Holtug, Lilleheddinge, Høierup, Havneløb, Frørsløb, Lydersløb, Hellested, Smerup et Annex til Spiellerup Kirke i Faxe Herred. Disse Sogne indeholde foruden Kiøbstæden Storeheddinge, fem Herregaarde, Gjørsløb, Sæholm, Erichstrup, Høistrup, Jullinge, 25 Bønderbøyer, bestaaende af 385 Gaarde, 285 Huse, endeel eenlige Huse, og 10 Møller hvori samtlig ved Folkeoptællingen 1769 befandtes 4838 og 1787, 5742 Mennesker *). Overalt i Herredet er Bonden for høit ansat i Skyld, siger Pontoppidan, og beretter Morville i hans geographiske og geometriske Beregning over Siælland, at han ved Beregning har befunden, at der til hver Tønde Hartkorn, er overhovedet i Tryggevælde Amt $7\frac{1}{2}$ Tønde, og paa hver Kvadratmil 7683 Tønder, at Størrelsen af den brugbare og dyrkede Jord forholder sig til Størrelsen af den udyrkede Jord, og Vandflade i Durksnit for Tryggevælde Amt, som 91 til 29. **); hvilket altsaa for dets Deel gjelder for dette Herred. Hofmann foran i 7de Bind

*) Beregningen over Stevns Herreds Folkemængde 1787, som Schlegel i Statistisk Beskrivelse af de fornemste europæiske Stater, 2den Deel 1ste Hæfte, pag. 9 og 12 angiver til 5312 Personer, kan ei være rigtig.

***) Nye Samling af det Kongelige Danske Videnskabs Selskabs Skrifter, 2 Deel p. 400. 401 og 402.

Bind af hans Foundationer, ansætter det kontribuerende Hartkorn, foruden Skov og Møllefyld i Stevns Herred til 4007 Edr. Hartkorn.

Vi ville nu vende os til dets ældre Historie, og eftersee hvad Tiden i denne Henseende har lævnet os til vore Dage, og det maae sikkerlig ei være os ukjært at vide, hvo af vore Forsædre, der have beboet disse Egne, og hvilke Efterretninger vi have om dem, samt deres Foretagender her i Landet. Jeg maae da først underrette mine Læsere om, at Kong Svend Estridsen skal Aar 1060 have givet Halsdelen af Dette Herred til Hellig Trefoldigheds Kirke i Roskilde, for at forsone et Mord, han havde begaaet, efter at have faaet Afløsning af Biskop Wilhelm *); og dernæst i denne Hensigt meddele dem, Afskrift af et forhen utrykt og høist mærkværdigt Document, saavel i Henseende til dets Velde, som det store Antal Steder, det benævner i dette Herred. Det glemmes i den af Arnas Magnæus til runde Taarns Bibliotek i Kiøbenhavn testamenterede Samling, under Fasc. 1 No. 1, og lyder saaledes .

In nomine Patris et filii et spiritus sancti amen.
Cum nihil certius morte hora mortis nihil incertius.

Ego

*) Hvitfeldts Biske = Chronica, in Folio, trykt 1653.
p. 45.

Ego Petrus Olafsson de Kalværis. Licet eger corpore. sanus tamen mente et spiritu. non immemor salutis anime mee. Lego et confido testamentum meum in hunc modum. In primis autem debita mea que sunt hec. thrugillo dicto nytal pro injuria sibi illata v. m. den. Thrinin relicte Nicolai dicte paue i. m. den. Thocke rumpæ. unum polidrum. Ecclesie *halgestæthæ* XXIX. mr. den. Dno Ingwaro hastenssun. VII mr. den. Dno Gerardo de næstwith dicto hanskæmakæra. IIII mr. den et suis heredibus. den. hugnild in *Stæthumshæreth* IIII mr. den. pro jacobo astrathæfun. X. mr. den pro quodam equo et ipsi denarii debentur episcopatu. Eligo vero sepulturam In ecclesia mea kalværis cui confero. XII mr. den. ad eius consecracionem. Item Claustis æfghærum hæpplæholt. clauastro sancte marie Roskildis predicatoribus ibidem. Ringstadis. Soræ. Monæchis in næstwith. fratribus. predicatoribus in horthugæburgh. In hafn fratribus minoribus. fratribus minoribus In næstwith. Cuilibet istorum. XV. mr. den. Item hospitali in hafn. hospitali Roskildis. et hospitali sancti spiritus ibidem. hospitali Ringstadis. hospitali Slaulöfæ. hospitali Athorp; Cuilibet predictarum. X. mr. den. Item ecclesie sancti Nicolaj in hafn. omnes naues meas quas habeo ibidem. Item ad redimendum crucem meam Centum mr. den. Item cuilibet ecclesie in *stæthumshæreth* & faxahæreth. vnam. mr. den. & simi-

liter

liter cuilibet sacerdoti ibidem. vnam marcam den.
 Item sacerdoti meo in kalwæris domino hæmingo
 v. mr. den. dyacono ibidem. j. mr den. Item. unam
 oram scyld quam habui a jacobo astrithæfun in
holthoighia, libere relinqvo eidem ad redimendum
 pro XX mr den. ad testamentum meum redimen-
 dum. Item filiis domine Stinæ, Magno. & Lauren-
 cio. petro johannis kæfyjæfun, yfac filio ysaac.
 Gnæmar harwaftæfun Aki. esgifun. cuilibet istorum.
 XXX mr. den. Magno ingwari filio. XX mr. den.
 Item cuilibet puero meo, vnum polidrum. Item si
 debita mea sint plura quam scripta sunt ad ea redi-
 menda assigno, ccc. m. den. quicquid superfuerit
 consilio executorum meorum pauperibus viduis &
 orphanis distribuatur. Insuper bona mea que ha-
 beo in *hagnælef* scilicet VI or. scyld et dimidium.
 sol. In *scyrpingj*. I or scyld. In *hædingj. makla*.
 XIIIJ. sol. scyld. Item quicquid habeo in *Flaria*.
 In *figgarflæwa*. II or scyld. In *holthoia*. IIJ. scyld
 et tres den. In *Arughæ*. IIIJ sol. scyld. In *hælle-
 stasha*. X. or scyld solido minus. In *Warppælewæ*
 dimidium octauum sol. scyld. In *Lynda*. I mr.
 scyld. In *jurflæwa* dimidium septimum sol. scyld.
 Alslewæ. VII sol. scyld. predicta omnia cum suis
 attinenciis mobilibus & immobilibus. Lego, do et
 scoto Claustro dominarum sancte Clare Roskildis.
 Ita tamen quod prouisores ejusdem claustris. omnia
 predicta tam debita quam legata. de predictis bonis
 per-

perfoluant. & quicquid residuum fuerit cedat ad
 usum ejusdem claustrum. Testes autem huius mee
 vltime voluntatis sunt dilectus frater meus Dominus
 Ingvarus. dominus hastan. dominus Iohannes ranifun.
 dominus Petrus hind. Ingwarfun. dominus hæ-
 mingus sacerdos. frater Astradus & frater Lauren-
 cius de ordine minorum Roschildis & alii quam plu-
 res milites & famuli. Executores autem huius testa-
 menti constituo venerabilem patrem dominum Ar-
 chiepiscopum Lundensem. dominum episcopum
 Roschildensem dominum Ingwarum fratrem meum
 Olauum Ranifun & fratrem eius dominum Johan-
 nem. & dilectum cognatum nostrum fratrem astradum.
 de ordine fratrum minorum. quorum sigilla
 fecimus apponi. quis quis autem contra hanc vlti-
 mam meam voluntatem contrahere præsumserit nutu
 consilio uel assensu. Anathematis vinclo sit ipso
 facto innodatus. Actum in Kalwæris anno domini
 MCCLXI. XI. kal aprilis.

Sigilla omnia (5) desunt

In tergo manu cæva nitida.

Testamentum domini petri
 oleffun de Kalwæris et bonis collatis sororibus in
 diuersis locis in eodem.

Herefter følger under Fasc. 1 No. 2. en Op-
 regnelse paa det Gods som Peter Oluffen eiede.

Enu-

Enumeratio bonorum Domini Petri Olæffen de Kalwæriis. Nouerint uniuersi hecce bona que dominus petrus olæffun de calwæriiff assignauit ad perfoluendum testamentum suum in *Stehimshæret* et ea emit Dominus Johannes Ranæfun sub eadem conditione uidelicet ut solueret item testamentum. In *hæddinge maglæ* censum XIIIJ sol. et duas curias ibidem cum mobilibus et immobilibus & vnum balneum quod omni anno valuit octo mr. & in estimatione sexaginta mr. Item *hæddinge* quatuor wættehr mölna quodlibet annuatim valet octo mr. den. In estimatione autem XX mr. quodlibet eorum. In *skyrpinge* censum unius hore et unam curiam cum suis attinenciis. In *holtohe* censum trium hor et unam curiam cum suis attinenciis. In *warpælef* censum octo sol. & quilibet solidus valet octo & vnam curiam cum suis attinenciis. In *arnhogh* censum duarum hor. Quilibet solidus preter quam in *Warpælef* valet X mr. d. Item *stæthie* terram pro XL. mr. Ffratribus minoribus in kalundæburg. X. mr. d. contulit quibus non perfoluerit, caluæriis X. mr. duas mr. soluit frater astradus in panno blauio qui est sub casula de baldechino & in lineo panno ad conferuandam casulam. Item claustro beate virginis Roskildis X. marchas predicatoribus ibidem tantum. hospitali sancti spiritus ibidem tantum. hæbbelholt. X. mr. d. Soræ promisit X. marchas ut habuerit restit. In boscap ducente marche Summa
sep.

septingente marche in terra et hofcap et in molen-
 nis de istis septingentis marchis perfoluat Dominus
 Johannes Ranz ducentas et quatuor marchas.

Lacinia longa membranæ, subtus latiuscula
 inferne vero fere acuminata, sub scriptura foramen
 rhomboides, an ob sigillum?

Har 1315 har dette Herred tilhørt en Hertug
 af Rygen ved Navn Wiglass; thi saaledes siger
 Historien: Har 1315 oplod Hertug Wiglass til
 Kong Erik Menved Stevnsherred o. s. v., som
 han havde i Pant for Brudeskat, og tilintetgjorde
 alle de Breve han og hans Forfædre derpaa havde
 havt *). N. C. Schwarz i Greifswald har i et
 Brev til Lagerbring givet følgende Underretning
 om samme: Witzlaus IV Princeps Rugiæ indigena
 ultimus 1325 defunctus, habuit in Dania Monam
 insulam nomine dotis oppignoratam, tractus enim
 Steffensheret Biuerskougs heret cum urbe Kiöge loca
 insuper Listeren Hidding & Fleding pignori data.
 Quatuor illa priora Witzlaus IV 1315 Regi Dania
 reddidit quo promptiora et efficaciora eius auxilia
 in bello quod tunc gerebatur Sundenfi sibi compa-
 reret **). Har 1360 Sabbathe ante diem beati
 Jacobi apostoli, findes Johannes Piccard kaldet
 Sme-

*) Hvidtfelds Danmarks Riges Krønike, in Folio,
 trykt 1652. Tom. I, p. 379.

***) Udkast til Bleskings Historia och Beskrifning, af
 N. H. Siebory. Lund. 1792. p. 23.

Smeker Ridder hans Brev, ved hvilket han pantsætter til Herr Evert Moltete, Ridder, det Gods som ham af Herr Johannes Guinekule Ridder, er pantsat, og paa Siøllands Landsting skiodet, nemlig: Haffnesgarth, Ascertorp, Assove, Dalbye, Skensbeth, og noget Gods i Stevnsherred *). Nar 1400 har Biskop Peder med flere Løverdagen efter Mariæ Kensefsdag til Roeskilde forseglet Lasse Jensens Brev om Havnslø og mere Gods i Stevnsherred, som han oplod Dronning Margrethe for andet Gods i Falster og Lolland. Samme Nar Dagen efter St. Agathe Vir., var Biskop Peder tilstæde paa Kong Eriks Retteeting, holdet i Roeskilde da Herr Nicolaus Swardson Ridder, skiodede Dronning Margrethe endeel Gods i Stevnsherred **). Videre Biskop Peders Forskrivelse til Kong Erich og Dronning Margrethe af dato 12te November 1401, hvori disse Ord findes: item swa meget Gok, som Herr Ficke Smegher nu haver i Stoffniskæret aff Konningedømmet; med mere som han forhen af dem haver havt i Pant for 8000 Mark Solo ***). Af en Quittance hvoraf Originalen glemmes i det Kongelige Geheime-Arkiv, sees at Biritte Olufsdatter No. 1483, quitterer Kong Hans for ald den
 Lod

*) Danske Selskabs Tilbert, p. 176. No. 23.

***) Danske Magazin Tom. IV. p. 305.

****) Danske Magazin Tom. IV. p. 312,

Lod og Rettighed, hende kunde tilfalde, i Stevns-
 og Bieferskov Herreder, som hendes Gader Hr.
 Ole Axelson i Pant havde. Aar 1403, over-
 drog de stetinske Hertuger Barnym og Wratis-
 laf til Biskop Peder den Ret de havde til
 Hædinghæ et provinciam *Stavensherred*; Ori-
 ginalen heraf, giemmes i det Kongelige Geheime
 Arkiv under Titel: Literæ Barnymi et Wratislafi
 Ducum Stetiniensium de Ad. 1403 dimittentium do-
 mino petro episcopo Roskildensi villam Hædinghæ
 et provinciam *Stavensherret* og er som følger:

Wy Barnym vnde Wartislaß Brodere van gö-
 des gnåden Hertoghen tu Stetyn vu Vorsten tu Rü-
 gen bekennen vnde betughen openbare in desseme
 vnsene opene breue Dat wy mit wolbedachten mo-
 de vnde Wolberadenen rade vnser Ratgheuerere De-
 me Erliken Heren bischop Peter van Roskilde vnde
 Zynen nakomelingen ghelåten hebben vnde laten in
 desseme ieghenwardighen bræue Dat Herde gheheten
Stewensherd vnde *Heddinghe* in Zelande beleggen
 mit alleme rechte vnde Nutlicheit van sunte Mer-
 tons daghe nu neghest anstāde vort to fosse yaren
 allumme neghest sūnder myddele volghende tu be-
 holde te vnde tu brukende desse vorschreuen tid
 vth vnde och nyne Rekenſchop van desſen vorschreuen
 tu donde vnde wy bekennen in deseme vnsene
 opene breue dat vns alrede vor alle dyt vorschreuen
 also vulghedan vnde gheschen is dat vns vullekom-
 me-

melike vnde wol na vnse willen dar ane noghet vnde wanner desse vorfcreuen tid unde yare vmnekomen vnde voreghan zint alle hir vorfcreuen sten vnde wy edder muntliken edder mit unfeme opene breue dat vorfcreuen *herde* vnde *Heddinghe* wedder effchen so seal dat vorfcreuen *herde* vnde *Heddinghe* vryh vnde vnbeworn wedder tu vnser hant komen vmbekumert vnde vnghehindert van vorben Biffcope Peter vnde Zynen Nakomelingen. vnde tu merer bewaringhe dat alle desse vorfcreuene ftucke vnde artikele also zint vnde blyuen scolen also hir vorefcreuen fteyt fo hebbe wy vorbenomeden beide brodere vnse ynghefeghele mit willen vnde mit wifcup gehengen laten an deffen breff. Tughe deffer dinghe zin vnse leuen getruwen Rathgheuen hir an vnde ouerghewefon alle Her Wedighe buggenhaghen vnse Marfcalc Her Clawes van Vitzen vnde Her Rollef Nygonkerke Riddere. Her Cord bonow Archydiaken tu Tribufes Her Wulf Wulfam borghermefter vnser flat tu deme Sunde Vicke van Vitzen vnde Verner Gnewekow knapen vnde vele meer de louen vnde ere werdigh zint Ghegheuen tu Helfingborgh na godes bord Verteyn hundert yar na in deme dorden yare yn aller Godes hilghen Auende.

Ex Originali Pergameno Archivi Regii. Sigilla (2) defunt.

Har 1514 forbød Kong Christian den anden,
at ingen Endffe eller udenlandffe maatte besøge ulov-
lige

lige Fiskeleier, som 'Lolland', Falster, Møen, Stevns herred, for der at ligge og salte blodige Sild, som tydske Mænd ingen Privilegier havde paa *).

Det var en ønskelig Sag, om de vaabendygtige Indbyggere paa denne Halvøe, lig Læsserne og Langeländerne, kunde mod Fienden, der forstyrrede Landets Fred, i paa kommende Tilfælde, ei allene gribe til Værg, men og forstode at bruge det til sit Forsvar; dog, det vil vel falde vanskeligt, og saalænge den udelukkende Jagtrettighed vedvarer, ganske ugiørligt at bibringe den nærværende Slægt saadant. Feighed og Modløshed, Følger af Hoberiets forrige Plager, Frygt og Affrye for Soldaterstanden, den Herremanden indtil vore Dage, har havt i Baghaanden for en vrangvil- lig Bonde eller hans Sønnen, der ei vilde lystre hans Luner, som hans største Straf, Mangel paa Kundskab at behandle Skyde-Geværet, som næsten ingen Mand, paa et med adelige Rettigheder privilegeret Gods, maae formedelst Jagtrettig- heden have i sin Gaard, samt den høistfordærve- lige og Sundhed ødelæggende Brændeviinsdriften i Kroer og de smaae Riibstæder, have alle med-

vir-

*) Hvidtfeldts Danmarks Riges Krønike in Folio trykt 1652 Tom. II. p. 1103, saa og Pontoppidans Ori- gines Hafnienses. p. 123.

virket til, at paa endeel af Siællands Kyster vil, for en Fiende der lander paa disse, ei findes kraftig Modværg af den nærværende Slægt, undtagen hvor Krigstroppe netop befinde sig; ja det er mærkeligt, hvor meget forhen fra denne Side er virket til Landets Usikkerhed; Soldaterstanden brugdes, som forhen sagt, til Straffemiddel for unge Bønderkarle, og gjordes derved nderst forhadte for dem, Beværet, der bør findes hos og kunde bruges af enhver bosiddende Mandsperson paa en flad og næsten aaben De som Siælland, hvor Naturen — de Fjæ og Sandbanker undtagen, den har omgærdet dens Kyster med — har saa lidet sørget for dens Forsvar, og hvor Landet mere og mere blottes for Ekove — dette Vaaben blev dem af Herremændene aldeles betaget, for den Overdaadigheds-Artikel, at have Dyr og Hare nok til sit Bord, og for den Stoltsheds Skyld, eene — undtagen deres befuldmægtigede drabelige Skytte — at være den, der paa sit Guds ustraffet torde løgne et Skud. En stor Lykke under slige Omstændigheder for disse Kyster, at Landet nyder en næsten hundreaarig Fred. — Give Gud! den maae vare ved saa længe, indtil enhver Bønde i Landet elsker med Varme den Jord, der føder og nærer ham og hans; indtil han føler Mod i hans Siæl, og Tillid til sine egne

egne Kræfter, at forsvare den mod Vold, indtil han forstaaer at bruge Skyde: Geværet ligesaa godt som hans Plov og Lee, og kan skyde sikkert med samme, for i modende Tilfælde at imodstaae den Fiende, der som Voldsmænd nærmer sig hans Boelig; saa vil han giøre enhver Uven af Landets Fred, ethvert Skridt stridigt. Jeg kan ei paa dette Sted fornægte mig den Fornøielse, at udskrive og Ord for Ord, som en vigtig Advarsel og Erindring især for den Egns Indbyggere, hvorom Jeg skriver, at anføre følgende Linnier af Kammerherre Scheel *): "Hvor ønskeligt skulde det være til Fædrelandets Forsvar, naar alle Landboere vare i Stand til at gribe til Værg og behændig at bruge det, naar Godseiere og Herremænd ved deres eget Exempel opvakte Kierlighed til Krigstienesten hos sine Underhavende; naar Geistligheden anprisede den, og Almuen erindredes om, hvorledes deres Forfædre ved hvert af de seeneeste fiendtlige Indfald saae sig berøvede deres Gods og Eiendomme, ei af Fienden allene, men selv af Hielpetropperne, naar Almuen underrettedes om deres aldgamle Forfædres, Cimbrernes Stridbarhed, og endelig mon Vændernes Fornøielser skulde tabe noget derved, om

B 2

man

*) Henrik Otto Scheels Indledning til 3 aedes Krigshistorie. Kjøbenhavn 1785. p. 312 og 313.

man gjorde Waabensvæsker til en Deel af samme? Ja kunde disse Duffer naaes eller rettere maatte de vorde opnaaede; thi mueligt er det, og Nødvendigheden synes at drive paa deres Opfyldelse. Landets Børn skulde da vist ikke mangle Mod til at afflaae Landets Fiender, men det beroer paa Kundskab og Tillid til egen Styrke, og man torde da ei nødes til at kalde Tropper af slavisk Afkom til Undsætning, som hine Kroater under Gallas, Polakker under Czarneski, og Kosakker under Mengikof, saasom de snarere vare haarde Plagere, end Befriere for Landet".

Vi have nu oplevet en saa langvarig Fred, men i samme at tænke paa, hvordan det gaaer til i Krig, og alt hvad der hører til, vil ei fortrydes, var et af Christian den 4des viise Valgsprog; det var derfor hellig at søske, at Landsbyernes unge Mandskab, i Steden for at søge at hængse Sondag-Eftermiddag i Kroerne eller nærmeste Kioskstæde ved Kortspil, Drik og omsider Slagsmaal, frivillig skiede til Skiven, naar Jagtrettigheden og Karstiden tillod saadant, rende om Kap, eller anstillede andre Legems Øvelser, svingede under aaben Himmel ved landlig Musik Bønderpigerne i Dands, for at rette de sive Lemmer, der ved Ugens Arbeide vare bleve ubøielige; saaledes gjøre deres norske Brødre

dre

dre, og af saadanne frte og muntre Mennesker kan man vente et Lands kiække Forsvar. Det har ofte bedrøvet mig, ved Giennemfarten Søndag-Eftermiddag, om Sommeren igiennem Landsbyerne her i Landet, at erfare den Stilhed, den liden Rørelse, den Døsfighed der hersker; ingen Lyd af landlig Pibe eller Horn, ingen Dands, ingen Sang, ingen Legemssvælses, hvorved Sindet muntres og Lemmerne blive smidige, og til en ret Brug heraf, ei til Misbrug, kunde Herremændene og Geistligheden virke meget; men hidindtil have de og været tvungne, at være af den Formening, at de vanhelligede Hviledagen, og at slikt var Gud mishageligt. Hvormed Bonden her i Herredet ligeledes syffelsætter sig og sine Tjenestekarle de lange Vinter-Aftener, seed jeg ikke, sielden bære hans Redskaber Vidne om disse velanvendte Tid.

Der vil maaskee engang komme den Dag, naar denne Egn overalt bedst er opdyrket, som en Guds Have, at Barbarerne østen fra — hvil deres colossalske Masse, ei forhen opløses og splittes ad — ligesom vore egne barbariske Forfædre, der giæstede Europas sydlige Egne, kan som Fiender eengang lande paa disse Kyster, for at nyde deres Gode; at Kosakker, Tartarer og Kalnikker, eller andre slige vilde Horder, lige de Umentnesker der

i Prag, Forstaden for Warskau i Polen, i vore Dage for Fode ihjelslog værgeløse Fruentimmer og skrøbelige gamle Mænd, ja spiddede Børn' paa Bajonetterne, kan forsøge sin Lykke her. O! I som da beboe disse Egne, værere aarvaagne og agtsomme paa eders Post, erindrer hvad her er skrevet, forsvæver flækt ethvert Skridt af Eders Land, og holder enhver, der ei som Ven nærmer sig eder, som ubudne Gæster mandigen fra eders Kyster og Boeliger; bruger imidlertid og benytter, saa længe Vi nyde Fred, flogt den eder i vore Dage givne Frihed, og lad den ei paa eders Side udarte til vild Frækhed og kaad Toilesløshed; thi erindrer stedse, hvor frie I ere, saa have I Pligter mod andre, som usiagtig skal opfyldes, ethvert Lem i Staten haver sine, i det Forhold han i samme staaer med andre, og disses usie Opfyldelse overalt, giver Stats'egemet det sundeste Pulsflag og det beste Velbefindende.

Giorløv Herregaard.

Denne Herregaard er i Holtug Sogn beliggende; dens Jorde ere af et stort og vidtløftigt Omfang, den har 201 Ldr. 2 Skp. 2 Fr. frie Hovedgaard's Lart, Skovskuld 3 Tønder 5 Skiepper; den indbefatter over 1000 Tønder Land, og er en af de største Hoved-

Hovedgaard i hele Danmark. Dens gamle Hovedgaards Taxt var 148 Edr. 4 Skpr. 3 Fdk. 2 Alb. men, den blev betydelig forøget med mere Land, da den liden vestlig for Gaarden liggende liden Bondebye Giorblø, hvis Hartkorn beløb til 10 Edr. 2 Skpr. 1 Fd., efter Kongelig Resolution af 3die August 1687 blev afbrudt: saavel som 20 Edr. 2 Skpr. 1 Fdk. af Søerup Bye, og Forvalter Gaarden No. 14 af Holtug Bye 22 Edr. 1 Alb., blev henlagt under samme. Dens Størelse gjør det derfor høist besværlig, for en Eier eller Forpagter tilfulde at drive samme; men naar dens Marke bleve inndeelte i mindre Lodder, og drevne af 4 eller 6 Familier, vilde den bedre kunde nyttes. Den har i adskillige Aar lagt saa godt som i Hvile; thi hvad her er saaet og høstet, er intet imod hvad her burde have været saaet og høstet, og dens Produktioner havde været et betydeligt Afsvaen i ringe Kornaaringer. Dens Marke har været udleiet til Græsning for Bosniak-Heste fra Rixge, og andres Creature her i Egnen. Til Gaarden gøres intet Hoverie, der skal derfor mange Folk til at arbejde, som vil fødes og betales, hvorved en stor Part af Fordelelene forsvinde. Da man fra denne Gaards Navn benævner Søeholms og Erichstrups Hovedgaard, samt Bønderbyerne Strøbye, Warpeløw,

pelow, Maglebye, Klippinge, Raabye, Hol-
 tug, Eierslaw, Biellerup, Thomestrup, Ken-
 ge, Lilleheddinge og Høierup under et for Gior-
 slaw Gods, fordi de tilhøre en Herre, saa finder
 jeg det her beileiligt, at anføre hvad der angaaer
 dette hele Gods. I Aarene 1766 og 1767 frie-
 tog den daværende Eier Statsraad de Linden-
 crone, Bønderne paa samme for Hoverietiene-
 ste, og gav dem Eiendomsret over deres Gaarde
 efter følgende Skiaade: "Christian Lindencrone til
 Giorslaw Stamhuus, samt Soeholm og Erich-
 strup Gaarder og Godser, Kongelig Majestæts
 virkelig Statsraad, gjør hermed vittterligt, at
 jeg uden nogen Betaling haver afftaaet og afhæn-
 det, ligesom jeg hermed afftaaer og aldeles af-
 hænder fra Stamhuset Giorslaws, samt Soe-
 holms og Erichstrups nu værende og efterkom-
 mende Eiere og deres Arvinger, til Bonden N.
 N. og hans Arvinger, een i Tryggevelde Amt,
 Stevns herred liggende og mig tilhørende Gaard i
 N. N. Sogn og Bye No., — som for Tiden beboes
 af bemeldte N. N., og skylder af Hartkorn, Ager
 og Eng, — Tønder — Skiepper — Tjeringkar —
 Album, hvilken Gaard med al dens rette Tili-
 gende udi Mark, af Ager og Eng, samt Føgang,
 saa og Torvestiær paa Øverdrev, Enemarken eller
 Fælledsmarker, efter Skov- og andre dets an-
 gaa-

gaaende udgangne allernaadigste Forordninger, alt som han det hidtil i Tætte haver havt, og nu til Stedet ligger, samt tilligget haver og dertil med Rette bør tilligge, intet deraf i nogen Maade; undtagen bemeldte R. R. og hans Arvinger, eller hvem han, eller de dertil paa lovlig Maade gjør berettiget, skal nyde, bruge og beholde til evindelig Eiendom; saa at de derover paa lovlig Maade frit maae disponere, ligesom de for godt befinde og det paa følgende Conditioner:

- 1) At han og hans Børn og Efterkommere, herefter ligesom tilforn, forbliver ved Godset, og ikke uden Stamhusets Eieres Tilladelse og af dem erholdt Pas og Afskæd, gaaer ud af Godset, i Henseende til de, efter Hans Kongelige Majestæts om Land-Militiens Indretning allernaadigste udgangne og herefter udgaaende Forordninger.
- 2) Gaardens Ciere skal i rette Tid af Gaardens Hartkorn erlægge, ei allene alle paa budne og herefter paabydende ordinaire og extraordinaire Kongelig Skatter og Contributioner, men endog sædvanlig Landgilde-Penge og Tieske, samt i Steden for det hidtil ved Hovedgaarden forrettede Hoverie, af hver Tønde Hartkorn i Hoverie-Penge, svare 9 Mk., skriver Nie Mark, alt:

altsammen inden hvert Mars første Janu-
arii at erlægge der ligesom anførte Con-
tributioner, hester paa Stedet, samt fast-
staaende Afgifter; og hvorføre, saavel som
for Refsancerne deraf, Stamhusets nu væ-
rende og efterkommende Eiere, skal være
prioriteret udi Gaarden, dens Besætning
og al dens Tiliggende, næst efter Kongelige
Skatter og Contributioner, fremfor alle an-
dre Panthavere og Creditorer, af hvad Be-
skaffenhed deres Fordring og Panteforfriv-
ning, endog være maatte, samt at Gaar-
den, med dens Bygning, Besætning, og
al dertil hørende Jord og Grund, med vi-
dere, skal paa samme Maade, som for-
hen, være og forblive Siorslavs Stam-
hus Herkaber, et bestandigt og uryggeligt
Pant og Forsikkring for bemeldte Afgifter,
ligesom dette Arve-Fæstebrev i den Hen-
seende, og til bestandig Efterretning for alle
Vedkommende, strax og inden fiorten Da-
ge, efter at det er udgivet, skal læses paa
Stevns- og Faxø-Herreders Ting, og i
den der holdende Pante-Protocol indføres.

3) Skal han og efterkommende Eiere, i Pro-
portion af Gaardens Størrelse og Hart-
forn, være forbunden, og giøre Tjeneste
med

med Heste og Vogne, saa og at anskaffe
 Pligt- og Arbeids-Folk, saavel ved de sæd-
 vanlige Veies, samt Kirkers, Skolers og
 Hospitalers Reparationer, ordinerede Klap-
 jagter, item, at oprense og vedligeholde
 Møller-Naer og andre Naer, samt at con-
 tribuere til de paa Delinquent Sagers Ud-
 førsel, og Delinquenternes Underholdning og
 Varetægt gaaende Omkostninger; Douceur,
 Messermands- og Stokkepenge, med videre, alt
 i Følge Lov og Forordninger og andre Konge-
 lige Anordninger. Endelig gjør han og aar-
 lig en lang og en kort Reise, og efter Til-
 bud holder sine sædvanlige tildeelte udven-
 dige Grøfter og Gierder omkring Hoved-
 gaardens Marker, Indelukker og Enemær-
 ker, som vender ind til Bønderbyernes
 Marker, bestandig ved lige, saaledes, som
 det forhen skeet er, til Hegn og Luffelse,
 saavel for Bønderbyernes egne, som Ho-
 vedgaardens Creature, ligesom han og ef-
 ter rigtig Ligning og Repartition faaer sin
 Andeel af det Brændevæed og Løv, som
 Hospitals Lemmerne i Maglebye og Skole-
 holderne paa Godset aarlig nyde til Jilde-
 brand at skove, skiere og tilføres. I øv-
 rigt bliver han for alle Slags Hovorie og
 Leve-

Leverantsfer, med hvad Navn nævnes kan, befriet at forrette, uden saadanne, han selv efter Accord kan blive forbunden til, for Betaling at gjøre.

- 4) Over og Underskoven, paa de Steder, hvor forhen har været Skov, og i saadan Henseende baade er, og fremdeles maatte blive indtaget, som tienligt til videre Skovs Opelsning, bliver ligesom forhen under Stamhuus- Herskabets Direktion; dog at Bonden nyder Vederslag, efter Loven, for hvis, som i saa Maade til Skovs Opelsning vorder indhyegnet; men denne Gaards nuværende og efterkommende Eiere nyder aarlig af Skovene udviist et fierbendeel Skovlæs Hiulstømmer, og i Hovedgaardens Enemarker og Løvemoser et Skovlæs Torv til Ildbrand, saalænge Skoven og Mosen bliver i den Stand, at samme derfra kan afgives; saa nyder han og aarlig det sædvanlige Gierdsel til rette Tid udviist til sine Gierders i Standholdelse, imod at han efterkommer hvad i Henseende til levende Gierders Plantning og Vedligeholdelse med videre i saa Fald nu allerede allernaadigst befalet er, eller herefter befalet vorder.

- 5) Ligesom det i forberaldte Arvefæste, eller Friebræv, er N. N. og efterkommende Eiere tilladt, at disponere over denne Deres Gaard med tilliggende Eiendele saa godt som de bedst veed, vil og kan; saa maae det staae ham, eller dem frit for, dog efter Stanshuus Herfskabet's Forevidende, og til Dem, eller Fuldmægtig paa deres Vegne, først skeede Anmeldelse at dele og afhænde Gaarden med tilliggende Eiendomme, i to til tre lige Parter, ligesom de det finde for godt, naar Vedkommende allene i Delings-Brevet, eller det over Foreningen fattede Instrument, iagttager, og conserverer den af enhver Part til Herfskabet erlæggende aarlige Afgift og fulde Recognition strax ved hver Forandring Sex Rigsdaler, dog saa at enhver for den aarlige fastsatte Afgift indtil alle Onera og Tynger rigtig ere betalte, vorder ansvarlig. I øvrigt, maae ingen enten af Blisieland, Engbund, eller Ovedrev, afhænde noget, lidet eller stort Stykke af Gaardens nu tilhørende, eller hidtil underlagte Eiendele.
- 6) Og paa det nu intet Gaarden og dens Tilliggende til Forringelse skal kunne foretages, men allene i lige Delinger, som i næst for

forrige Post meldt er, afhendes, skal denne Gaards Eiere, efter Kiøb og Forening, enten om det hele, halve eller tredie Deel af Gaarden er skeedt, og førend det derpaa meddelende Udkømsbrev til Tingne maae læses, med Herskabets eller Fuldmægtiges Duvitering bevise, at Recognitionen Sex Rigsdaler af den Part, som afstaaes, rigtig er bleven erlagt til Herskabets Casse; og bliver da ved saadan Delingskiøde iagttaget, at Skatter, Afgifter, og Rettigheder, altid følger og bestandig hester paa hver vedkommende Part. Dette Arvefæste eller Friebrev bliver saaledes meerbemeldte N. N. til Sikkerhed, om alt hviis anført findes, under min Haand og Segl, udstødt og bekræftet. Giorssløw Stamhuus o. s. v. C. Lindencrone.

(L. S.)

Dette Skridt blev formodentlig foranlediget af den kort forhen, af Grev Bernstorff til sine Bønder paa Godsset Bernstorff, strax uden for Kiøbenhavn, givne Høverie-Frihed; det skeede i den bedste og meest velgiørende Hensigt, men havde i 27 Aar ei synderlig anden Virkning i Folge med sig, end at Bonden ei mere kom til Høve; Høvedgaardenes Forpagtnings Afgifter faldt

faldt strax under det halve; deres store og vidt-
løftige Marke, slet drevne forhen, bleve nu slet-
tere dyrkede; en stor Deel af samme blev udlagt
til Stude-Græsning, og der have været de Aar-
ringer, da Herremanden har paa Giorsløw Hov-
marker maattet tage Creature allevegne fra og
Bosniak-Heste ind paa samme i Sommerleie, for
at de ei reent skulde ligge øde. I Bønderbyerne
mærkede man ei Frihedens velgørende Virkning;
den mindste Deel kunde betale Hoberiepengene; in-
gen Forbedringer skeede, hvorved Bondens Vil-
kaar kunde lettes; alting var der paa samme Fod
som forhen; man saae og høfede paa samme
Maade og i samme Fælledskab. Bonden nu sin
egen, blev overladt aldeles til sig selv, og var
mere fremmed for Herremanden; denne saandt sig
nu mindre besejret at understøtte ham end forhen;
ethvert Aar paadrog han sig større Restancer; og
saaledes gik 27 Aar hen — jeg regner just 27
Aar; thi i Esteraaret 1794 blev de første Byer
paa Godset, Maglebye og Nenge udskiftede — man
ge af disse i betydelig baade Korn og Foder Trang,
til stort Tab for Produktionen i Almindelighed.
Godset, der bestandig bestyredes af egenraadige
Forvaltere, var derfor maaskee end mere, end
det fortiente, i Udraab for et forarmet Gods.
I Aaret 1782 skrev Martfeldt i en Anmærkning
til

til Wedel Jarlsbergs Veiledning til rigtige Begreb om de Danske Jordegodfers Indretning: "Er Giorsløw et værdigt Exempel at anføre, eller for nogen Proprietair at lægge Mærke til?" og 1783 Morgenstjerne i Danske Landøksens Forsfatning p. 37: "Giorsløws Gods skal, efter Beskrivelserne, være yderligen forarmet". I de Stridigheder, som i Maren 1782 og 1783 opstode imellem Baron Wedel Jarlsberg og Inspecteur Alestrup paa Giesegaard, formedelst den førstes udgivne Skrift: Veiledning til rigtige Begreb om de danske Jordegodfers Indretning i Hovedgaardene og underliggende Hovnings-Bønder, kunde Giorsløw Godser, hvis Bønder da i 15ten Aar havde været friegivne for Hoverie, ei undgaae at komme under Betragtning fra begge Sider; og for at de forskiellige Meninger i saa Henseende om dette Skrifs Gavnlighed eller Skadelighed, her kan og bør sees samlede, vil Jeg af de i denne Anledning udfomne Skrifter her uddrage, hvad der findes i samme Giorsløw Godser angaaende, den fornuftige Læser domme dem imellem. Baron Wedel Jarlsberg skrev herom i forommeldte Skrift p. 24:" hvor lettelig saavel Proprietæren, som Bønderne kunne ødelægges, ved en uoverlagt Forandring i vor Regerings viise Indretning, beviser Giorsløw Gaard og Gods her

her i Siælland. At Eieren har paataget sig paa egen Bekostning, at dyrke Hovedgaardens Marker, forarsager ham nesten utaalelige Byrder; og den Frihed og Eiendom han har overdraget Bønderne, har foranlediget meget ulykkelige Følger for begge Parter. I Bøndernes uformuende Tilstand have de ikke kunnet svare de udlovede Penge-Ugifter; og den Frihed dem er givet, er udartet til Frækhed og Afskye for Glid og Arbeide; af deres Uformuenhed er da avlet et modløst Tryglerie. Paa denne Maade har Godsset nu tabt den største Deel af sin Værdie; Restancerne ere opløbne til enj utrolig Sum. En Mængde Rettens Betiente og Procuratorer have deres fulde Arbeide med at jebne de opkomne Stridigheder. De fleste Bøndergaarder ere blevne øde og opbudne for skammelige Priser paa Auktioner. ”Herved anmærket Hr. Klestrup i et Skrift kaldet: Betænkninger i Anledning af nogle Poster udi Wedel Jarlsbergs Veiledning o. s. v. pag. 32:” Om end Giorblow Gods er armt, saa beviser det langt fra ikke, at Hoveriefrihed er til ingen Fordeel, enten for Staten, Proprietairen, eller Bonden; men det beviser alene, at et Gods, hvorpaa Bønderne af Hoverie er gjort fattige, hvor de formedelst Hoveriet ere vante til at arbeide med Ulyst og holde skidesløss Huus, hvor der ingen Karle er, der har noget

get til Beste, fordi de under Hoveriet ingen Lyst havde til at samle noget, men tvertimod var vant til at drikke, spille og øde, at saadant et Gods siger jeg, behøver endeel Nar, forinden der kan blive velhavende Karle nok til at tage de Gaarde som besiddes af forarmede uduelige Beboere, og at det behøver saadan Indretning, som kan forfikkre Bonden Eiendom af det han samler. Det beviser ogsaa, at Hoveriefrihed uden Understøttelse og Veiledning til at komme ud af Fældskab, og derved at blive i Stand til, bedre baade at dyrke Jorden, og føre Bondehuusholdningen, meget seent vil viise gode Følger. Hvordan skulle en Giorssløvs Bonde komme i Stand, hvis Gaard var forfalden, hvis Jorder, ved det at havde savnet Gødning i mange Nar, vare ufrugtbare, hvis Besætning duede intet; naar han ingen Understøttelse kunde faae af Herskabet, der ved Hoveriet forhen havde forarmet ham? Han havde jo intet at laane paa, ingen kunde og vilde betro ham noget. Hvordan vilde det vel gaae den flogeste Jordegods-Forvalter, om ham blev givet et forarmet Gods af de bedste Jordarter, naar han selv intet havde til Beste, eller til at faae Credit for, og Godsset blev givet ham paa saadanne Vilkaar, at han intet kunde laane derpaa? Hvordan skulle han komme i Drift? mon det vilde gaae ham bedre, end de for-

ar-

armede iblandt Giorssløvs Bønder? "Hertil svarede Baron Wedel i hans Anmærkninger over Betænkninger i Anledning af nogle Poster udi Veiledningen ic. p. 65 og 66 med følgende:" Den slette Caracteer han giver Giorssløvs forrige Eiere, som er død, og ei kan forsvare sig, vil nok bringe ham liden Ere hos fornuftige og veltænkende Læsere. Om de nærgaaende Beshyldninger imod en Mand, som har troet at gjøre en berømmelig Handling, og at befordre sine Bønders Velfærd, at han skulde have forarmet sine Bønder med et løbstridigt Hoberie, og at de ere blevne fornærmede ved Mangel af vedbørlig Understøtning, ikkun grunde sig paa en blot Fortælling af nogle liderlige og utaknemmelige Bønder; saa kan saamme paa ingen Maade undskyldes. Imod mig ansøres Ting, hvorpaa Jeg aldrig har tænkt, p. 33 seqv. Jeg skal have beraabt mig paa Giorssløw Godsets Exempel til Beviis, at Hoberiefriheden var til ingen Fordeel, enten for Staten, Proprietairen, eller Bonden, og at den stællandske Bonde ei skulde vide at føre sig Hoberiefriheden til Nytte, tværtimod det jeg i min Veiledning pag. 23 har anført. Den sande Marsag til min Paa-beraabelse kan af ingen skønson Læser miskiendes, nemlig: for at oplyse de skadelige Følger af urigtige Begreb om Tingene, samt en overilet Tillid

til skadelige Raadgivere, som ansee Sagen fra den urette Side, og bedømme den uden tilstrækkelig og rigtig Kundskab. Thi dette var ustridig Kilden til Giorsløws Eiers og hans Bønders Ulykke. Saaledes formener jeg, at min Veiledning dog kan være til nogen Nytte, i det mindste for at bevare andre, som kunde lade sig forlede paa samme Maade af ukyndige Raadgivere, for en ligesaa skammelig Parentation, som hant er bleven holdet. Jeg overgaaer min Contraparts overdrevne Exclamationer p. 34, og er' forvissat om, at ingen fornuftig Læser af min Veiledning, vil laste mig, fordi jeg ikke paa en urimelig Maade har sammenblandet Giorsløw Gods og samtlige hoveriefrie Gaarde i hele Riget. I et Skrift kaldet: Antegnelser i Wedel Jarlsbergs Anmærkninger over Betænkningerne i Anledning af nogle Postter udi Veiledningen, svarer Hr. Klestrup p. 51 saaledes paa foransaaende: "Saa nær, og saa ømt, som Hs. Excell. tager sig det af Giorsløws forrige Eier i Anmærkn. S. 65 og 66, har Hs. Excell. ikke taget sig af hant i Veiledn. S. 24 og 25. Der siger Hr. Forfatteren, at Giorsløws forrige Eier har begaaet en uoverlagt Forandring i Regieringens viise Indretning, som har havt meget ulykkelige Følger. Bønderne ere bleve frække, saaet Ulykke for Glid og Arbeide; Godset har tabt den største

ste

fte Deel af sin Værdie; de fleste Bøndergaardene ere blevne øde ic. Er dette Noes? Paa dette Malerie svarer jeg i Betænk. S. 32 og 33, og begynder Svaret med disse Ord: Om end Giorsløw Gods er armt, ic., hvilket viiser, at jeg sætter Hs. Excell. Malerie i Tvivl, som jeg virkelig gjør endnu, indtil jeg bliver anderledes overbevist. Men er det armt, saa maae det komme af de Narfager, jeg har der anført; thi at Hoveriefrihed, i og for sig selv, har gjort et Gods armt, er endnu aldrig hørt; og at jeg skriver, der er begyndt fra den gale Side, vil ikke sige andet, end at efter min Mening, burde Fælledskabet først være ophævet, og Bønderne derved satte i Stand, til bedre at benytte sig af Hoveriefriheden. Overalt har jeg ikke havt den allermindste Hensigt til at fornærme sal. Hr. Lindencrones moralske Karakter; og nu bør enhver ære ham som en af de mildeste Proprietærer, da den nyelig udfomne Efterretning om Giorsløw ic. Godser *) vidner, at han har taget et taaleligt Hoverie, nemlig: endnu mindre Pløining end jeg i Betænk. S. 37 har meent at Proprietairerne kunde, uden deres Skade, indfrænke Hovpløiningen til; hvilken Mening om

Mo:

*) Oplysning om Giorsløw, Sæholm og Wrichstrup Godfers Forfatning i Sl. Hr. Etatsraad Lindencrones Levetid. Kiøbenhavn 1782 (Skrevet af Hr. Provst Niemand, Sognepræst for Hellested Menighed).

Moderation i Pløiningen, Hs. Excell. i Anmerk. S. 67 erklærer for en Misgierning; hvorved sal. Hr. Lindencrone dog meget har forbedret Bøndernes Tilstand, som ved hans Tiltrædelse til Godserne vare saa elendige, at de gif ud paa Naboes Godserne at bette, og at fire Bønder vare om at udgiøre en Plov, som bemeldte Efterretning om Giorsløw vidner. Man seer, at uagtet de af sal. Lindencrone anvendte betydelige Forstrækninger, og uagtet det milde Hoderie der, fremfor paa andre Steder, har der dog, 17 Aar efter han havde faaet Godserne, endnu været en Restans af 15873 Rdlr. Denne Restans, og at de tiggede, samt maatte være fire om at udrede en Plov, kan dette være Beviis paa, hvad Hs. Excell. behager at forsikre, at Hoberiet er uimodsigelig den fordeeligste Indretning for Staten, saavelsom for Bønder og Proprietairer? Ufeilbarlig har hver af Communitetets, Univeristetets, og de flere frie Bønder, den Tid tilveiebragt fleer Produkter til deres egen og Statens øvrige Medlemmers Nytte, end hver af de tiggende Giorsløw Bønder, hvoraf fire gjorde en Plov ud. "Til dette svarede Baron Wedel i et Skrift kaldet: Wedels Forklaring over Urigtigheden i Hr. Inspektur Klestrup's Antegnelse o. s. v. Kiøbenhavn 1783. P. 65, med følgende Ord;" Pag. 52, i Antegnelserne, har

har han allerede tilbage taget sine paa Rygter grundede uforsvarlige Beskyldninger imod Gior-sløvs Godses forrige Eier, efter at den i Anledning af disse Beskyldninger udkomne Oplysning om Gior-sløvs Godfers Forfatning, har beviist dens Ugrund, og stadfæstet alt det, som jeg desangaaende i min Veiledning og mine Anmærkn. har ansørt. Jeg vil efter Kierligheden indrømme Hr. Inspecteuren, at hans Hensigt ei har været at fornærme den af ham i Betænk. saa haardt Beskyldtes moraliske Karakter; og nu da han gjør ham den skyldiges Vres-Erklæring, behøver jeg da ei videre at resenterer samme; men at han søger at indbilde Læserne, at jeg selv skulde have i Veiledn. talt usømmelig om sammes Eier, er en nye Overilelse af Hr. Inspecteuren. Thi alt det som jeg med al Frie og Sandhed burde laste og ei kunde rose, tilstaaes selv af Forfatteren til den omtalte Oplysning, da han forklarer os, at Manden for Svagheds og Alders Skyld havde betroet sig til visse Mænd, der paa den Tid vare anseete for at være skinnende Lys og Drakler i Landvæsenets Videnskab; at de havde været Raadgivere og Forfattere af Forandrings-Planen, og allene i den Henseende burde staae til Ansvar; at Bønderne havde forudsæet dens skadelige Følger, og havde havt en rigtig Følelse og Begreb om det lov-

lige

lige Hoverie; thi da Godsets Herskab maldes Forfatteren, efterat alt var bragt i Rigtighed, lod fremfalde enhver Byes Mænd, for at tilkiende-give dem det Gode, der skulde beviises dem; og som Forfatteren af Betænkningerne siger, han begyndte fra den gale Side, Ten nemlig: at skienke sine Bønder Frihed for Hoverie, og give dem Arve-Fæster paa deres Gaarde, bade de alle een-drægtelig, paa det indstændigste, at det maatte være dem tilladt, at forrette Hoveriet da, som tilforn. Da nu de af Bønderne forudsæete, og af mig i Veiledningen navngivne Følger, som Forfatteren af Oplysningen ei heller har paaanket og og nægtet, almindeligere bekiendte; saa kan Hr. Inspecteurens behagelige Irbivolsættelse om samme, ingen fornærme, uden ham selv." Videre vedbliver han p. 67, 68 og 69: "Hr. Inspecteuren betiener sig, for at beviise min Sætnings Urigtighed, af nogle af Forfatteren til den omtalte Oplysning meldede Efterretninger, og siger: Man seer, at uagtet de af Givsløvs forrige Eier anvendte betydelige Forstrækninger o. s. v.; denne Restanse, og at Bønderne tiggede, samt maatte være sire om at udrede en Plov, kan dette være Beviis paa, hvad i Veiledningen fastsættes, eller paa min forestaaende Sætning? — Det er rigtig nok, at Forfatteren af Oplysningen melder, at
ved

ved Godsets Tiltrædelse 1743, Bønderne til største Deel fandtes i en saa elendig Forfatning; at fire af dem maatte være om en Plov, og havde saa usfelt at leve af, at de gik omkring paa fremmede Godser at betle; men han angiver ei vor lovlige Indretning, som Kilden til denne bedrøvelige Tilstand, men tilskriver samme, især Hestenes Grafald. Det var følgerig en Virkning af ulykkelige Tilfælde og Mangel paa tilstrækkelig Hielp, hvis Marsag jeg bør tilskrive de Kongelige Betienteres alt for store Oeconomie; thi Godset blev kjøbt af Kongen, og havde en rum Tid været et Kongeligt Gods, som af Høifalig Kong Friederich den Fierde var bleven indrettet til et Rytter-Gods, saa at Bønderne intet Hoverie gjorde, og ventelig derfor ei havde nydt den Hielp, som Hoverie Bønder i ulykkelige Tilfælde kan stole paa, omendskiønt de ei aldeles havde været uden Hielp, som Restancen, hvorom siden skal nærmere tales, tilkiendegiver. Dog synes Hielpen i de sidste Tider, da Betienterne vidste at Godset skulde sælges, at være bleven formindsket, og da saa Hestegrafaldet ramte disse Bønder, var den omtalte Tilstand heraf en Følge. Dette beviiser, at den ikke kan tiene Hr. Inspecteuren til at paaanke vort lovlige Hoverie, saa lidet som de oameldte Restanser, og at Oplysningen tvertimod burde ved

nsiere

nsiere Jagtagelse have lært ham, at den saa meget mindre ved dette Godsets Ansørel kunde bestrides, da Forfatteren medder, at de af Kiøberren ere bleven tilholdte, at gjøre et lovligt Hoverie, og alligevel deres forrige ringe Tilstand, saaledes er bleven forbedret, at han til Afstaaelse er bleven budet 130000 Rdlr, da Indkøbs Summen dog ikkun havde været 60000 Rdlr. Han medder at Bønderne, da Forandringen skeede, vare i Velstand, og naar man saa betragter deres bedrovelige Tilstand efter Forandringen, saa finder nok den fornuftige Læser, at ved en rigtig Forklaring over Tingene, de Fortællinger i Forfatterens Dplysning, snarere kan tiene til min Sætnings Bestyrkelse, end til nogen besøiet Paaanke af samme; da Bønderne ikkun den Tid de have gjort et lovligt Hoverie findes i Velstand." Og i samme Skrift p. 87 og 88: "Det er hverken det lovlige Hoverie, som jeg haver bediist der forvolder Fatigdom, eller Hoveriefriheden der forvolder for sig allene Rigdom. Erfarenheden af det første findes i Fyen og Jylland, og af det sidste paa Giorsslows Gods. — Hoveriefriheden vilde ventelig allene uden den omtalte Beliggenhed ei have kunnet tilveiebringe den Velstand, Bernstorffs og Hirschholms Bønder nu have opnaaet, og efterat i de ældre Tider Hoveriefrie Bønder paa Giorsslows, ic.

God:

Godser havde recolligeret sig, da de siden præster-
 te et lovligt Hovetrie, af de bedrøvelige Omstæn-
 digheder, som i ulykkelige Tilfælde, i deres Hove-
 riefrie Tilstand havde forvoldet, saa blev deres
 Vilkaar igien, da de lovlige Hovetrie-Tjenester
 imod deres Bøn blev forvandlet i Penge-Utgifter,
 da Deres svage og gamle, ellers saa redelige, og
 for sine Bønder vel intentionerede Eier, blev for-
 ledet af ukyndige Raadgivere til denne Forandring
 i Tidens Følge hvist bedrøvelig; thi dem fattedes
 den Beliggenhed af Bernstorffs og Hirschholms
 Bønder, og Leiligheden med samme Fordeel, som
 disse, at kunde affætte deres Produkter. Altsaa
 bleve Penge-Utgifter dem en utaaelig Byrde og
 en Kilde til Fattigdom, til et ubodelig Tab, for
 dem og deres Herskab, hvis Godsers Beliggenhed
 ei heller tillod, den forhen anmerkede fordeelagtige
 Forpagtning af Hovedmarkerne. "Endnu sees
 p. 97 i dette Skrift i en ubekjendt Vens Tanke
 om vor Landvæsens Indretning denne Tanke:"
 at Frihed og Eiendom ikke er tilstrækkelig allene til
 at bringe Velstand i Bondestanden, viser Giorst-
 løw. "Af dette foranstaaende og af Virkningerne
 af Hovetriefriheden paa disse Godser i 27 Aar,
 lærer man, hvorledes det vil see ud paa ethvert
 Gods, i ungefær lige Afstand fra Kiøbenhavn;
 hvor man begynder med det Skridt, man burde
 ende

ende med. Lindencrones Hensigter vare gode, han var gammel, svag, og omgivet af Raadgivere, der mere havde siebliflig Fordeel for deres egen Person, end Gudsrets sande Vel, for Dine; han beregnede ei, ved hvilke Midler Bonden skulde sættes i Stand til at betale Hoberie-Pengene, og hvor disse skulde komme fra. Nødvendig maatte Nestancer dynges paa Nestancer. Nei! først Forbenede opmaalte, Mand for Mand udfiskede og ved Udfiskningen understøttet med høist fornøden Hielp; og ledsaget med gode, kloge, og redelige Raad; naar da intet mere var at udfiske, hele Værket kronet med en almindelig Hoberiefrihed; havde dette efter en ordentlig Plan været anlagt og begyndt, den samme Tid det raske og overilede Skridt, ved at indsende Renunciationen paa Hoberiet til Cancelliet blev gjort, da vilde Giorstlows Godser, istedet for at være stillet blot for andres Forundring og Haan, hvorledes Hoberiefrihed ei strax kunde gjøre Bønder til velhavende Folk, der vare i Stand til at udrede ordentlig alle Skatter, blevne til alles Forundring, pludselig til et Gods, der vilde være en af de største og misundeligste Eiendomme i Landet. Dette Skridt kostede imidlertid Familien Lindencrone et Tab af vist tvende Tønder Guld, om ei mere, uden nogen Nytte for noget Menneske i 27 Aar; dog!

dog! kommer endskiønt Virkningerne af Hoveries frieheden paa disse Godsar seent, vil dens Frugter dog vist ei udeblive. —

Statsraad Christian Lindenkroner gif dog i Graven med den Fortieneste, at have skænket 243 Familier Hoveriefrihed, undraget dem fra tilkommende Herremands vilkaarlige Behandling i Tiden, og efter hans Begreber at have villet stifte godt. Hans Navn vil derfor af de kommende Slægter blive erindret og besjunget, hans Monument for denne Gierning, vil i Tiden komme til at staae her i Egnen, i alle Eftertanksommes Erindring og Taknemmeliges Hjertes, og mod dette Monuments Frievillighed kan vel ingen have noget at indvende. Af dette Gods har han endnu følgende Fortienester: i Aaret 1760, eftergav han samtlig sine Bønder al den Restance, som fra gammel Tid og til dette Aar hestiede paa dem, der beløb sig til 15873 Rdlr., 1753 lod han indrette et grundmuret Hospital ved Kirken i Nagleby, for 6 skrøbelige Gamle af begge Køn, til hvis Underholdning han legerte 2880 Rdlr., hvis Renter beregnet til 5 pr. Ct., udgjar 144 Rdlr.; hvoraf hvert Lem aarlig i 4 Kvartaler nyder tilfammen 12 Rdlr.; han skenkede ligeledes 2000 Rdlr., hvis Renter a 5 pr. Ct. der udgjar 100 Rdlr., skal gives til 4re gode, dærlige, og uklarstolige

stelige Gaardmænds Døttre: 25 Rdlr. til hver, og skal anvendes til Deres Udstyr. End videre udsatte han 500 Rdlr., hvoraf Renten til 5 pr. Ct. 25 Rdlr. aarlig, skal udbetales for fem af disse Gudsers fattige Fader, og Moderløse Drengbørns Underhold og Opdragelse, til de have fyldt det 12te Aar.

Dette Gods indeholder for det øvrige, i Følge en Jordebog af 1775, efter Krigs Jordebogen 2065 Edr. 3 Gdr. 1 Alb., efter givne Moderation 1815 Edr. 7 Stpr., yder i Landgilde og Mølle-Afgift 1359 Rdlr., Kroeholds, Huus- og Hoveriepenge 3470 Rdlr. 4 Mk., 107 Stkr. Lam, 157 Gies, 314 Høns og 243 Sneseg.

Gjorsløvs Bygning, er en af de ret gamle gothiske Bygninger, et af Mellemalderens ærværdigste Monumenter, den er bygget i et Kors, med et svart og høit firkantet Taarn af Kridtsteen; som formedelt dets Hvide, Rummelighed og store Horizont var meget brugbart til astronomiske Observationer. Den er 2 Etager høi, hvoraf den underste har, foruden hvælvede Kieldere, overalt 12 Allens høie Hvelvinger: uden paa Taarnet gaaer en luft Gang, hvorpaa øverst staaer et Mariæ Billede med Barnet, inden i samme har været en Vindelstrappe. Hovedindgangen til Bærelserne, igiennem en lysdunkel Kuppel, hvorind Lyset, fra det

det vobelige Indsnit i Taarnets Hjørner falder, er meget høitidelig, og to mere end et hundreaarige Lindetræer beskygge Døgangen dertil. Murene i Bygningen ere henimod 2 Alen tykke, rundt om Gaarden ere brede Grave med Vand, hvorover gaar Broer, og saavel af Taarnet, som Skudhullerne (Creneaux) paa de Mure, der mod Haven og Borgegaarden ere opførte i Form af en Slags Caponnierer, eller Parapets, er det synligt at det i de ældre Tider har været bestemt til et Forsvarsted, og endnu i paakommende Tilfælde kunde bruges dertil. Herregaarden Giorssløv — siger Kammerherre Scheel — synes at have været en Borg paa denne Halvø, og er endnu besqven til at være i fornødent Tilfælde, et Tilflugtssted, for Forsvarerne af de Strandbatterier og Skanser, som Friderich IV, i Aaret 1713 her har ladet anlægge, for at afværge fiendtlige Landinger, som f. E. ved Holtug, ikke langt fra Giorssløv, Rødvig og Strandegaard, ikke langt fra Farø, hvor nu Præstøe Rehde er *). Om endstaaent nogle vil foregive at Biskop Absalon Hvi-

de

*) Almindelig Udkast af Krigens Skueplads, eller geographisk, topographisk, og historisk Beskrivelse, over Kongerigerne Danmark, Norge og Sverrig, samt deres Lydske Provindser; som Indledning til Kong Friderich IV Krigs Historie, af Helrich Otto Scheel p. 226.

de, har bygget den af den Steen, han lod hente fra Møens Klint, kan man med temmelig historisk Visshed paastaae; at dens Bygning saaledes som Vi i vore Dage see den, er imellem Aarene 1395 og 1416, bygget af Biskop Peder Jensen cognomento Jødehat, som sees af følgende: Nicolaus Jacobi episcopus, fundator Capelle Sancti Laurentii obiit 1395 XVIII die Januarii, hoc est die Prisce Virginis. Succesit ei Petrus Johannis Episcopus cognomento Jødehat *fundator Castri Giorsleff & Capelle Sancti Sigfridi Episcopi. Qui obiit 1416 in castino luce Evangeliste* *). I Middelpunktstenen af Hvelvingerne sees blant andre Koeskilde Domkirkes Vaaben, som er tvende Røgler, St. Laurentii Martyrs Kist, ja endog Biskop Peder Jensens eget Vaaben, som var et Mandshoved med Skæg, og en Hat af en forunderlig Skikkelse. Det er ellers og vil forblive uvisst, hvortil denne Biskop eller hans Belgioverinde Dronning Margrethe, har anvendt saa store Bekostninger paa dette Sted. Den efter de Tider rimeligste Gissning kunde maaskee være, at det var bestemt til et Kloster, hvortil Maria med Barnet paa dets Taarn og dets hvalvede underste Etage, muelig bestemte til Munke- eller Nonne-Celler, kan hentydes, man give

Agt

*) Danske Magazin Tom V. p. 75.

Alt paa, hvor Dronning Margrethe og Biskoppen i og henved Aaret 1400 opkøber og til sig magestifter alt det Gods de her i Egnen kan overkomme; men hvad der har hindret ham og efterfølgende Bisper i Roeskilde Stift, hvoraf tre endog vare af hans nær Familie og formodentlig har vidst hans Hensigt, at fuldføre den, vil evig være skult; maaskee Dronningens uventede Død? thi i de Tider at opføre en saa kostbar Bygning, som gamle Giorblaw viser sig, uden anden Hensigt, end at forleene den bort, som den siden i mere end 100 Aar bestandig blev, har ei været den sande Mee-ning dermed.

Den første, som vi af Historien vide at have eiet denne Gaard, eller enkelte Dele af samme, er, efter foransførte Testamente, Peter Olaffen af Kalværiis (nu Carrise) 1261, efter ham Johannes Kanæson, efter denne hans Søn den bekiendte Kanne Joensøn, som var af den Bande, der ihjelslog Kong Erich Blipping i Funderup 1286. Hvitfeldt taler saaledes om ham, og beretter hvordan han blev fangen: Aar 1294 blev Kane Joensøn af Giorblaw, fordum Kammerjunker, en af Erich Christ. Manddrabere og Forædere, fangen til Roeskilde udi Hr. Niels Broctis Gaard; han var Erkebiskop Jens Brands Søstersøn; han blev piinligen forhørt om videre Kundskab og steilet for

Roeskilde. Han var den, som gav Manddraberne Kundskab om Kongens Natteleie i Funderup, og forvarede Døren med en Langhalm's Kiær, isæden for anden Luffelse *). Kong Erich Menved's Dom over disse Manddrabere kan og sees hos Hvitfeldt; i Følge af samme blev deres Gods forbrudt og annamnet under Kronen, hvoriblandt Kanne Joensens Gods nævnes; og siger Hvitfeldt, at alt forbrudt Gods endnu i hans Tid kaldtes Kannisgods, fordi han var af stor Slægt. Om denne Kanne Joensen har Peder Eys to Kiempeviser, og der tales meget om ham i nogle andre, der ere gjorte om hans Medbroder i Kongemordet, Marff Stig **). Aar 1315 har denne Gaard, tilligemed det hele Herred, efter foregaaende Bemærkninger, været pantsat til Hertug Wislaff paa Nyen, der afgav det samme Aar til Kong Erich Menved. Dronning Margrethe har derpaa, efterat hun havde samlet og ladet sig adskilligt Gods i Stevns Herred tilkiøde, formodentlig overdraget hele Herredet, eller den største Deel deraf, hvori denne Gaard har været indbegreben, til hendes fiere Skriftefader, den roeskildske Biskop Peder Jensen, for hvem hun ikke skal have havt nogen Ting hemmelig, og som sandsynlig skulde oprette

et

*) Hvitfeldt in Fol. Tom. I. p. 304 og 305.

***) Peder Eys's Samling af Kiempeviser, Pag. 245-248.

et Kloster heraf, af St. Salvatoris Orden; ja Biskoppen er maaskee just ved hendes Godhed sat i Stand til at opføre Gaardens kostbare Bygning, som stedse vil være ærverdlig for Efterkommerne.

Peder Jensen var først Provst i Narhaus, hvor han siden blev Biskop. I denne Betiening var han med 1387 at udvælge Dronning Margrethe, i Stevet for den afdøde unge Kong Oluf. 1392 var han paa den vordingborgske og 1394 paa den helsingborgske Rigsdag. 1395 blev han Biskop i Roeskilde. Hans Liv og Levnet kan videre eftersees i det Danske Magazin. Han døde 1416, og blev begravet i Roeskilde Domkirke under Taarnet ved Nord-Siden, hvor Niels Trolle siden lod gjøre sin Grav, og ved den Anledning fandt Biskoppen i sine fulde Pontificalia, hos sin Broder og Søster, under denne Gravskrift: Hic jacet venerabilis Pater & Dominus Petrus quondam Episcopus Roëskildensis, una cum fratre suo Andrea Johannis & Cecilia sorore sua, qui obiit anno MCDXXI. Af denne Gravskrift sees, at hans Fader heed Jens, og ei Jacob eller Peder. Af de fleste kaldes han Jernstæg, hvilket er en Feiltagelse, thi hans rette Navn er Lodehat, og han har ei sørt Jernstæggernes Waaben. I denne Biskops Tid, nemlig 1397, nævnes en af de biskoppelige Lænsmand paa Giorølem, ved Navn

Niels Iversen, som sees af en original Qvittank, Biskop Peder har givet Niels Iversen og Jesse Axlsson, at de havde fornsiet ham for Giorstlow Lehn Aar 1397. Qvittanken lyder saaledes: "Wi Pæther med Gus Nathæ Biskop i Roskilde fungioræ alla Men, ath thennæ nærverendes Brefs fører Her Niels Iwersøn Ridder en beskethen Man og Welboren os fult hauer giort aff wart Lææn Giortsløff Lææn fraa then forstæ Dagh han thet aff os fik och swa til thennæ Dagh um er, thet os nagher. Hwar foræ lade Wi then sammæ Her Niels Iwersøn och hans Arvinghæ quit og løss for os og woræ Efterkommæ for thet forsagthæ Lææn og for allæ andræ Saghæ og Skuldinghe, som mellum Jesæ Axlussen och os til thennæ Dagh hauer wæret, Swa miget som then forsagthæ Her Niels Iwersøns Antal der er i. Til hwæs Tinghs Witnædworth hwort Infiglæ er hænget for thættæ Bress, som givet er wnder wor Herres Føtelses Aar Tusendæ Aar thry Hundret halffemtæsinstywæ Aar paa thet sywonde, pa then Søndagh som man sywnger Oculi mei i Fasten." *) Hans Eftermand paa Bispestolen fik nu dette Sted, der siden fulgte i Arv med samme, indtil Reformationen, nemlig Johannes IV. Andreæ Jernskæg, som de fleste uden Grund kalde ham; thi

- hant

*) Danske Magazin Tom. IV. Pag. 306.

han var den forrigeſ Broderſøn og fører hans Vaaben, og ei de Jernſkæggers. Han blev Biſkop 1416, ſtiftede de 10000 Ridders Alter og lod Choret i Roekilde Domkirke ombygge, efter en ſaa lydende Indſkrift, ſom ſtaaer paa Panelets Liſter: In honorem Stæ & individux Trinitatis ac B. Lucii Papæ & Martyris, ſanctæ huius Eccleſiæ Patroni, de ordinatione pariter & expenſis, venerabilis in Chriſto patris ac Domini, Domini Johannis, Dei gratia Episcopi Roeskild, completus est chorus iste, anno ab incarnatione Domini MCDXX, pontificatus sui anno quarto ad remedium animarum illustrissimæ Reginæ Margarethæ, totius cleri fautricis, hic sepultæ & charissimi Patruſ Domini Petri Episcopi Prædeceſſoris ſui colendæ memoriæ. Hac quippe Regina regnante, felix ubique regnorum incolis ſuccellus erat. Valeat igitur & valeant qui nos valere velint. Han døde 1431, og er begravet i Roekilde. I denne Biſkops Tid nævnes en, der har beboet Giorſlow 1421, nemlig Jens Scytte, ſom er bekiendt af følgende: Aar 1421 gave endeel af Adelen, hvoriblandt Jens Scytte af Giorſlow, Kong Erich af Pommern Beviis paa, at Sønder-Jylland af Arilds Tid havde ligget under Danmark. Nu efterfulgte paa Biſpeſtolen Johannes V., Petri Jernſkæg, der var

var af Familie med sine Formænd, og altsaa ingen Jernskæg. Han var først Prælat i Roeskilde Capitel og Cancellar hos Kong Erich af Pommern, som han var i stor Yndest hos. Han døde 1448 Vigil. Exaltationis S. Crucis. Hans Eftermand var Olaus Daas II., en Mand af en meget gammel dansk Familie, hvis Stamme gods var Ravnstrup i Sieland. Han var først Provst i Roeskilde, og siden Biskop fra 1448 til 1460. Hans Eftermand var Olaus III., Mortensen Jernskæg; han var ingen Jernskæg, men en Lodehat. Først blev han Bisp, var han Provst og Kongens Cancellar; ligesom han og siden blev Kiøbenhavns Academies første Cancellar. Han døde i Kiøbenhavn 1485. Under denne Biskop nævnes en af de biskoppelige Lensmænd paa Giorøsløw, Hr. Lauritz Knob. Efter ham fulgte Nicolaus III. Schaffue, som ved Kongens Forbøn kom paa Bispestolen; han førte en stor Proces med Cistercienserne i Sorø, og døde 1493 — skjønt Hvitsfeld sætter 1500 — som sees af hans Gravskrift: Hic sepultus est Nicolaus Schave Episcopus Roeskildensis qui obiit MCDXCIII. Propter nomen tuum Domine propitiaberis peccato meo, multum est enim. Johannes VI., Jacobi Ravensberg, egentlig Jens Ipsen, var hans Eftermand. Han var i sin Ungdom gift med et løst Fruentimmer i Cöln

am

am Rhein, som han med Penge maatte affkøbe til at affstaae sine Fordringer paa ham; han blev derpaa i Roeskilde Canonicus og Cantkler hos Kongen, i hvilken Charge han blev sendt til Engelland, hvor han viiste den rare Duellighed, at forlige Engellænderne og Skotlænderne, som stode i Felten mod hverandre. Ved hans Tilbagekomst blev han i Kongens Tjeneste sendt til Norge, hvor han var den, der forraaskede Knud Alfssen; han var forhen bleven Præpositus i Dalbye Kloster og siden Biskop; han meenes, ei at have været uskyldig i Hofmester Peder Larmands Mord 1502 paa Heibroe i Kiøbenhavn. Han førte en kostbar Levemaade, og efterat han havde fortæret sin Kirkeskat, besluttede han at aftræde Bispesædet til Lago Urne, betingende sig en aarlig Afgift og Slottet Hiortholm, hvor han fort derpaa døde 1513. Hans Eftermand var Lago II. Urne, en fortreffelig lærd Mand, som blev først Doctor artium & Decretalium paa et udenlandsk Academie, og ved sin Hiemkomst Canonicus, siden Prælat og Cantor, og endelig 1512 Biskop og Cantkler hos Kongen, ordineret i Ribe af Jver Munk. Han var den første, som offentlig har disputeret paa Kiøbenhavns Academie, var og en meget god latinsk Poet. Han har ladet trykke det Skrift: Canon secundum usum Ecclesie Roskildensis.

Neo-

Neoburgi impensis Pauli Reff. Han døde paa Bisrup 1529. Hans Testamente, som er meget forunderligt, sees i Pontopp. Annal. Eccles. Dan. Tom. II. pag. 423 & seqv., og hans Levnet læses i Danske Magazin Tom. III. Pag. 289. Paa ham fulgte den bekiendte Joachim Rønnow, den sidste katholiske Biskop; han hedte Jacob, fød paa Hvidkilde i Tjen, af Marquard Rønnow og Metta Hardenberg. Han studerede i Paris, og tiente som Cavalier ved Kong Friderich den Førstes Hof, indtil han i 1529 fandt Leilighed at tilkøbe sig Roeskilde Bispestoel for 6000 Gylden. Hans slette Opførsel mod Lucheranerne og hovmodige Udfærd mod høie Personer, er noksom bekiendt. Han maatte efter Kong Friderich den Førstes Død af Grev Christopher atter kobe Biskops-Værdigheden for 10000 Mark Danske, da ellers den af Sverrige fordrevne Gustav Trolle skulde have den. Han var saa ærgierrig, at han underhaanden skal have gjort sig Umage for, selv at komme paa Thronen, ja endog sendt Dronning Maria i Ungarn sit Portrait, i Haab om at ægte hende. Han blev i 1536 taget fangen, tilligemed de andre katholiske Biskopper, og var den eeneste af dem, der ei vilde beqvemme sig til et roeligt og fredeligt Levnet, døde derfor i Kiøbenhavn i 1544 som Statsfange, efterat han havde sat fangen paa Draxholm, Drefrog og Bis-

Wibby, og blev begravet i Helligelstes Kirke 1544. Under denne Biskop nævnes Knud Ebbesen 1530 som Leensmand paa Giorslow, hvilket sees af hans Gienbrev paa Giorslow Slot, der forvares i det Kongelige Geheime-Arkiv. De katholske Biskoppers Gods faldt ved Reformationen til Kronen, altsaa ogsaa denne Gaard. Kong Christian III. gav derpaa Giorslow, som Hvitfeldt kalder Giorslow Slot, arveligen strax herefter til Peder Swave, som, mod at afgive følgende Revers, tog den 1540 i Besiddelse:

Jeg Peder Swave gjør witterligt for alle och kiendes mett thette myt obne Bress, att iskirthit Hogborne Første og Stormegtigste Herre Her Christian Danmarks, Norges Bendes og Gottis Koning, Hertug vdi Slesswig, Holsteen, Stormarnn og Dietmarschen, Grefve vdi Oldenborg och Dellmenhorst, myn naandigste Herre och Koning, haffuer nu for myn troo tjeneste, som ieg hans Kongl. Maiestætt og Danmarks riige her tiill troligen giortt och beuiist haffuer, och herefter troligen giøre og beuiisse maa och schall, aff hans Kongl. høymegtighedts sonderlige Gunst och Raade, wndt och arffueligen besorgitt och forsett, meg och myne arffuinge mett hans Kongl. Mayst. och Kronens Gaardt Giorðsløff, met alt thets Gods ther tiliggendes er, epter hans Kongl. Mayst. eyendoms Bress

Breffs lydelse, som Hans Kongl. Mayst. mett menige Danmarkes riiges Raadzs raad, meg ther paa giffuet Laffuer. Tha haffuer ieg Peder Svave igen loffuet och tillsagt, och y thette myt obne Breffs crafft loffuer och tillsyger, att jeg saa lenge jeg leffuer, will vere och bliffue høymelte Kongl. Mayst. Konning Christian nu regerendes Koninglige Mayst. och hans naades Koninglige Mayests Søn, Hogborne Første her Frederick prins tiill Danmark och epterfomene Koninger vdi Danmark, och Danmarks riige huld och troo, och y alle Maade ramme och wiide begges Theris Kongl. Mayest. och förslige naades Nytte, gagn, beste och bestand, och aff myn ydirste magt och formue, affuerge theres Mayst. och förslige naadis och Danmarkes riiges schade och forderff, och ellers y alle Maade bentiise mig, imodt theris Mayst. og förslige naade, som en erlige och vprittige Riddermands mandt bør att giøre, emodt syn rette Herre och Koningher och egett federne riige. Och will och schall jeg saa lenge jeg lefuer, bliffue boendes her vdi Danmarkes riige och ikke begiffue meg nogen andenstids vdhn riigitt, att tiene eller att boo. Och om myn Leiglighedt sig saa tiildragendes vorde, att jeg will giffue meg vdi nogen egteschabs stadt, tha will och schall jeg tage meg en dansche hustræe
och

och ingen anden. Om myn leiglihedt sig her ep-
 ter saa tiildrage wille, (teht gudt almechtigste dog
 naadeligen affwende wille) att jeg nøddis eller
 tvingdis tiill att selge, pantsfette, mageschiffte
 eller ellers vdi andre maade aff nøttorffrige orfager
 schyldt, wille affhende forne Giordhloff husß och
 godß enthn nogitt ther aff eller och alt, fraun meg
 och myne arffuinger och tiill andre; Ehaa schall
 ieg eller myne arffuinger ingen Magt haffue forne
 Giordhloff gaardt eller nogen syn tiilligelse, en-
 then alt eller nogen partt ther aff, att selge, pant-
 fette, mageschiffte eller ellers vdi nogen maade tiill
 nogen att affhende, vdhñ allenniste tiill høgmelte
 Kongl. Mayst. och hans nadhes eptrfommeee Ko-
 ninger wdi Danmark ellr tiill danske Riddirmendß
 mendt, inden riiget besiddendes och ingen anden.
 Och dog liigenell sielfß bliffue boendes her wdi ri-
 gitt, som forskrevet staaer. Ehiill ydermeere
 wiittnesbyrdt och tryggere foruaringe, att jeg och
 myne arffuinge forne pungter och articke, alle och
 huer serdelis, som forscressuet staaer saa fast och
 vbrødeligen holdde wiill och schall, haffuer jeg for
 meg och myne Arffuinge ladett henge myt signette
 neden for thette myt obne Bress och vnderschref-
 suett teth mett myn egen handt. Giffuet och
 Screffuet vdi Kiøbnehaffn wor Fruedag prensen-
 tationis.

tationis. Har et Tusendt femhundrede och paa
tett fyrgetiuffuende.

Peter Swabe myth egener handt.

(Hans Segl.)

Uden paa: Peder Swabis rewersal paa Giordhsløff.

Udskrevet efter en smuk og vel conserveret Per-
gaments Original i det Kongelige Geheime-Arkiv.

Samme Peder Swawe, fød i Pommern, var
en lærd, veltalende, og, som hans Levnetsbeskri-
ver beretter, en sindig, velbeslagen og politisk
Mand, som, efterat have studeret i Wittenberg
og 1521 som eneste wittenbergske Student af Doc-
tor Morten Luther medtaget til Rigsdagen i Worms,
for, som hans Levnetsbeskriver siger, at stoppe
Munden paa Luthers Bedersgere, kom 1522 til
Danmark, hvor han af Kongerne Friderich den
Første og Christian den Tredie blev brugt til mange
og vigtige Forretninger og Legationer, som til
Kong Henrich i Engelland, Kong Jacob i Skot-
land, Regentinden Maria i Nederlandene 1535,
til Landdagen i Smalkalden sidst i samme Aar.
I Aaret 1536 var han, tilligemed tre andre, i
Kongens Fraværelse Statholder i Holsteen. 1537
reiste han igiennem Nederlandene og Gelderen, ind
ad Frankerige, i Kongens Vrende. 1538, i
hvilket Aar han giftede sig, fulgte han med Kong
Christian III. til Brunsvig, derfra blev han sendt
til

til Franferige i Gesandtſkab, og reiſſe paa denne Tour til Niſſa; 1539 til Marie, Gouvernantinde i Nederlandene, og 1541 til Rigsdagen i Regensborg; 1543 til Lybek, derpaa til Speier; 1544 til Landdagen i Campen; ſiden til Keiſeren i Nürnberg; derpaa til Landdagen i Worms; 1546 til det Concilium der holdtes i Trier; 1547 til den proteſtantiske Krigshæv. Saa at man med rette kan kalde hans Liv en ſtedſevarende Udenlandsreiſe. Han havde førſt været Diaconus i Roekſilde, derpaa Johannis den Eldres Informator, og flygtede han 1534 med denne Hertug til Sønderborg, forklædt i Bondedragt, da Grev Chriſtopher førte Krig i Danmark og havde indtaget Kiøbenhavn. Mere kan læſes om ham i hans Liv og Levnet af B. C. Sandvig, Kiøbenhavn 1777. Saa vel i Betragtning af diſſe hans Fortienefter af Danmark, ſom fornemmelig for hans Medvirkning til Luthers Reformations Udbredelſe her i Landet, har Arveprinds Friderich paa Jægerspruis reiſt ham, blandt mange andre Fædrelandets fortiente Mænd, et Vreminde, ſom beſtaaer af en Marmorſtøtte, hvorpaa hans, Dne Bildes og Hans Gaas's Navne ere indgravne *). Han døde
paa

*) De paa Jægerspruis ved Mindeſteene hædrede fortiente Mænds Liv og Levnet af P. T. Wandal. Tom. I. P. 252.

paa Giorblato 1552, og ligger begravet i Holtug Kirke. Som noget Mærkværdigt seer man, at Peder Swabe forærede Kong Christian III. et forgyldt Stob med Laag, som er bekiendt af en Fortegnelse paa samme Konges Esløtøi 1557, hvori disse Ord forefindes: "En slett forgyldt Stob som Pættir Swabe stiencte Kongl. Maytt. til Foræring og Testamente, och stander ther Pættir och hans Høstrues Vaben paa Loget af samme Stob.:*) Hans Datter Elisabeth, gift 1571 med Vincenz Juel til Hesselmed, har efter sin Moder faaet Gaarden, thi Moderen har endnu levet i Begyndelsen af Friderich den Andens Regiering, saasom hun den gang eiede en Gaard i Kiøbenhavn **). Vincenz Juel blev, efterat have været Slotsherre i Bergen, forlenet med Bordingborg, men druknede paa Veien derhen, hvilket maae være skeet efter 1580. Hans Søn Peder Juel fik denne Gaard efter Faderen, men besad den ei længer end til 1612, da han døde, og blev begravet i Faxøe Kirke, hvor Præsten Niels Christensen har holdet Liigpræken over ham, som er trykt, tilligemed hans Liv og Levnet, i Kiøbenhavn in 8vo 1614 ***). Peder Juel var gift med Jytte Gyl-

den:

*) Danske Magazin. Tom. V. P. 362.

**) Pontoppidans Origines Hafnienses P. 339.

***) Karen Brahes Danske Bibliothek. Ahavn 1725. P. 88.

denstiern, som efter hans Død giftede sig med Christian Grnbbe til Hystrup. Efter ham fik hans Søster Ellen Juel Giorløw; hun var først forlovet med Erich Frandsen Bille til Søholm, men han døde før Brylluppet 1592; hun blev siden gift med Jens Jensen Bille til Breileffkloster, som hun havde 7 Børn med. Hun døde 1619 paa Walbyegaard, nu Juellinge. Giorløw er herpaa kommen i den berømte Just Hægs Eie, som var Hofmester paa Sorø Academie, hvortil han kom 1628. Han bygte 1638 den nordre Længde og Laden af Grundmuur, paa hvis sydlige Gavl endnu sees paa Muren af Jern de Bogstaver J. H. A. L. 1638. Hans Liv og Levnet læses i Hoffmans Portraits Historiques des plus illustres hommes de Danmark Pag. 49. Han døde i Kiøbenhavn 1646. Hans Gravskrift i Sorø, hvor han er begravet, er saaledes *): "Erlig og Velbyrdige Mand og strenge Ridder, Hr. Just Hæg til Giorløw, Danmarchis Cansler, Raad og Kongl. Mayst.s Høvidsmand paa Kalæ Slott, Erlig og Velbyrdig Mand's Ehyge Hæg til Wang og Annæ Wlstand deres Søn, som var fød paa fornævnte Deres Gaard Wang 1584 den 8 September og blev igien af den almægtige Gud heden kaldet i Kiøbenhavn Mar 1646 den 25de Mai udi hans Al-

ders

*) Pontoppidans Marmora Danica Tom. I: P. 166.

bers 62 Aar." Over ham har Doctor Jesper Brochmand holdet Liigpræken, som er trykt i Kjøbenhavn 1647 in 4to. *).

I Just Hægs Tid blev ei langt fra Gaarden Giorsløw funden af nogle Bønder i en liden Sandhøi en Glas-Urne, som sees i Stephani Brev til Ole Worm 1641. Brevet, der giver Oplysning om denne Karitet, er paa Dansk oversat saaledes **): "For fire Aars Tid siden blev ei langt fra Giorsløw, som er et meget fornsieligt og kostbart Landgods, af nogle Bønder, der af en Hændelse gravede her, funden en Glas-Urne. ovenmeldte Giorsløw tilhører den for sin Dyd, Wiisdom, Gudsfrøgt og Erbarhed saa meget berømte Just Hæg, Danmarkes Riges Cansler, Raad og Ridder, min Velgiserer, der altid med Erbødighed erindres af mig. Denne Urne, som var smuk af Anseelse, var meget tyk, kunde holde næsten en Pot, og var huul i Bunden. Den var udvendig ziret med sexkantede Figureer, og forgyldt inden i, næsten som vore Speile nu omsunder, der anløbes med Qvicksølv. Uden om denne var en Wæske af Træ, meget kunstigen sammensat af smaae Brædder, og beslagen overalt med Baand af

*) Karen Brahes Danske Bibliothek. P. 87.

♦) Wormii Monumenta Danica Lib. I. p. 42. de urna Giorsløviana.

af Kobber. Over denne Kiste var der tillige et Laag af Træ, som og var beslaget med Kobber. Denne tomme Urne, med sønderbrudt Laag, blev sendt til Godssets Eier, som da var Præsæs for det Kongelige Academie i Sorø; og da han fik den, lod han nøie efterspørge, om ikke Afke, Been, eller andet saadant blev funden i den, da den først blev opgravet. Men Sandheden kunde man ei paa nogen Maade komme efter, saasom Bønderne bestandig paastode, at der ei fandtes uden en Nævefuld Støv hos den, da den blev opgravet. Jeg tvivler ingenlunde paa, at et saa smukt udarbejdet Stykke jo har forbaret meget kostbare Ting, men enten de ere reent borte, eller hvor de ere blevne af, er ei min Sag at afgjøre. I denne samme lille Hvi blev fort før den Tid funden et Beenrad, om hvis Hals og Ryg var hængt et Smykke, bestaaende af Stene, der vare af adskillige Farver, af hvilke jeg eier nogle." Gaarden tilfaldt derpaa Just Høegs Søn, Stygge Høeg, Landsdommer i Lolland, som var gift med Anna Maria Grubbe; hun lod sig skille fra ham 1674, da hun siden giftede sig med Jørgen Arenfeldt. Med hendes første Mand havde hun en Søn, ved Navn Friderich Christian Høeg; om han nogenstunde har eiet denne Gaard, er mig ubekendt. Gaarden fik nu en anden Herre, Joachim Jøens von We-

E

stervig,

stervig, gift med Cornelia Bicker. Denne Joachim Jrgens var en Hollænder af Fødsel, og blev 1674 adlet; han døde 1678, hans Kone 1698, og formentlig af hende har Dronning Charlotta Almalia kjøbt Gaarden, som hun eiede indtil 1714, da Prindsesse Sophia Hedevig arvede Giorsløw; med hende mageskiftede Kong Frid. IV. 1716 sig Giorsløw, Søeholm og Erichstrup til, mod Børlumskloster, Dronninggaard og Dronninglund i Aalborg Stift i Jylland *), og lod disse Gaarde indrette til et Rytterdistrikt for 5 Kompagnier. Godserne blev 1733 bortforpagtet til Jens Andresen, der som Etatsraad døde, efterladende sig store ved disse Godfers Forpagtning erhvervede Rigdomme, hvorfor han nok af Beskedenhed ei kjøbte dem, da de 1743 blev solgt med tilhørende Kirker og anden Herlighed for 60,000 Rdlr. til Superfarge Christian Lintrup, der siden blev adlet under Navn af Lindencrone; han døde 1772, hans Frue Metta Holmsted 1793, og samme Aar solgte hans eneste Søn Kammerherre Johan Friderich de Lindencrone Godserne, med 44,614 Rdlr. 3 Mk. 14 S. Restancer, for 200,000 Rdlr., til en fra Bengalen da nyelig hjemkommen Factor i det asiatiske Compagnies Tjeneste,

*) Pontoppidans Danske Atlas ved Hofmann, Tom. V. Pag. 333, 343 og 344. —

nefte, nu Justiceraad Jacob Brønnum Schæw-
nius, der for nærværende Tid eier denne Gaard
og Gods.

Søholm Herregaard.

Gaarden ligger i Maglebye Sogn, dens Jorde-
ere af en fortrinlig Godhed, og indbefatter en
temmelig stor Strækning. Dens frie Hovedgaards
Tæxt for nærværende Tid 150 Tdr. 2 Skpr. 1 Alb.
var forhen 64 Tdr. 2 Fkr. 2 Alb., men blev an-
seelig forøget med 86 Tdr. 1 Skp. 1 Fkr. 2 Alb.
af den 1687 afbrudte Bondebye Søerups Jorder.
Her kan saaes 70 Tdr. Rug, 70 Tdr. Byg, 80 til
100 Tdr. Havre, avles 200 a 250 Læs Høe, græs-
ses 150 Stkr. Køer og 80 Heste. Det samme
gielder for denne Gaard, som for Giorstløw: at
naar den skal retskaffent drives, da er den for stor
for een; den burde derfor deeles i flere mindre
Deele, da den rigeligen paa denne Maade kunde
ernære mange Familier, og dens Produktioner
udbringes til et større Gavn for det Almindelige.
Naar Gaardens gamle Bygning, som har havt
den behageligste Beliggende hos Skoven og nær
ved en Sø, Søholmis Sø kaldet, omringet af
Grave med Vand, er først bygt, vides ei. Gaar-

den nævnes i en Sællandsfars Landstings Vidisse af Aar 1398, over et Vidne af samme Landsting de Anno 1346, at Jacob Nielsen de Maglebye, Ridder, havde skødet der paa Tinget til Niels Knutson af Svanholm paa Nicolai Erichsons de Lindæ Vegne, sin Gaard Sæholm med hele Byen Eystorp (Søerup), en Vand- og en Veirmølle og en Mølle kaldet Kinæsmølle *), alt sit Gods i Sværsløf, Lilleheddinge Sogn og Bye, Løthersløf og alt det Gods, ham var pantsat af Claus de Kiil, Ridder. Originalen heraf forvares i det Kongelige Geheime-Arkiv. Nicolai Erichson de Lindæ har været den næste Eier af den. I Aaret 1391 har Hennike Oluffen eiet den, som er bekendt heraf: Aar 1391 har Peder Jensen, Biskop i Roskilde, med tvende andre Riddere forseglet Dronning Margrethes Brev, hvori hun afhænder til Hennike Oluffen af Sæholm Bæbner, sin Gaard og Gods Lykkesholm i Fyen **). 1411 har endnu samme Mand, som og skrev sig Hans Oluffen, eiet Sæholm. Han stiftede et Vicarie til

*) Af disse her benævnte Møller er nu kun Sæholms Vandmølle tilbage, med mindre der ved Veirmøllen skulle meenes Strøbye Mølle; men Kinæsmølle, som jeg efter Navnet formoder at have været en Bark- eller Saugmølle (wiehnen Holz), er nu ei mere til.

***) Danske Magazin. Tom. IV. Pag. 296.

til Storehedinge Kirke; Gaarden er herpaa falden i Bassernes Stamme, og er eiet af Thyge Basse og hans Søn Steen Basse af Lydebjerg, som tillige eiede Hverringe i Fyen. Efter et Skiøde i det Kongel. Geheime-Arkiv skieder Hr. Axel Andersen, Ridder, Aar 1423 til Steen Basse al sin Rettighed i den Herregaard Sæholm i Maglebye Sogn. Det er af et Tingsvidne af Stevnsherred de Anno 1433 ligeledes mærkeligt, at hver Bonde i Stevnsherred skulde give aarligen til Sæholm et godt Høns ved St. Nielasdag for Juul og hver St. Hansdag om Midsummer, 6 Lam og 6 Skilling grot. Originalen af dette paa Steen Basses Vegne af hans Foged Hans Jensen udtagne Tingsvidne giemmes ligeledes i det Kongel. Geheime-Arkiv, og lyder saaledes:

Jegh Jap Beyendson hæreffoghet i Steffns-heret hørte en skellig man aff wabn hans Jensson hær Stens basses foghet po siholm spurthe siigh fore po wort hærishingh om thæt æy hagthe wæret areld seeth ath huar Konghens bonde i steffns heret bothe burthe at giue æt got høns til siholm ar- leghe aar geen stæ Nielaes dagh fore jwøl oc huar ste hanssdagh om mitsomer the samme forde bønder alle schulde giuæ sæx lamb oc sæx schillingh gr(ot) tha stoth jægh forde Jap beyendson opp oc neffnde wd æn stokke næffnd med tolf dandæ
mæn

man aff hæreth ther schulde sighe oc widnæ om
 thet hathe været een areld seeth fosom wore Zier i
 frøsløff Moghens erlresson i thet same stæd Ingwar
 Lutter aff siærsløff Hinric enghelsson i thet samme
 sted Clement Niclesson aff holtw jess bosson aff
 Arnow jess saxson aff lillæ heddinghe jess pethers-
 son aff heddinghe, Anders eskelsson aff walby,
 Jess bondæ af raaby, Anders Abramsson aff skor-
 pinghæ oc pether siagh aff Høgherøp, tha ginghe
 alle thee wd oc berodde thøm oc jinginghe oc alle
 samdraktelighe widnethe meth en beradh hugh oc
 en fullkommen welghe jnnen woræ fire stoffæ po
 forde wort hærething ath thet hagthe wæret een-
 seeth wane sithen siøholm wor bygd thet handersfæ
 the kunne mynnes æller spørghe ath huar bondæ i
 steffenshæret bothe schulle orleghe aar giuæ til siø-
 holm eet got hønø gan stæ Nicolaes dagh fore jwl
 oc huar stæ hanssdagh om mitsommer the samme
 bonder alle schulde giuæ sæx lamb oc sæx skillingh
 grot, then the swo hagthe widnet som forescreuet
 staar tha stoth wpp forde hans Jønsson har sten-
 basses foghet po siøholm, oc beddes eet things-
 widnæ ther wppo som the jnnen firæ stoffæ hagthe
 widnet. Ath thette swo gyl i alle maade som for-
 screuet staar tha hauer jegh til widnesbyrth hengd-
 myt jncigle for thette breff med gothe mænø fosom
 ære Jap Anders aff Koghæ, ebbe Nielfson aff
 Giorz

Giorgloff, Pether Grubbe aff Allhoff, hær Johan
aff Stroby bondæ Moghensson aff heddinghæ, Axel
i berforpe. Datum Anno dni MCD(XXX) tertio
feria quinta post festum Sti Nicolai episcopi et
confessoris.

Efter en Original paa Pergament i det Kongel.
Geheime-Arkiv. Stevensherred No. 59.
Uden Sigiller.

Steen Basse havde ingen Børn, var ogsaa
den sidste paa Sverdsiden, men han gav Torben
Bille og Frue Sidsel Lunge Sæholm og 12 Læ-
ster-Korn, at de skulde kalde deres Søn Steen
Basse efter hans Navn. Steen Basse døde 1452,
og er begravet i Antvorskov*). Torben Bille tog
derpaa denne Gaard, formodentlig i hans Søns
Mindrearrighed, i Besiddelse, hvorfor han i Pon-
toppidans Marmora Danica Lib. I. Pag. 240 fin-
des skrevet Hr. Torben Bille til Sæholm. Han
var 1465 tilstæde i Graaebrodre Kloster i Kjøben-
havn, hvor Kong Christian den 1ste tillige var
nærværende. Efter ham blev hans Søn, Steen
Basse Bille, i Følge foransførte, Eier af Sæ-
holm. Han var gift med Margrethe Rønnow,
Hr. Claus Rønnow, Rigets Marsk, hans Datter,
men han har, som det synes, ei længe eiet Gaar-
den;

*) Pontoppidans Marmora Danica. Tom. I. Pag. 143.

den; thi 1479 er den eiet af hans Broder Bent Bille, som ei har ført det Navn Basse, som altsaa er uddød paa nye med Steen Basse Bille. At foranførte Bent Bille har eiet Sæholm 1479, sees af en Dom, som Knud Joachimsen, Eyles Rankau i Nagaard med flere, afsagde imellem Bent Bille af Sæholm paa den ene, og Erich Biornsen paa den anden Side, om en Gaard i Hemmerløf *). Til ham har Jager Bille, Johan Dres Efterleverke, opladt No. 1491, som hendes Broder, al den Rettighed, hende var tilfalden i Sæholm efter hendes Fader og Sødsfende. Originalen heraf findes i det Kongel. Geheim-Archiv. Efter ham har hans Son, den bekiendte Anders Bille, Rigets Marsk, eiet Sæholm; om ham forefindes meget i den danske Historie, og iblandt andet dette: "Aar 1534, da Grev Christopher, paa Kong Christian II's Begne, førte Krig i Danmark, kom han, efter at have indtaget Røge, til Sæholm, hvor Anders Bille laae, der understod sig at holde Gaarden med Magt. Grevens Folk skode der saa længe, at Hr. Anders Bille nøddes at give sig ud til dem og svære ham paa Christian den II's Begne **)."

Man

*) Danske Magazin. Tom. III. Pag. 35.

***) Hvitfeldt, Tom. II. Pag. 1420.

Man seer heraf, at Søeholm allerede den Gang har været saa befæstet, at den tiltrøedes at holde en Fiende fra sig. Ved denne Leilighed har Greve Christopher borttaget endeel Guld og Penge, saavel Anders Bilde selv, som Mette, Johan Dres, tilhørende her paa Søeholm *), efter et Document inskriberet: Vidnesbyrd om endeel Penge og Guld, Frue Mette Hr. Johan Dres tilhørende, som Greve Christoffer borttog paa Hr. Anders Bilde's Gaard Søeholm 1537, og er som følger:

Wii effterschreffne Povel Hanssøn, Anders Hallagher Borghemestere Lauris Jenssøn Raadmandt Henning Kolinch og Niels Jonbo Borgere vdi Køffnehaffu, Gøre vittherligt mett thette wort obne Bress, at Nar effther Gud; Byrd MDXXXVII Tiisdagen nest for sancte Marie Magdalene Dag war Erligh welburdigh Mandt og strenge Ridder Her Anders Bilde til Søeholm her vdi Køffnehaffu og lod kalde wos till samen og sporde, Hues wos witterligt war om the Errende og Werff, som han wos befallet att gaae tiil Gressue Christoffer aff Oldenborgh paa hans wegne vdi then Faste nest efter att Gressuen kom her ind vdi Landet? Tha swareth wii att wos wel witterligt er att forschreffne Hr. Anders Bilde had og begæreth aff
 wos,

*) Danske Magazin. Tom. III. Pag. 87-88.

woß, at wii wille gaa hans Wrende till Grefuen,
 hwilcket wii oc so gjorde, vdi so Maade att Gref-
 fuen wille holle ham Bress och Segell, som han
 och the Lubiske forscreffne Hr. Anders giffuit haffde,
 att hand maa nyde siitt Arff och Eyedoms Godz
 oc tiisligest hans Gaard Soeholm och icke haffde
 troet, att Bastian van Jessenn skulle været Hr.
 Andersses Foget ther paa Soeholm. Thiisligist
 bad och forschreffne Her Anders Bilde woß, att
 wii skulle giffue Grefuuen tiilfende at alle the Dan-
 ske Pendinghe, som fandz oppo Soeholm, the
 horde ham selff till, men alle the Jochims Daller
 oc Guldt, som fandz ther po Gaarden vdi eth
 Skriin, the horde Fru Metthe Hr. Johan Dres
 tiil og hendes Børn. Oc ware wii begerendis
 paa Hr. Andersses wegne att forscreffne Jochims-
 daller och Guldt motthe komme forscreffne Fru
 Metthe Hr. Johan Dres och hendis Børn tiil
 Hande igen, for han hadde hafft samme Jochims-
 daller og Guldt noghen Stund att gemme och tiil
 troers Hand att forware aff Hr. Johan Dxe selff.
 Hwilcket wy po then Tiid yngen Swar kunne faa
 wdaff Grefuen, att hand wille ngenn antworde
 Hr. Anders same Jochimsdaller. Oc Hr. Anders
 Bilde bleff strax vdi samme Dage greben og ført
 offuer till Malmø oc wii icke andet wiide eller hørt
 haffue, end at Grefuen beholt same Hr. Johan
 Dres

Dres

Ores Pendinge hos thet andet Hr. Anders Bildis Godz oc Pendinge; som han lod tage then Tid pø Søeholm. Att so vdi Sandhedt er som forscreffuit staar, thet widdner wii mett wore Indjeggell hengendis her neden for thette vort obne Bress. Giffuit och screffuit Nar, Dag oc Stedt som forscreffit staar.

Anders Bille blev 1553 Rigens Marsk; da vare hans Klæder saadanne: Hans Trøje var af sort Fiskast med røde Trippes Ermer, hans Buxer af Gilimut (fueille-mort) Bomerske, og hans Kappe af velbereedt Kalveskind *). Han ligger begravet, saavel som hans første Kone Pernille Krognos, som døde 1533, i Maglebye Kirke; hans anden Kone, Anna Lycke, fik efter hans Død Otto Krumpen. Pernille Krognos var 1526 Hofmesterinde hos Prindsesse Dorothea, Kong Friderich den 1stes Datter, som giftedes med Albrecht, Markgreve til Brandenburg, Hertug til Preussen. Man har endnu Kong Friderich den 1stes Brev saavel til hende som til hendes Mand, i saa Henseende **).

Efter Anders Bille var den næste Eier af Søeholm hans Søn Frank Bille, der tillige eiede Hved

*) Pontoppidans Marmora Danica Lib. II. Pag. 241.

**) Danske Magazin. Tom. VI. Pag. 189 og 190.

Hvedholm, som han fik med hans Brud Edel Hardenberg. Efter at have været Befalingsmand paa adskillige Slotte, tjente han som Søe-Officeer paa Flaaden 1563 under Admiral Peder Schram. Efter Slaget under Heland, da de forfulgte de Svenske, fik han ved en Stykkugle sit Banesaar, hvoraf han døde, og lod Peder Schram ham stands-mæssig begrave i Bisby paa Den Gulland 1563 *). Hans Epitaphium sees i Horne Kirke i Fyen, hvor han i levende Live har bestemt sit Gravsted **), men hans Been kom ei til at hvile i Fædrene-Jord. Søeholm er efter hans Død eiet af hans Søn Erich Wille; han stak sin Fætter Jørgen Rud ihjel i Kiøbenhavn 1584. Paa en Steen paa Hvedholm staaer: 1590 Erich Wille Franz Willes Søn ***), hvoraf man seer, at han ei har lødet Liv for Liv, og at han ei heller har sat Livet til i samme Duel, som Pontoppidan siger. Han var forlovet med Ellen Juel, en Datter af Vincenz Juel til Hesselmed og Elisabeth Peders Datter Swane af Giorstøw, men døde for Brylluppet 1592. Søeholm er derpaa eiet af Anne Rosenfrands, gift med Franz Kanhau; han døde i

Sla-

*) Friderich den 2dens Chronica ved Nesen. Pag. 96.

***) Pontoppidans Marmora Danica Lib. II Pag. 254.

***) Hofmanns Supplement til Danske Atlas Pag. 254.

Slaget mellem Bahuus og Warberg 1612. Over ham har Doct. Hans Powlisen Nesen holdt Liigpræken, trykt i Kiøbenhavn 1612. 8vo. *). Endnu 1614 har hans Frue Anne Rosenfrands høvt Sæholm, som sees af Jndskriften paa Maglebye Kirkes Prædikestoel. Over Anne Rosenfrands sal. Franz Rangaus har Anders Hansen eller Hans Anderson, Præst i Maglebye, holdet Liigprædiken, trykt i Kiøbenhavn 1621. 8vo. **). Hendes Datter Sophia Rangau, gift med Wogens Gyldenstjerne, har siden eiet Gaarden; han er paa sin Udenlands-Keise død i Vianen, 2 Mile fra Utrecht, som sees heraf: D. O. M. S. Hic deposita sunt ossa viri virtute & genere strenui Nobl. & generos: *Magni Gyldenstern* Dni de Fultoft & *Seeholm* in Dania; qui cum heic loci (natus annos 62) peregrinationis suæ metam invenisset, foecunda vitæ beatioris spe, dierum atque erumnarum satur, placide in Domino obdormivit Vianæ VII April 1639. Hic nudi illic induti reperiemur ***). Sophia Rangau døde paa Sæholm 1675. Morten Schinkel, Geheimeraad,

*) Karen Brahes Danske Bibliothek Pag. 76.

***) Karen Brahes Danske Bibliothek Pag. 65.

****) Collectio Monumentorum foederati Belgii &c. per Philo-leutherum Timareten. Amst. 1684. 8vo,

meraad, og Frue Anna Caristi Datter har herefter eiet Sæholm; han eiede tillige Sæholm i Fyen, og findes derfor skreven Herre til Sæholmerne. Han skædede Sæholm under 18 Febr. 1680 til Dronning Charlotta Amalia, men i Skædet nævnes ikke Summen derfor, og døde 1691; han er begravet i Vedroste Kirke i Baag Herred i Fyen. Hans Frue, Anna Caristi Datter, døde paa Sæholm 1705, og er ligeledes begravet hos hendes Mand i Fyen. Efter Dronningens Død tilfaldt den Prindsesse Hedevig i Arv, som 1716 mageskiftede den til Kongen. Kong Friderich IV lod den gamle Bygning, der var temmelig høi med mange Spire, nedbryde, og seer man nu ei mere af samme end dens Møder og gamle Have. Af denne Sæholms gamle gothiske Bygning, der efter Stilen synes at være fra Midten af det 15de Aarhundrede, har jeg hos Kammerherre Lindencrone seet en Tegning. Etatsraad Lindencrone byggede af Stevns Klints Kvitsteen den nye Bygning, som nu sees under dette Navn, og ei staaer paa det gamle Sæholms Sted, men er lagt midt i dens Marke, meget nærmere mod Maglebye.

Erich:

Erichstrup Herregaard.

Gaarden, der ligger i Storehedinge Sogn, har gammel frie Hovedgaards Lart 32 Ldr. 7 Skpr., og af den afbrudte Seinhuus-Gaard 7 Ldr. 6 Skpr. 2 Alb., som ei ere frie, men dog underlagt samme; den laae, indtil Storehedinge blev udskiftet, i Fælledskab med denne Byes Marker; men i Stedet for ved Udskiftningen at faae dens Jorder paa den beqvemmeligste Maade rundt om Gaarden og imod Bielkerup eller Sierløw, tog Eieren, eller den paa hans Vegne mødte Forvalter, uden noget Valg eller Paastand, Gaardens Jorder hvor man gav ham dem. Han fik derfor samme langveis ud mod Kongeskov, og fra Bygningen Erichstrup maae man nu over andres Marke for at komme til dens; ja den har ei saa meget Jord tet ved sig, som man kan søde noget Kreatur paa. Ubeqvemmeligheden heraf indseer enhver, og Erichstrup tabte meget paa denne Udskiftningsdag i Bærdie, der ei let for efterkommende Eiere staaer til at forbedre; det eeneste Hielpemiddel er, at flytte Gaarden ud i dens Marke. Nær ved denne Gaard, mod Sierløw, ligger den saa kaldte Glædejord, et Jordsmon af feed og god Bonitet, som omtales i foransførte Peter Olaffen's Testamente, under Navn af Flæthiæ terra. Bygningen,

ningen, som ligger strax uden for Storeheddinge Bye, skal i de ældre Tider, under Navn af Kongsgaarden, have lagt inden Byens Grændser. Kong Friderich I. gav N. Clausen 1529 Livsbrev paa den. Gaarden er herpaa ombyggt af Erich Walkendorph, der 1555 var Leensmand paa Høistrup, og kaldet efter hans Navn Erichstrup. Christian Erichsen eller Erichsdorf, Erich Walkendorphs nægte Søn, fik den derpaa til Eie, og det paa denne Maade: Han tjente i Krigen mod Sverrig og holdt sig meget brav, blev derpaa af Kong Christian IV. 1616 for sin Tapperhed adlet; han giftede sig med Sophia Krabbe, og fik med hende Erichstrup. Christian Erichsen døde 1648, og er begravet i Storeheddinge Kirke. Efter hans Død blev Gaarden lagt til Storeheddinge Bye, og eiede Byen den indtil Dronning Charlotta Amalia købte den af en Borger saamesteds; hun lagde meere Bøndergods til den, saa den blev complet. Kongerne Friderich IV. og Christian VI. har eiet den indtil den 1743 blev solgt til Statsraad Linden-crone, som atter lod den 1754 oprette til en Herregaard, bygte en grundmuret Lade samt andre Huse i en Tiirkant, takket med Tagsteen. Et langt fra denne Gaard er forhen i Tiden i en Høi, kaldet Steenkøjs, funden endeel Krækker med Afte og Flintesteens Knive, samt noget Kob. Strax

Strax derved fandtes 1738, nogle Stykker Sølv og Guld, som blev leveret til Kongen, hvorfor Ginderen blev givet 50 Rdlr. *)

Højstrup Herregaard.

Gaarden, hvis Navn fordum blev skrevet Høgstorp, er beliggende udad mod Klinten i Lydersløv Sogn; den tilhører Bemmetofte Kloster og er indlemmet i denne Stiftelse. Dens frie Hovedgaards Tægt er 90 Edr. 4 Skpr. 2 Alb., Skovskylvd 5 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb., hvoraf Forpagteren for nærværende Tid svarer aarlig 3500 Rdlr. Saavel det til denne Gaard som Bemmetofte her i Herredet beliggende og henhørende Bøndergods, er Hartkorn Uger og Eng 796 Edr. 5 Skpr. 2 Fkr. 1 Alb. og Skovskylvd 2 Fkr. 2 Alb. Ikkun i tvende Byer, som vare store og havde deres Jorder ubequemliggende til Kobbel-Deeling, er skeet Udflytning, men ved alle Byerne ere Jorderne til Drift efter den holsteenske Maade, i 11, 12 og 13 Kobler, efter hver Byes tilliggende Jord, og en Gaard har i hvert Kobbel sin Jord samlet i 2 Lodder.

Gaard

*) Hoffmanns Supplement til Danske Atlas Pag. 423.

Gaardens Eiendom var tilforn 4 Bøndergaarde, som tillige med en mindre Herregaard i Frørsløv blev nedbrudt, og i den sidste Sted Herregaarden opbyggt. Bygningen angaaende, da er Borgergaarden et Huus af 2 Etager Bindingsværk, ligesledes Ladegaarden: Gulvene i Laden ere 3 Alen dybe i Jorden. Til Gaarden er en Skov, kaldet Fælsskov, hvorved ligger det for de Seilende saa farlige Fælsskøvs Rif. Den har 1378 tilhørt Jacob Oluffen Lunge; 1389, 1400 har Folmar Jacobsen Lunge, miles, Advocatus Castri Hafnensis, eiet den, som 1406 skædede den til Dronning Margrethe, efter følgende Documenter, liggende i det Kongelige Geheime-Archiv: Folmar Jacobsens Ridders Brev, dat. Alleburg 1406, hvorved han overlader og skæder til Dronning Margrethe Højstorp i Sælland i Stevns herred, som hun havde havt til Pant for 1000 ledige Mark. Kong Erichs Vidne af Aar 1406, at Folmar Jacobsen paa Rættertinget i Alleburg skædede til Magnus Munk, Ridder, paa Dronning Margrethes Vegne, sin Gaard Højstrup i Stevns Herred. Folmar Jacobsen Ridders Skæde til Dronning Margrethe paa Højstrup Gaard og Gods, dat. Calundeburg 1406. Claus Grupendals & coereror. Vidisse af Aar 1414 over 1) Kong Erichs Brev de No. 1406, givet i Callundborg paa Ræ-

ter:

tertinget, at Hr. Folmar Jacobsen skjødede i Alsborg til Dronning Margrethe Højstrup. 2) Et Vidne af Søllandsfar Landsting, at Folmar Jacobsen skjødede Dronning Margrethe Højstrup der paa Tinget, dat. 1406. 3) Folmar Jacobsens Skøde til Dronning Margrethe paa Højstrupgaard og Gods, dat. Ringsted 1407. 1481 har den tilhørt Peder Ræb Bæbner, som maatte afstaae den til Kong Hans for 500 Mk. 1516 har den bekiendte Anna Møenstrup, Hr. Holger Rosenfrank's Efterleverke, der advarede Kong Christian den Anden formedelsf hans Leenet med Dyveke og blev forjaget af Landet, havt Højstrup i Pant, hvor hun skal have forurettet Bønderne, og Kongen af samme Aarsag have taget Leenet til sig *). Aar 1518 er Gaarden af Kongen forleenet til Diderich Bevernæst og 1539 til Hans v. Buchwald. 1546 er Gaarden pantsat til Hans Barnekow og 1555 til Erich Balkendorph.

Juellinge Herregaard.

Gaarden blev tilforn kaldet Balbhegaard, og findes endnu benævnet med dette Navn i et af Joh. Bap. Homan udgivet Landkort under Navn:

F 2

In-

*) Hvitfelbt Tom. II. Pag. 1113 og 1114.

Insulæ danicæ in mari baltico; den, saavel som dens Udhus, er bygget af store hugne Kampestenene. Den ældre Bygning var opført af Christopher Lindenow og Sophia Pless, hvis Navne stode over den gamle Borgegaards Port. Gaarden er 1619 beboet af Ellen Juul til Giorløv. Det, som videre fra gamle Tider vides om denne Gaard, bestaaer i følgende: Aar 1579 har Eiler Grubbe efter Kongens Gienbrev faaet Rettigheden i en Gaard i Balsbøe i Hellested Sogn, hvoraf Originalen er i det Kongelige Geheime-Archiv. Aar 1631 har den tilhørt Vincens Bille, og 1641 Frue Karen Grubbe. Efter hendes Død er den kommen til Gunde Rosenkrantz, Rigens Raad, en meget lærd Herre og navnkundig i Kong Friderich den Tredies Tid. Den nye Bygning blev 1676 opført af Geheimeraad Jens Juul, som forandrede dens gamle Naavn, lod den falde Juellius og oprette til et Frieherfskab. Den kom til Kronen mod Magestifte mod andet Gods i Lolland og blev overdraget det grevelige Danneftioldske Huus, som siden blev foreenet med Frieherfskabet Marselisborg i Jylland. Gaarden, hvis Hovedgaardstaxt er 137 Edr. 2 Skpr. 1 Alb., Skovskjld 7 Edr. 5 Skpr., tilhører nu Grev Joachim Gottsche Moltke, og er en Feudal-Gaard under Grevskabet Bregentved. I Egnen omkring Gaarden lod Jens Juul 1694

endeel

endeel Begravelses-Høie aabne og opkaste *), efter Peder Eys Beretning.

Storeheddinge Kiøbstad og Sogn.

Storeheddinge, der er en Landstad **), og kaldtes fordmum Hettinge Magle, ligger 7 Mile fra Kiøbenhavn, 2 fra Kløge, $5\frac{3}{4}$ fra Røestilde, næsten 6 fra Bordingborg, 10 fra Korsøer, $12\frac{1}{2}$ fra Kallundborg. Dens Waaben er en høi Bygning, med et Kors over paa hver Ende, midt paa et Taarn med et større Kors, hvorover en Giedebuf staaer, som vender Ryggen til en halv Maane og Hovedet imod en sexkantet Stierne. Hvoraf den har sit Navn, er vanskeligt at sige; og naar man med Pontoppidan vil hidlede dens Navn fra en Skioldmø Hedde eller Hetha, som var med i Brovalla-Slaget, maae den være meget gammel. Andre udlede dens Navn fra Hedenskab, som Indbyggerne her længst skal have vedligeholdt, efter at deres Naboer havde antaget Christendommen. Byen nævnes, maaskee som til Straf for dette, i

Pe:

*) Peder Eys i hans Anmærkning til Kampeviserne Pag. 506.

***) Hr. Boesen i hans geographiske Tabeller tager Feil, naar han paa Tab. 7 ansætter Storeheddinge blandt Sæstæderne.

Peder Gyss Kæmpeviser Pag. 385 med disse Ord: Heding skal lide saa stor en Straf, at Kiøge skal gvoles i Pine. Aar 1403 blev Bøen tilligemed hele Herredet overdraget aldeles til Biskop Peder af Nøestilde af de Stettinske Hertuger Harnim og Bartislaf. vide Pag. 15 og 16. Den 1441 af Christopher den 3die Kiøbstæd-Ret med andre skålandske Kiøbstæder, og skal paa den Tid have været meget større end nu. Denne Kiøbstæd-Ret, der ingensteds tilforn er trykt, bekiendtgjøres derfor herved af en Afskrift, udfæret efter det Exemplar, som forrige Borgemeester Andreas Bussæus, efter det ndi Storeheddinge dengang liggende Original, Ord til andet og med samme Orthographie, som Originalen medfører, havde udkopieret, og er som følger:

Stads Rett,

given Storeheddinge-Bye af Kong Christopher af Beyeren. Dateret: Kiøbenhavn crastino circumcissionis Domini 1441.

Nii Christoffer met Guds Rade Danmarks, Wendis og Gottes Konning, Pals Greve uppa Riin oc Hertug i Beyeren, Gøre viderlicht, at for Ehroeskab oc Villige Tieneste, som Dii af vore Elskelige Buirghemedtere, Radhmoen, Burghere oc Wennighet i vor Kjøbstoeth Hedinge herthil befundet

fundet haver oc Vii os herefter til thennum, som til vore thro thianere, Furghere oc Underdhanere anforsteer thro oc tilhobes, oc naar thet behoff gøres fremdeles met Throschab at befinde, da tage Vii oc undfange thennum oc theres i vor Kongeligh Madhe, Frihedh oc Hoegn, nadhelighen at beschierme. Oc have the betroet for os, at theres Privilegia og Friheter ere broende, som Vore Forfoedre thennum unt oc givet have, dha have Vii aff vor synderligh Gunst oc Madhe vnt oc givet thennum thesse epterskreffne Privilegia oc Frihet.

I.

Først, at enghen aff thennum for noghehande Deelemaal, Sagh heller Skyldning ther Vii Mact med have, thørst for noghen anden Mandes Steffning Budh heller Uppakald ud af Byen fare, eller noghehande Thioeneste noghen i hvo Madhe gøre uthen the thet gøre ville met Koerlighet och godh villie, uthen swo ware, at Vii thennum for Righens Moerkeligh Merendes skyld udbyde heller tilfighe, ther the soerdeles Budh om fange aff os at the da i alle Madhe villige ther til voere och vort Budh skaa som thennum bær.

2.

Item hoo som nogen Sagh i Skyldingh heller tilthale til thennum have, at hand da anmodher thennum oc paa theris Bything loulig fuldfølger, oc at the, som the aff alder Wane er, ther undtleyde sigh met Kette for swodan Sagh, heller oc bethre therfor efter Minne og Radhe.

3.

Item, at ingen Goest heller Køpsvend ther ey er met them bosiddende Burghere, skal diervis i nogen Madhe at kobe i theris Bye leffvende Rødh heller Swin, heller foerffe Rødh, heller Swiines Kroppe, heller saltede Huder ud at fore.

4.

Item gibe Wii thennum Loff oc Magt at tale til theris Skyldener oc til andere, the thennum Uret gøre, hvilke the ther i theres Bye betroedhe, oc at kroefve oc fange Koet oc Skoel af thennum, oc soette thennum til Kette therom met Hielp oc Radh vor Byefogets ther i Byen.

5.

Item, at alle the, som Marknet, Torge oc Køymandskap ther hos thennum ville søge oc øffve, oc alle andere, som Goedh og Indgoeld ther i Byen

Byen hafve, at the gøre oc skatte oc skylde met Menigheten oc met Byen efterthi som the aff Rådhet ther i Byen tilfagt vordhe thersom Skoel og ret er hver i sin Roet uforsømmet.

6.

Item, naar noghen Tydesche heller Uthloendische dør ther i Byen, da skal giffves aff hans Goedtz hør thiende Penge, halft Kongen oc halft Byen, oc hafver han enghen Arsving, da gooe om hans goedtz, som gammel Roet oc Soedvane er.

7.

Item skal heller maae enghen ganghe heller ri the i fornefute vor Rådstoedh Heddinge med spendte Armbørst dagh heller Nath. Dierfves thet noghen at gøre oc fanger Skadhe therover, han skal beholde Skadhen obøther.

8.

Item schal ther enghen gaa met Svoerdh heller Armbørst loengher om hand er kommen i sit Herbergh.

9.

Item schal heller maa enghen gøre Sammenbindelse modh noghen Mand, oc sønderligh modh Burghemedtere oc Rådhit, under Liff og Goedtz.

10.

Item ville Vi hafve Mact at soette Burghe- medtere oc Leyde, oc schal vor Foged met Burghe- medter hafve Mact at leyde, og Burghemesterne oc Radhet schulle hafve Mact at koense Radhmoen, naar nogher i Radhet afgaa heller behof gøres.

11.

Item Burghemedtere og Radhet schulle hafve Mact at regoere alle Embedhe efter Skellighet, oc som the for os ville bekiendte voere, oc enghen schal modh theris Willie gøre heller begynde Gilde heller noghe Samfund under sin Hoffvetlodh.

12.

Item schall alle K opmandschap veyis ther i Byen, som i Stoderne veyis: hvo thet icke gør, hand gibe thre Marcker som soelger oc thre Marcker som k oper halft Kongen oc halft Byen.

Oc thesse forbemelte Artikler have Wii unt oc givet forbemelte vore Burghemester Radh og Menighet i Hedinge, pa thet at vor K opstoeth ma theraff forboethres: Dogh ville Vi hafve fuld Mact thennum at forboethre, oc thil heller aff at soette, om os thyncer thet n otelict var. Thi for- binte vii alle, ehvo the hoeldst oere, oc soerdeh- lis vore Foghete og Embitsmoen, fornemlig vor
Bur-

Burghemeester, Radhmoen, Burghere oc Menig-
het heller nogen aff thennaum emodh thenne Gunst
oc Madhe i nogher Madher at hindre under vor
Konigliche Hæffnd oc Brede.

In cujus rei Testimonium, secretum nostrum
hiscæ Patentibus duximus apponendum. Datum
Castro nostro Hafniæ, crastino circumcissionis Do-
mini. Anno Nativitatis ejusdem, Millesimo,
quadringentesimo, quadragesimo primo.

Aar 1598 har Kong Christian den Fierde con-
firmeret dens Kiøbstæds Privilegier, hvilken Per-
gaments Original jeg for nogle Aar siden har seet
og havt i Hænder, men skal nu være forkommet.
Her har i gamle Dage været tvende Gilder: Con-
vivium St. Olai, der for det meeste var oprettet
for at den eene skulde forsvare den anden, og ikke
for at drikke og fylde sig. I St. Olufs Berts-
skabs Bog, som Jesse Griis i Hettinge Mafele-
lod sammenskrive, er saaledes forordnet: I Navn
Gud Faders, Søns og den Hellig Aands, Amen.
Brødre og Søstre, det maae være Eder bitterligt, at
dette Lav ikke er indstiftet for Driks Skuld, men for
at den ene Broder skal hielpé og undsette den anden *).
Det andet Gilde her holdtes, var Convivium St.
Canuti, hvis Vedtægter paa Latin vi endnu have;

ved:

*) Holbergs Danmarks og Norges geistlige Stat Pag. 12.

ved dette Gilde er at anmærke som noget besynderligt, at Bagere ei bleve antagne derudi *). Aar 1415 har den bekiendte Thruels Dnegn været Bysfoged her og Niels Petersen og Jacob Jensen Borgemestere. 1501 og 1511 har Bo Bunde eller Brumlæ, været Herredsfoged i Stevns Herred og Borgemester i Hedinge Magle. Af Borgemestere og Raadmænd vides end videre Gottke Laurentson Borgemester 1490, Niels Boesen 1553, Jep Mogensen, der 1563 beboede Egeøye, nu Billesborg, og Jens Franzen 1638 Borgemester. Af Præster nævnes fra gammel Tid Niels Almarson 1411, Laurents Thruelsen 1490, Søren Riildsen 1573 og M. Frants Jonson 1634. Udi det Danske Compagniets Broderbog i Kiøbenhavn, hvori er indført Compagniets Laugsbrødre, er Hr. Søren Riildsen i Storeheddinge anført, og finder Pontoppidan **) det underligt, at Geistlige eller Skole- og Kirkelærere svæde sig i at bruge Skydegevær; men man maage tage i Betragtning, at Doct. Poul Madsen, Superintendent, samme Aar indgif som Medlem, og at ligesom det var Skik, at naar en Første indkom i dette Lav, et Antal Adelige maatte følge ham og indskrives tillige, saa var det

og

*) Pontoppidans Kirchen-Historie 2ter Th. Pag. 352.

**) Pontoppidans Origines Hafnienses Pag. 327.

og billigt, at friddbare og drabelige Geistlige indlemmedes her tillige med Beres Biskop. Ved Souverainiteten maae Storeheddinge nok ei spillet nogen stor Kulle, da den som andre, endog de mindste Kjøbstæder i Siælland, ja Slangerup selv, ei har affendt Deputerede til Kiøbenhavn.

Byens Kirke er af en forunderlig Bygningsmaade: en ottekantet Bygning, hvis Tag hviler indvendig i Kirken paa fire store Ege Piller; den staaer mellem to Taarne, hvoraf det ene er høiere end det andet. Taarnene ere fra ældre Tider, og findes i det mindre endeel forunderlige Munkengange, i de overtroiske Tider kaldet Ellekongens Kammer, hvortil Opgangen er i Kirkens Chor; men den ottekantede Mellembygning er fra forrige Aarhundrede, da den blev bygget i Stedet for den Deel af Kirken, som paa den Tid nedfaldt af Elde og knuste dens Orgelværk samt alt hvad der var inden i den. Den forømmeldte ottekantede Bygning blev derpaa opbyggt, og det første Barn der døbt 1677. Kirken er baade stor og rummelig, som den ogsaa maae være, da fire Landsbyers, Bielkerup, Eiersløw, Thommestrup og Kenges Almue, samt Erichstrup, Eiersløw Kenge og Lille Møllers Beboere, ligger til dette Sogn. 1795 fik den et nyt Orgelværk, der ei udmærker sig hverken af Syn eller Tone, og formodentlig vil
om

om kort Tid være ubrugelig. Paa Gesimsen af Alter-
 tavlen staaer: Gloria in altissimis Deo, deri forestil-
 les Jesu Naaltid med sine Disciple; nedent under læ-
 ses: Christianus Erichsen, de Erichsdorf, cum Uxore
 Dna Sophia Krabbe, de Erichsdorp, et filiolo Erico
 Erichsen, ~~hac~~ Sepulturæ locum eligentes, et sub
 vicino pulvere gloriosæ resurrectionis ac omnium
 restitutionis Diem expectantes, Tabellam hanc Deo,
 opt. Max. Ecclesiæ & religioni sanæ & sacræ devote
 dedicarunt: Anno 1617. Moriebatu ille anno 1648,
 conjux puerpera, Erichsdorphii anno 1616, die
 1 Octobris, filius etiam Erichsdorphii, anno 1617
 die 8 Januarii, quorum corpora in pace & animæ
 in æterna benedictione, requiescunt. Ved Siderne
 paa Altarpillerne ere Christian Erichsens og So-
 phia Krabbes Billeder saa smukt malede paa Kob-
 ber, som om de vare af en Carl von Mandern.
 For denne deres Begravelse har de givet til Kirken
 en Sølvkande paa 101 Lod. Paa Muren hænge
 nogle malede Epitaphier, hvoraf et over Borge-
 mester Jens Franzen og hans Familie, og paa en
 Pille en Table, hvorved en Lysarm, givet af Jens
 Nielsen Falk, Raadmand i Riege 1682, tillige
 med elleve Slettedalers Capital, af hvis Rente
 den aarligen skal reeholdes og med Lys forsynes.
 Samme elleve Slettedaler overleveres den reside-
 rende Capellan ved Kaldets Modtagelse af Her-
 reds-

redsprovsten, og besorger han derfor Testators
 Hensigt; men ved Dødsfald eller Forflyttelse maae
 denne lille Capital afleveres til Provsten igien.
 Hvad den Tradition angaaer om det Hoved, som
 findes indmuret paa den østlige Side af Kirke-
 muren udvendig paa Chorbygningen, da siger Pon-
 toppidan, at da en Munk vilde anlægge Kirken
 her, blev Eieren af Erichstrup saa fortørnet her-
 over, at han lod hugge Hovedet af Munkens;
 imid-
 lertid blev dog Kirken her bygget, og Munkens
 Hoved i Steen udhugget og indmuret ved Alteret.
 I Hedinge Mafkæ har Peter Olassun 1261 eiet
 14 sol. Skyld & duas curias ibidem cum mobilibus
 & immobilibus & unum balneum, item quatuor
 wæther mölna quodlibet annuatim valet octo mr. den,
 som sees i foransførte Peter Olassuns Testamente
 og Optegnelsen over hans Gods. 1299 har Ja-
 cob Torbiørnsen testamenteret til denne Kirkes fra-
 tres minores 11 Ør., og til Hospitalet 11 Ør.
 Hans Olussen af Sæholm, Ridder, har Aar 1411
 stiftet et Vikarie, og en paa de Tider brugelig
 Gudstieneste, til hvis Vedligeholdelse, scavel som
 til Præstebordet, han lagde Gods her i Egnen,
 bestaaende af bona in villa Klyppinge in parochia
 Maglebye, & in Höierup parochia & villa, item
 in parochia & villa Warpelöw. Dette Vikarie er
 uden Tvivl det samme, om hvilket Nicolaus Al-
 mari,

mari, Præst i Heddinge maglæ, No. 1395 til-
 staaer, at Hennechinus Olessen de Sysholm og
 hans Husfrue yngeburch pæthersdatter, med de-
 res Forældre og Naarsvende, havde indstiftet en
 Messe, at holdes hver Dag i Heddinge maglæ
 Kirke for deres Siæle og derfor lagt til Præstens
 Bord og Nytte: 2 deres Gaarde i Klyppinge, en
 Gaard i Heddinge magle og alt deres Gods i
 Hegerp (Hønerup). Begge Originalerne findes i
 det Kongelige Geheime-Arkiv. Aar 1466 har Kong
 Christian den Første skjødet Store Heddinge Kirke
 til hellig tre Kongers Capel i Koeskilde, for en
 daglig Messe at holde for alle Christne Siæle.
 Heraf haves i det Kongelige Geheime-Arkiv tvende
 Originaler; det ene har Kongen allene, men det
 andet tilligemed ham, Dronningen, Biskoppen og
 Capitulet i Koeskilde forseglet. Kirken er riig og
 skal have en Capital af 7000 Rdlr.; den eier des-
 uden en Skov her i Herredet, Kirkeskov kaldet.
 Foruden foranførte ere endnu i Geheime-Arkivet
 følgende Originaler, denne Bye fra ældre Tider
 vedkommende, isald de kunde være enten denne
 nærværende eller den tilkommende Slægt til nogen
 Nytte: Niels Boesen, Raadmand i Storehed-
 ding, skjøder 1553 til Hans Barnekow til Birk-
 holm et Stykke Jord i bemeldte Bye; Vidne af
 Heddinge magle Byeting af Aar 1553, at Lauris
 Pe-

Pedersen i Sigerølef skisde 3 Parter og Jens Ipsen, Borger i Hedinge, paa sin Hustrues Vegne den 4de Part i en Gaard i bemeldte Hedinge, med Jord, Haverum og Fortog til Hr. Mathis Pedersen, paa Karine Hans Olsens Vegne; Vidne af Hedinge Byeting af Aar 1555, at Arild Jensen, Borger ibidem, paa Tinget skisdede til Hr. Mathis Pedersen, paa Hans Barnekows Vegne, en Dre Skjuld, liggende i Sigerøboel paa Hedingsfang, kaldet den lille Jord. Virgithes Banners Gienbrev til Kongen af Aar 1574 paa en Gaard i Storeheddinge. Aar 1579 forleenede Kong Friderich den Anden Fruen Bente Mortensdatter, Biskop Hans Gaas's Enke af Tronhiem, for Livstid med Korntienden af Storeheddinge *). Om flere smaae Stiftelser og Donationer i denne Bye kan eftersees Hofmanns Foundationer. Dette er alt hvad der af dens aldre Historie er mig forekommet. Vi gaae nu videre til dens Forsatning i vore Dage. Omendstaaet Storeheddinge er en Riibstæd, er den dog snarere at ansee som en stor Landsbys; den har et Folketal, der ved Optællingen 1769, var 514, og 1787, 569 Personer, hvoriblandt 5 Riibmænd, 27 forskjellige Haandværkere,

*) Pontoppidans Annal. Tom. III, Pag. 197.

tere, 50 Daglønnere, og kan Borgernes Antal beløbe sig til henimod 90, hvilke, da Byemarkene ere matriculerede for 300 Edr. Hartkorn, der dog ei alt er frie Kiøbstæd-Jord, men contribuabel til Roeskilde Skole og Universitetet i Kiøbenhavn, og drives af disse som Algerbrugere, snarere ere at ansee for Algerdyrkere end Borgere. Den fornemste Næringsdrift her er Brændeviinsbrænden, hvortil forbruges circa 1500 Kæbne Brænde fra Naboe-Købene. Brændemangel har derfor her som andre Steder føleligen indfundet sig, saa at hvis denne Næringsvei skal fortsættes, som den sikkert maae og skal — thi hvorledes vilde det vel see ud, om denne Drik skulde enten mangle eller undværes — maae Steentul og andre brændbare Eager både paa dette Uffavn. Den største Deel af Byens Avling, saavel som omliggende Bønderbyers, forbruges til Brændeviinsbrænden, og erlægger Byen aarlig Wars circa 3500 Rdlr. i Told- og Consumptions Indtrader, der for største Deel er af denne Bære. Denne Driks hyppige Consummation her, har havt største Indflydelse paa den omkringliggende Almues Sundhed, Moralitet og Sæder, og fra denne Synspunkt udbredet mange Ulykker her i Egnen. En Kroe i en Bye er nok for at forværre Byens Bønder, men her er næsten hvert andet Huus en Kroe. Den dovne, trættekiære, til

Eviir

Svitt hengivne Bønde, har her hendsøt en god Deel af hans Tid, ladet Gaarden hiemme, hans Kone, Børn skotte dem selv, og ei sielden har han sat Formue, Sundhed, ja undertiden Livet til, baade i Egen selv, saavel som paa Sid og Fra-Reise i de korte Vinterdage. Den har for Siersløv Godssets Bønder især været skadelig, da disse formedelst Hoverie Friheden har havt meere Tid her at ødsle bort, end Herredets øvrige Bønder; for, den Skade dette Steds Brændeviin har udbredt blandt disse, er uberegnelig. Uffætningen paa Brændeviinet er her saa stor, at det ei lønner Umasgen, at anvende stor Glid paa sammes Forædling, det er bestandig søet og formedelst Sammenblanden af alle slags i Brændingen, stramt og af en høist ubehagelig og viderlig Smag, men maaskee er det kiærest for Bønden, naar det river ham brav i Halsen. Til Sognet ligger foruden Storeheddinge Bye, Erichstrup Herregaard, Landsbhyerne Siersløw, Bielerup, Thomestrup, Kenge, samt Siersløw-Kenge og Lille-Mølle, hvilke Landsbhyer og Møller ved Folkeoptællingen 1787, havde 675 Mennesker. Foruden Præstetienden, nyder Præstier tillige Kongetienden af Storeheddinge Bye, men jeg er forsikkert om, at Vedkommende vil vide mig Tak, naar jeg gjør dem opmærksomme paa, at denne Kongetiende ved foresaldende Vacante, burde

tillægges Byefogden i samme Bye. Som en af de øverste Justitsbetiente her i Egnen, tiener han for en jammerlig Løn, hans Embede er neppe 100 Rd., han maae, for at leve, slaae sig kummerlig igienem, og da man, omendskiønt man vilde forhielpe ham til meere, ei vidste, hvor man skulde tage Lønnen fra, saa anvistes dem her et behændigt Hielpemiddel. Ved Kirken er en residerende Kapellan, som har sin Præstieboelig i Storeheddinge Bye, og er tillige Sognepræst for Høierup Meenighed. Gaardene i denne Bye ere: Adelgade, som løber igienem heele Byen, Egestræde, Bønderbalkstræde, Koldinghuus, Drunketoft, der dog kun egentlig var en Gaards Bygning, som af Christoffer Hersleb blev nedbrudt, og udflyttet paa sine Jorder, under Navn af Gothaab, og eies nu af Justitsraad Schavenius. Strax uden for Byen ligger en Veirmølle, lille Mølle kaldet, og i Byen er en af Hans Larsens 1754 først anlagt Hestemølle. Byetinget holdes hver Mandag paa Raadstuen, hvor fængslede Arrestanter forbares, og her er tvende Markeder, et i Februari og et i Augusti Maaned, saavel som Torvedag hver Onsdag og Løverdag. Byen har adskillige Gange lidt ved Ildbrand, men er dog kommet sig temmelig igien. I Byen ere tvende Skoler for Ungdommen, en for Byens, og en for de til Sognet hørende Landsbyers Børn. —

Lands-

Landsbyen Bierkerup.

Bældre Dokumenter kaldes den Berkarop og Bierkerup, hvilket Navn den formodentlig har faaet af Bieravl; den ligger i Storeheddinge Sogn, paa Landeveien imellem Klippinge og Storeheddinge, og bestaaer af 16 Gaarde, 6 Huuse, hvoraf 14 henhøre under Giorssløv, 9 af disse skyldes af 8 Ed. 6 Skp. 2 Fdf. $\frac{1}{7}$ Alb. efter Moderation af 7 Ed. 2 Skp. giver i Landgilde 4 Rdl. 4 Mk. 12 Rdl. Hoveriepenge, 1 Gaas, 2 Høns, og 1 snees Æg, og 5 Gaarde 10 Ed. 2 Skp., efter givne Moderation af 7 Ed. 2 Skp. og videre ligesom de forrige, de 5 sidste have forhen lagt under Tryggevelde Gods. Det, som fra ældre Tider vides om denne Bye, er følgende: No. 1305 pantsætter Cecilia Jens Datter, Hennike Gruppendaes de Westath Enke, til Folmar Jacobsen, Ridder de Hørstorp, for 100 Mk. Lybsk, alt det Gods i Berkerup, Lilleheddinge og Holtwe, som var hendes Mand, Hennike Gruppendale, for 100 Mk. pantsat af Bendix Byng, Ridder. Dronning Margrethes Pantebrev af Aar 1400, givet Johan Oluffsen af Sisholm, paa 3 Gaarde i Bierkerup, Holtuæ, og Lilleddinge, for 100 Mk. og 10 Isdig Mark, som hun af ham havde, Datum Roskildis. No. 1400 tilstaaer Folmar Jacobsen, at han haver indløst Frue Cecilie Jennesse

Dat:

Datter, Hanneke Gruppendsk Efterleverkes Gods i Berkarop, i Lilleheddinge, i Holtum, som hun havde pantsat ham for 100 Rkl., og derfor pantsat ham en Gaard i Lilleheddinge, og fire i Berkarop; item et Brev, at Bent Byug skyldede Thure Jenssøn 10 lodig Mf., for hvilke han havde pantsat 2 Gaarde i Pythersløw og en Gaard i Lund, hvilket Gods og Breve han frasiger sig ald Rettighed til, eftersom Dronning Margrethe nu igien havde indløst dem fra ham. Originalerne til disse trende Dokumenter forvares i det Kongelige Geheime Arkiv. Denne Bye ligger vel endnu i Fælledskab, men er i Begreb med, at blive udskiftet.

Landsbyen Sierløw.

Den ligger mestendeels midtvejs imellem Holtug og Storeheddinge, til hvis Sogn den hører, og indeholder 30 Gaarde, hvoraf 29 der skyldes af 8 Td. — 3 Fdk. $\frac{27}{9}$ Alb., og give i Landgilde 5 Rdr., 1 Gaas, 2 Høns, og 1 Snees Eg, samt 12 Rdl. i Høveriepenge, ligger under Sierløw Herregaard, og 1 under Universitetet i Kiøbenhavn, samt 16 Huuse. Ved Byen ligger Sierløw Mølle. Dens Beliggenhed er udad mod Klinten og Byens Marke løbe ud mod denne, saa drive Bønderne her Handel med Kridtstene til Bygninger. Klintens
yder:

øderste Punt, Mandehøbet, ligger i Østen, lige uden for Fyens Marke. Det, som habes om den fra gammel Tid, bestaaer i følgende: Peter Olessun de Kalwærish har i Følge hans Testamente eiet Mar 1261, in Siggærsløvæ ij or. skyld. Anders Jæpsen Lunge, Ridder, og hans Husfrue Ingeborg, Niels Datter, oplader 1411 til Dronning Margrethe al den Nettighed, de havde i Sigerløff og i Lilleheddinge. Peder Munks Gienbrev til Kongen af Mar 1593 paa en Gaard i Gerricklev i Storeheddinge Sogn. Originalerne til disse 2 sidste Documenter, giemmes i det Kongelige Geheime Arkiv. Denne Bye er nu i Færde med, at blive udskiftet.

Landsbyen Thomestrup.

Ligger i Storeheddinge Sogn udad mod Klinten, og bestaaer af 13 Gaarde, 6 Huuse, hvoraf 10 Gaarde, der skyldes af 8 Td. 2 Skp. 1 Fok. $\frac{1}{2}$ Alb. efter Moderation af 7 Td. 4 Skp. og give i Landgilde 5 Kdl. 1 Gaas, 2 Høns, 1 Snees Æg, 12 Kdl. i Hoveriepenge, ligger under Erichstrup Herregaard, de øvrige under Universitetet i Kjøbenhavn; da deres Marke støde til Klinten, drive denne Byes Bønder Handel med hugne Kridtsteene og raae Kride, til hvis Afhentelse endog et par Skibe om

om Aaret kan ubertiden indfinde sig under Klinten. Fra de ældre Tider havez endnu om denne Bys følgende: Sogne Vidne af Heddinge magle Sogne Stevne af Aar 1495, at dens Fader, som da boede i Kirkegaarden i Thomstrup, liggende til Udbye Kirke, (Udbye Kirke i Baarsøherred) haver svaret Kirkeværgerne til samme Kirke, og at Bispeviskens Embedsmænd paa Giordzøsf giestede ham, og ham til Tings forsvarede; Documentet, udfkrevet efter en i det Kongelige Geheime Arkiv, liggende Papis Original er saa lydende:

Alle Men thette bress See eller høre læsesz
helsæ wii Laurens truelssn Sogneprest i heddinge-
magle. Maghus Jugwarsson, Sogneprest i hoge-
rop Pedhr Arildsson Sognedegn i fornessnde hed-
dinge ewindelige med gudh og gore wii widerlicht
alle newærende oc komende med thette wort opne
bress at aar effter Gudz byrd MCDXC quinto
Then søndagh nest effther sti Pedersdagh ad uin-
cula po utenige Sognesteffnæ i fornessnde heddinge,
wore stickebe for oss oc mangæ fleræ Dannemen
oc Mënigh Almwe som then dagh forne sognesteffne
fögta, hederlige men her Marquard Henricssz oc her
Wedher Laurensz Canike uti Roskilde, udsendæ aff
hederlicht Capitell i samestz, luddeligæ openbare at-
spurde forne almwe om them widerlicht wor eller
hört eller spurt hadæ, hwem thee som boot haffue
vii

vti then Kirkegard vti Thomestropp i forne hed-
 dingefogn som ligger til vby Kirke vti Borseheret
 plende aff æreltiid at haffuæ hosbondehold vtaff.
 Och hwem thens fadher som nu boor vti forne
 gard swarede then stundh han leffde oc haffde hos-
 bondehold vtaff oc om-the haffde noghen tiidh hørt
 eller spurt eller affwiistæ at thee som boot haffuæ vti
 forne gard haffuæ swaret pwestin i Roskilde nogen
 thiid eller hullet hannom noget gesterii fore oc bed-
 dis thes vppa eet vwillicht Sognæ witnæ aff the
 Dannemen som tha neruærende wore Tha tilmelte
 beskeden Man Gottke Laurentsson borgemester i for-
 ne Heddinge at han skulle tage XI Dannemen til
 sig oc vtgaa i beradh oc sigæ ther om sanningen
 huesß them widerlicht wor. Tha tog han til sig
 tesse effterstrepne; XI Dannemen som ær Siigher
 Josefsson Borgemester. bo persson bysoget. Eric
 persson. Nher dagh. Swen esbernsson Jes porssæ
 Lasse Mørk. bo Niclson borgere i forne Heddinge,
 Lasse bagge i Syerloff, Oluff Henricsson i Thome-
 stropp oc Jep bagge i samestz. Lissæ XII Dannemen
 vtginge i eet beradh oc welberadde igien jndkomæ
 oc eendrechtelige witnede po theres gddhe troo oc
 saningen at them wel widerlicht ær oc hørt haffuæ
 at thens fadher som nu boor vti then forne Kirke
 gard i thomestropp som ligger til Vby Kirke han
 swaret Kirke werge til forne Vby kirke oc hispens
 em

embesman laurens knob then tiidh han haffde Siørt-
 sløff gestædæ hanom oc reedh til things oc forswa-
 rede hanom oc sidhen Seuerin daa hauer gest ha-
 nom oc reedet til thinge oc forswaret hanom til
 then dahg han fik wor nadige herræ Koningsens bress
 Medhen haffdæ thee nogen tiidh hosbondehold aff
 promesten thet wiidæ the æy at thisse XII forne
 Dannemen swo fore off oc menige almæ widnede
 som forne stander Thet witnæ wi fremdeles med wore
 jncigle trychte neden fore thette wort obne bress
 Datum anno die et loco ut r.

Efter Originalen paa Papir i det Kongelige Ge-
 heime Archiv, hoorpaa ere trykte 3 Sigiller i
 grønt Vox.

Erich Rosenfrandges Siembrev til Kongen af
 Aar 1573, paa Gods i Thamstrup, i Storehed-
 dinge Sogn, og Lilleheddinge Sogn og Bye. Ka-
 ren Rønnow Siembrev til Kongen af Aar 1577,
 paa en Gaard i Thammestrup. Originalerne af
 disse tvende sidste Dokumenter forvares i det Kon-
 gelige Geheime Arkiv. Vide Strøbye.

Landsbyen Nenge.

Ligger i Storeheddinge Sogn, noget lidet paa
 høire Haand fra Veien, og omtrent midvæts imel-
 lem Store- og Lille-Heddinge. Den indeholder 12
 Gaar-

Gaarde, hvoraf 11 skyldte af 8 Td. 4 Skp. 1 Fdk. $2\frac{6}{11}$ Alb., efter Moderation af 8 Td., giver 5 Kdl. i aarligt Landgilde, 1 Gaas, 2 Høns, 1 Snees Eg, samt 12 Kdl. i Hoveiepenge, og ligger under Herregaarden Trichstrup; 1 Gaard henhører under Universitetet i Kiøbenhavn. Foruden disse Gaarde har den 1 Huus. Ved Byen ligger en Weirmølle, Kængemølle kaldet. Byen blev 1794 udfisket, og er den høieste Lod circa 70 Td. Land. Det der fra ældre Tider habes om denne Bye, er følgende: Nar 1512 gjorde Owe Bilde, Kong Hanses Cantler og hans Brødre, et Mageskifte med deres Sødsfendebarn, Anders Bilde, de skulde have af ham en Gaard i Kenge, i Storeheddinge Sogn, og andet Gods i Landet, derimod fik Anders Bilde af dem en Gaard i Frøsløw Sogn og Bye. Nar 1513 giver Jens Nielsen i Røsgaard, Henrich Gøye, en Bønde i Kænge, som han havde faaet af Abbeden i Ringsted Kloster. Bidne af Hammerherreds Ting om en Gaard i Kenge, i Storeheddinge Sogn, at den tilhørte Henrich Gøyes Fader, Eskild Gøye, de Anno 1528. Nar 1565 pantsætter Kong F. II Eylers Grubbe til Lystrup Gods i Kenge, i Storeheddinge Sogn, og i Strøby Sogn og Bye. Christopher Rosengaards Gienbrev til Kongen af Nar 1580, paa en Gaard i Kenge, i Storeheddinge Sogn. Originalerne af

af

af benævnte 5 Dokumenter, findes forvarede i det Kongelige Geheime Arkiv.

Disse fire, til Storeheddinge liggende Landsbyer, indeholde tilsammen 612 Td. contribuabel Hartkorn, efter Hofmanns Opgivende, uden Skov- og Mølleffuld.

Landsbyen Strøebye.

Sognet bestaaer ikkun af denne Landsby- og Strøebye-Mølle, men den er noget nær den største i Siælland. Den bestaaer af 51 Gaarde, 33 Huuse, foruden Præstegaarden, Skolen, en Kroe og en Gaard, Amtsforvaltergaarden kaldet, skyldende af 9 Td. 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., som tilligemed 33 af disse Bøndergaarde, hvis Skyld'er af 8 Td. . — . — $2\frac{2}{3}$ alb., men efter Moderation af 6 Td. 6 Skp. 4 Rd. 4 Mk. i Landgilde, 12 Rd. aarlig i Høveriepenge, samt 1 Lam, 1 Snees Eg, høre under Herregaarden Sæholm; 16 Gaarde høre til Universitetet, og 1 Gaard under Balløe Siiftelse. Ved Folkeoptællingen 1787 befandtes i dette Sogn 553 Personer. Byen er i Efteraaret 1797 udfisktet af Fælledskab, dens Jorde er af megen Omfang og Strækning, hvortil henhøre Strøebye Eggede, der begynder ved Prambroen, en Broe, saa kaldet, fordi her i fordum Tid gik en Pram eller Fær:

Færge over Naen, hvor Stevns Herred paa denne Side begynder. Dette Egede er et stort Overdrev, fuldt af Luer og Krat, der vise umiskienkelige Kiendemærker, at her fordem har staaet en stor Skov, men i de seenerer Tider, har det bestandig været udlagt til Græsning, for denne store Landsbyes mange Creature. Byen er bekiendt for dens Kirsebær og hvide Urter, paa Kiøbenhavns Torv, og undertiden har her været en sa stor Mængde af de første, at en Bonde har solgt af dem over for 100 Rdl. Kirken er af Kridtsteen med et Taarn, Kirketienden er 50 Ed. 4 Skp. Kongetienden 47 Ed. 4 Skp., og Søeholms Herre har Jus patronatus et vocandi; Alter Tavlen er af Billedhuggerarbeide, en Lysekrone er givet af Madame Jensen, og en emaillet dito af Frue Lindencrone, Altertøiet af Etatsraad Lindencrone. Aar 1535 tilskrev Grev Christopher Capituloet i Kjøffilde, om at forleene sin Skrifer Svend Pederson, med et Vikarie i Vor Frue Sogn i Kiøbenhavn, og Strøebye Sogn i Stevns Herred. *) Brevet lyder saaledes: Christophorus Dei gratia Comes et Dominus in Oldenburge et Delmenhorst &c. Præmissis nostro sincero favore. Kiære Venner viider, att som wii nogre saa Daghe

*) Danske Magazin, Tom. III. pag. 77.

siden forløbne ether tilschreffte om ett Wikarie, ther
 y fore wor Bøn schyldt wille unde oc conferere osf
 elskelige Svend Pederson wor Schriffuer oc ther
 han kom mett samme wor Schriffuelse, tha war
 samme Wikarie forlentt en andenn. Saa hassue
 wii nu forfaret, att en Joachim Rønnows Schrif-
 fuer, heder Severin Olsen hassuer et Wikarie wtij
 wor Frue Kircke wtij. Kiøbenhaffn oc Strobh
 Sogen wtij Steffuens-Herred. De effther thij
 samme Severin er nu hosß wore Fiender och hosß
 thenom som føre Affwenskiold emod osß och theris
 Fæderneland, bethe wij ether kierligen att i endnu
 fore thenne wor Bøn og Schriffuelse Schyld wille
 unde og forlene forskreffne Svend Pederson mett
 forskreffne Wicarij og Sogen og giffne hannom
 ethers Collasß therpaa = = = =, hosß ether nyder
 och finder thenne wor Bøn og Schriffuelse, oc
 frugubar till thet Besthe. Thet wille wij igen kier-
 ligen oc gierne forschylde og bekiende. In Christo va-
 lete. Ex Castro nostro Haffniensi feria 6ta post
 Dominicam Exaudi Anno &c. MDXXXV No-
 stro sub signeto. Dette Brev med Opsskrift:
 Venerabilibus ac Magnificis Viris Dominis Can-
 tori, ceterisque Ecclesiæ Roskildensis Canonicis
 conjunctim et divisim, Nobis sincere dilectis,
 er i det Kongelige Danske Selskabs Arkiv in Ori-
 ginali. Aar 1567 blev Mogens Pedersen, Præst i
 Sivo:

Strøbne affatt, fordi han brugte. Væremost i Stedet for Viin, ved Saframentets Uddeelse; af flere Præste fra gammel Tid vides Søren Rosing, død 1618, og M. Willum Hansøn Lemvig, død 1625, begge begravne her i Kirken. Af Dokumenter fra ældre Tider, denne Bye angaaende, høves: Nicolai Erichsons de Lyndæ Skøde af Aar 1346 til Nicolaus Knutson af Swanholm paa Strøbne Bye i Stræbne Sogn. Jacob Rostrops Gienbrev til Kongen af Aar 1576 paa en Gaard i Strøbne Sogn og Bye. Christopher Lyffes Gienbrev til Kongen af Aar 1581 paa 2 Gaarde i Strøbne Sogn og Bye. Kongens Gienbrev til Anne Rosenfrands af Aar 1616 paa en Gaard i Strøbne. Kongens Gienbrev til Corfis Rud af Aar 1616 paa Gods i Strøbne. Christian Grubbes Gienbrev til Kongen 1634 paa Gods i Strøbne Sogn og i Thammestrup. Originalerne af foranstaaende 6 Dokumenter forvares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Strøbne Sogn indeholder efter Hofman's Opgivende i hans Foundationer 431 Td. Hartkorn contribuabel Jord.

Landsbøen Bærpelø.

Den er et Annex til Strøbne og bestaar af 20 Gaarde, Skolen, Præstens Mensal Gaard, og nogle

nogle Høuse. Af Gaardene hvoraf 17 efter Krigs-
 Jordebogen skyldte af 8 Td. 4 Skp. 2 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb.
 men efter Moderation af 7 Td. 2 Skp. have 7
 lagt under Giorssløw og 10 under Sæholm's Herre-
 gaard, og de 3 øvrige der efter Krigsjordebogen
 staae for 7 Td. 2 Skp. 2 Fdr., men efter Mode-
 ration af 7 Td. 2 Skp., have i gammel Tid lagt
 under Juellinge Gods. De give alle 4 Rdl. 4 Mk.
 i Landgilde, 12 Rdl. Høveriøpenge og 1 Gaas
 2 Høns i snees Tæg. Kirken, hvis Kirketiende
 er 15 Td. 4 Skp. og Kongetiende 18 Td. 4 Skp.,
 tilhører Giorssløw's Eier, som ogsaa besidder Sæ-
 holm og udøver Jus patronatus et vocandi, den
 er bygget af Kridtsteen og der troes af tvende
 Jomfruer, over hvilke der i Choret skal findes en
 med Munkeskrift forslidt Liigsteen, hvorpaa en Lig-
 ning af to saadanne Billeder skulle sees. Endnu
 ligger i Choret to gamle Liigsteene, den ene med
 denne Paaskrift: Dominus Nicolaus quondam
 Camerarius et Domina Coecilia Uxor ejus in
 nomine P. & F. & Spir. Sancti Amen. Den
 anden med denne Indskrift: Hic jacet D. Her-
 lofus. Hic jacet D. Petrus filius suus Do-
 mina *) Allertøiet er givet, af Chri-
 stian

*) Her tør Jeg hverken med Pontoppidan sette Fat-
 neilbo eller med Hofman Patneilbo, saasom de neppe
 ere Fruentimmer-Navne.

ffian Lindencrone, ligesom og en emaillet Lyskrone af hans Frue. De have ogsaa her i Byen ladet paa deres Bekostning bygge en Skole, og udsatte de 320 Rdl. a 5 pCt. til Skoleholderens Løn. Ved Folketællingen 1787 indeholdt dette Sogn 166 Personer. Aar 1261 har Peter Oluffen i Følge hans foransførte Testamente eyet: in *Warppælewæ* dimidium octavum sol. scyld. 1337 nævnes Johan Nielæsen de Warpeleff, vide Lilleheddinge. 1411 er Byen og Sognet givet af Hans Oluffen af Søholm, til Storeheddinge Kirke, for en Siacle-Messes Holdelse. I det Kongelige Geheime Arkiv forvares Originalen af Dronning Margrethes Vidnesbyrd af Aar 1388, at Hennechinus Olavi Høvidsmand paa Næborg, og Eschild Wedersen kaldet Falk, var stevnet at møde til Rettertinget med deres Breve og Dokumenter angaaende Gods i Warpelowæ og at Hennechinus havde mødt, men Eschild ikke og ey heller givet nogen Aarsag for Udeblivelsen. Aar 1402 har Folmer Jepsen Lunge Ridder ffødet til Biskop Peder Jensen i Koeskilde 3 Gaarde udi Warpelow.*) Det til dette Sogn hørende contribuable Hartkorn findes hos Hofswan i hans Foundationer ansatt til 175 Ld.

Lands

*) Danske Magazin Tom. IV. Pag. 359.

Landsbyen Maglebye.

Sognet bestaaer af denne Bye, formodentlig af de første Munkte navngivet *magale*, 32 Gaarde og 28 Huuse, Gaardene skyldte efter Frigsjordesbogen af 8 Td. — 1 Td. 1 alb., men efter Moderation af 7 Td., giver i Landgilde 4 Rdl. 4 Mk., 12 Rdl. i Hoveriepenge, 1 Lam, og 1 snees Æg; Landsbyen Klippinge ligger ogsaa til Sognet og nogle Huuse, samt Esehølm's Herregaard og dens Vandmølle. Ved Folkeoptællingen 1787 vare her 671 Mennesker, og Sognets contribuable Hartzkorn ansattes hos Hofmann til 426 Td. Denne Bye er i Efterhøsten 1795 udfikket, efterat Bønderne her først tildeels havde antaget, men siden frafaldet en Accord med Deres Herremand. Ved Opmaalingen befandtes Byen at have lidet Jord, og den mindste Lod blev 34 Td. Land, den høieste 59 Td.; deres Tab var sæleligt for dem da de bleve udelukte fra Græsningen i en Strækning Skov, under Navn af Havelund, Skieppelunds Mose, Peder Hansens Tykke, Hestehaven, Nævs Indelukke, Svends Stubbe, Thomas's Indelukke, hvortil de havde fuld Eiendomsret, og hvor deres Forfædre tildeels havde pløiet og høstet i mangfoldige Aar. Kort efter Christian Lindencrone havde kjøbt dette Gods, faldt hans

Dy

Opmærksomhed paa en ung opvoxende Skov, imellem Skieppelund og Dyrehaven, som stod paa Maglebye Bønders Marke. Han tilegnede sig den, fredede den saa meget muelig, men betog ikke Bønderne her fra Byen, den dem her tilkommende Eieendoms-Ret, da Skoven var opvoxen og stod paa deres Jord, hvortil han og uden Tvivl har sigtet i 4 § i det foranførte meddeelte Arve-Fæste. Men under Byens Opmaalning, formeente den da værende Eier af Giorssløw, Justice-Raad Schavenius, ham ei alleene tilhørte Trærne i denne Skov, men endog Ret til, at udelukke Bøndernes Creature herfra. Han foretog derfor et Slags Mageskifte, uden Bøndernes Indbilligelse, tog uden videre, Skoven reent bort, uden at spørge dem derom, og omendskiønt de noksom viste deres Utilfredshed derved, og beklagede sig over sammes egenraadige borttagelse, forblev det dog derved, da der udspreddes, at Gierningen var retinæssig, paa Grund af gamle opdagede Breve og Dokumenter, som Bønderne aldrig have hørt eller seet, hverken Original, eller Gienpart af. Giorssløw Hovedgaardens store Marker og Skovstrækning, blev da altsaa ved denne Aqvistion, tvertimod Bore Dages Princip, ei at forøge Herregaardene med meere Land, formeeret med 350 Td. Land og 311 Hoveders Græsning, er nu tabt for det Almindelige; da Græsset

her henraadner uden Nytte. Vel blev denne Skovs Strækning taxeret, ved Taxationen ansat for $88\frac{6}{14}$ Td. beste Jord, og Bønderne paanødet, som et equivalent 5 Gaarders Jorde, som nogle af deres Brødre brevi manu og uden nogen ordentlig Forretning, vare affatte fra for Restancer, men fra disse afgik og forbeholdtes $2\frac{1}{2}$ Gaards Jorde til endeel Huusmandsplads. Taxationen med Skoven troe Bønderne stedse, at have været for ringe, og eenstemmig klage de endnu over dette paatvungne Mægestifte; de have i denue deres Nød søgt hen, baade til Kronprindsen og Rentekammer-Chefen, men uden Nytte; og til at forfølge deres Ret ved Process, der sikkert ved hver retfærdig Domstol vilde vindes, forbyde deres Fattigdom og gamle Restancer til Herremanden, dem nok; Saaledes henstaaer denne Sag indtil videre. Ved den Wei, Christian Lindencrone lod anlægge fra Maglebye til Giorstøw, i en Linie af 2000 Al., til Hovmarken, tabte Byen ogsaa endeel Jord, og det uden Vederlag; thi i Stedet for en smal Mark-Wei, lod han anlægge en meget bred, med Grøfter og Pile paa begge Sider, forsynet Kiøre-Wei. Kirken, hvis Kirketiende er 56 Td. 2 Skp., og Kongetiende af lige Antal, hvortil Sæholms Eier har Jus patronatus et vocandi, er bygt af Kridtsteen, med et smukt, høit og proportioneret Spir paa, og staaer paa

Laar-

Taarnets vestre Side 1592. Spiret er tækket med
 Schiffersteen, og i Fløien staaer F 4 og A S 1726.
 Kirken er bygget efter Causler Arild Hvidtfeldts
 Ordre og Foranstaltning, hvilket en paa Muren i
 Kirken ophængt firkantet Table tilkiendegiver, med
 denne Indskrift: 1584. Prior hujus Templi
 Turris ex fundamentis corruit. Anno 1593
 nova hæc reædificata est, divo Christiano 4to
 Daniæ imperante, stipem & Eleemosynam con-
 ferentibus coeteris Ecclesiis provincialibus,
 Arnaldo Hvitfeldio præside procurante, fe-
 lix faustumque faxit is, cui honor & gloria
 in Secula amen. Cujus honori, hoc quod
 est, positum est. Paa venstre Side i Cho-
 ret, hænger en rund Table, hvoraf sees, at
 Frue Pernille Bille er her begravet. Tabellen fo-
 restiller Christi Opstandelse, ved Siden af Christi
 Grav hæver den Afdøde sig, som forestilles at sige
 disse Ord: Min Gud och Skabere i dine hender
 befaler jegh min siell. Rundt om denne Afbild-
 ning læses i Kanten af Tabellen med Munkeskrift:
 Anno domini § 1533 § XIII dage effthr paske §
 döde erligh welbyrdvgh quine § ffrv pernille §
 h' Anders billes § lighr h' begrave § gvdt hend'
 siell haffve §. *) Paa Gulvet, lige for Alterfoden
 sees

*) Herr Hofmann udi Foundationerne for Siciliand, og
 i Supplementet til Danske Atlas, Pag. 382, sætter
 paa begge Steder, at der paa Tabellen staaer 1511,
 som er en Feiltagelse.

sees Anders Billes og Pernille Billes, fød Krognoss, Liigsteen. Den er meget stor, udhugget med Ziirater, og deres Slægts Naabener, men temmelig ulæselig af Velde. Steenens Paa skrift er følgende: Her ret fore höie Alters huiler Erlig ok velbyrdig man Her Anders Bille strengereidder a Söeholm, ob . . . , med erlige ok velbyrdige quinner sine kere hustruer fru Oc fru Anna Her Peder Lyckes dotter strengereidder a Hvering i Fyn ob Gud glede them alle.

Her oven til sto Her Anders Billes otte Aaner. De Biller, Friller, Lunger, Basser, Lembecker, Grubber Galmynd.

Paa höire Side af Steenen.

Her sto Fru Pernilles 8 Aaner.

. . . . / / / / /
Brader, Gyldenstiern, De Stiföner.

Paa Steenens venstre Side.

Her sto Fru Anis 8 Aaner.

De Lycker, Höger,, Rebber. Grubber, Basser;

Ÿ Pinacotheca Dano-Norvegica ære incisa collecta et in ordinem redacta a Friderico Adamo Müller. Havniæ 1786, findes 2 Kobberstif, forrestilende denne Mand's Portrait. Udfigt over den

den af afgangne Conferentsraad Frederich Adam Müller efterladte Kobberstik-Samling, P. XIV.

I en aaben Begravelse under Alteret ere henhæftede: Frue Anne Rosenkrands, som Anders Hanssen, eller Hans Anderson, Præst i Maglebye, har holdet Liigprædiken over, der er trykt i Risbenhavn 1621, in 8vo. *) Ligeledes hendes Datter, Sophia Rangau, gift med Mogens Gyldestjerne, der 1639 døde i Holland, hun døde paa Søholm 1675, og sees endnu Mogens Gyldestjernes, og Sophia Rangaus Waabener paa nogle Stole i Maglebye Kirke. I samme Begravelse staaer Conferensraadinde Müller, fød Palludan, som døde i Maglebye Præstegaard, den 3die September 1787, hvor hun aflagde et Besøg hos hendes Familie. Prædikestolen er paa Anne Rosenkrandses Bekostning forgyldt og udziiret 1614, efter følgende Indskrift, staaende om den nederste Rand af samme: Anno 1614 lod Erlig og velbyrdig Fru F. Anne Rosenkrands S. Frantz Randtzowis til Søholm denne Prædikestol staffere paa hendis egen Bekostning: oc gifvet Gud til Ære og Lof, Kircken til en Zirate. Alting er forgængelig, hvo

*) Næren Brahes Danske Bibliothek, Pag. 65.

hvo Gud frygter bliver evig. *) Over Degne-
Stolen, hænger tvende Faner, en hvid og en sort,
samt Sporer, Harnisk og Kaarde, over Major
Marcus Vosgraw, som døde paa Giorslaw 1722,
og er her begravet. I en aaben Begravelse staaer
Statsraad Christian de Lindencrone, død 1772,
hans Frue, Metta Holmsied, død 1793, og deres
Børn. I Kirken sees en Table over Sekretær
Wegener, som døde paa Giorslaw 1781. Alteret
er forfærdiget, da Ditlew Holk var Leensmand
paa Tryggevælde; Pulpituret er fra 1642. Al-
teretstiet og Daaben er givet af Statsraad Lindencrone,
og en emailletet Lysekrone af hans Frue.
I Taarnet hænger 3 Klokker. Her er tvende Ho-
spitaler, det ene stiftet af Statsraad Jens Andre-
sen, for Høstug og Maglebye Sogners Skrøbelige
hvori 8 kan have Stæd, til Erkiendtlighed for den
Rigdom, han ved Giorslaw Godfers Forpagtning
havde erhvervet, det andet af Statsraad Christian
Lindencrone, for Giorslaw Godfers Fattige og
Skrøbelige, til 12 Lemmer, 6 af høvert Kion, som
4 Gange om Aaret nyde 3 Rdl. hver Gang. Dette
Hospital ligger nær ved Kirken, det første i Byen.
Til Præstegaarden, der er ansat for 14 Rd. 4 Skp.,
lig-

*) Hofman i Supplementet til Danske Atlas V. 383,
tager Feil, naar han siger: at Prækestolen i Høstug
Kirke er givet af Frue Rosenkrands 1614.

ligger et, med et Steengierde omringet Bøenge paa 4 Td. Land, hvorigiennem man gaaer fra Præstegaarden til Kirken. Foruden dette fik Præstegaarden dens øvrige Jord ved Udskiftningen 1794, bestaaende af 72 Td. Land, langs med Piile Alleen i en Linie af 1800 Alen. Til Skolen, der ligger ved Kirken, er et lidet Stykke Jord paa 5 Td. Land. Anno 1346 nævnes Jacob Nielsen de Maglebye, Ridder, som da eiede Søeholm. Denne Landsbye er i Aaret 1402, paa tvende Gaarde nær, skiddet af Folmer Jepsen, Ridder, som kaldes Lunge, til Biskop Peder af Roskilde, efter følgende Skiode: *) Alle Mænd thette Bress see, helffer Jeg Folmer Jepsen Riidder, som kallis Lunge, ewin-nelig met vor Herre. Widher alle neruerinde oc Komme schulle, at Jeg skøder, affhender og antwor-der Verduge Fader og Herre Her Pether med Gudz Nade Biskop vti Roskylde thette myt effterschreffne Gotz, som er all Maglebye oc Maglebyfang lig-gendis vti Steffns herit wundertaghen tre Gorde, som giffue VI Pund Korn tiil aarlight Landgilde, hvilke tre Gorde Hr. Lawriff Olsen haffuer haft vti sin Vern oc Skickelse til Sancti Andrea Capell paa then Liidt, som forskreffne Biskop Pether annamede saadant Gog. Fremdeles skøder Jeg tiil forskreffne Biskop Pether tree Gorde vti Warveløffae, som gibe XI Pund Korn tiil

aar,

*) Danske Magazin, Tom. IV. Pag. 359.

aarligt Landgiulde hvilke Gorde Hr. Biorn her
 tiil Dags hafft haaffuer, og tree Gorde uti Torstrop,
 som er en Hoffuitgaard og to andre Bondegarde,
 som giffue X Pund Korn til aarligt Landgiulde,
 hwilke tree Gorde Frue Ingheborg myn kiere Hø-
 stru fordumdags eygdhe, met alt oc hwer serdelis
 forskreffne Godes Tilligelse, Ugher, Eng, Skov,
 Marck, Fiskewandt, both oc tywrth enthet wnder-
 taghet, hwadt som helst Raffen thet neffnes kandt tiil
 ewindelig Ene at beholde. Og kendis Jeg meg og
 myne Arffuinge enghen Rettighed eller Eyedom i for-
 skreffne Gotz, som er Maglebye, Maglebyefang,
 tree Gorde uti Warpelsøffue, oc tree Gorde uti Tor-
 strop, med all oc hwer serdelis forskreffne Godes
 Tilliggelse, ehwad thet helst er, wdtindhen fire
 Marke, tiil ewindelig Ene at hemle og tiilstaa for
 nogher Mandz Gienfielse met noghen Kethganh
 Kierckelaghens eller Verdens Keth. Tiil Widnes-
 byrdt oc bedher Forwaring er mit Ingsegell met ver-
 dige Mendz Indzegle, som er Her Hans Nielsøn Bi-
 skop vdi Strengenes, Hans Andhersøn af Wsendrop,
 Andres Jacobssøn myn Brodher, Andhers Ollsen aff
 Wesby, Hans Ollsøn Riddher, som kallis Lwngge oc
 Hans Ørstenge Landzdommer uti Sielland, hengte
 nedhen paa thette Bress. Giffuet Nar effter Gus
 Byrd MCD. 2. die sancti Clementis. I Byen
 er en god fersk Wands Kilde, og ei langt fra Byen
 en anden Kilde, hvortil der ved St. Dags
 Lider

Lider gøres smaa Balsfarter. Endnu staaer tilbage, at mælde følgende om dette Sogns Kongetiende.

Til Lemmernes Underholdning i de Fattiges Steenboder i Kisege, har Kong F. 2. skænket Kongetienden af Maglebye Sogn i Stevns Herred efter Fundaz dateret 1579, d. 15. Nov. som følger:

Wii Friederich den Anden, Danmarks, Norges, Benders og Gothers Koning, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Dytterschen; Græve udi Oldenborg og Delmenhorst ic. Gjør alle vitterligt at Wi af Vor synderlig Gunst og Naade, have undt, bevilget og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at Forstanderne for de Fattige og Huus-Arme udi de nye Boder, udi Vor Kisebstæd Kisege maa og skulle herefter aarligen bekomme og lade opbære Afgiften af Vor og Kronens Part, af Konntienden af Maglebye Sogn udi Stevns Herret udi Vort Land Siælland, og den have, nyde, bruge og beholde til fornemste de Fattiges Huus-Armes Behov der sammesteds, qvit og frie til saa længe Wi anderledes derom tilsigendes vorder; Thi forbyde Wi Vore Fogder, Embedsmænd og alle andre, forermeldte Forstandere, paa de Fattiges Vegne, herimod, paa Afgiften af forbemeldte Vor og Kronens Part af Konntienden af fornemste Maglebye Sogn, efftersom forskrevet staaer at hindre eller

udi

udi nogen Maade Forfang at giøre under Vor Hyldest og Naade. Givet paa Vort Slott Schanderborg, den XV Novembris Aar MDLXXIX.

Under Vor Signet. Friderich R.

NB. Denne forskrevne Kongel. Tiende til Fattige, er nu bleven forringet, ved dette, at Sørebye (skal være Søerup, der stod for 107 Td. 2 Skp. 2 Fdf.) er afbrudt, som nu aarligen ved Vortfæstningen ei meerre kan erlanges, end som 17 Td. Rug, 20 Td. Byg, 1 Td. Havre, 2 Skp. Byg: Gryn, *) hvilket var 1774 anslaget i Penge til 186 Rdl. 1 Mk. $3\frac{1}{2}$ Sk.

Ved at afbryde Bonde:Byen Søerup 1687, tilbagetog Christian den 5te endeel af den af Kong Friderich den 2den, Røsse:Byes Fattige givne Tiende, dens Marke blev, som forhen mældt, deels lagt under Sæholm, deels under Gjørsløw, og gjort til frie Hovedgaardss Taxt, men ligesaa billigt, som det var, at give Præsten i Maglebye Refusion **) for det Affavn, han ved denne Forandring kunde lide i hans Indkomster, saa høist billigt havde det og været, at Røsses Fattige ogsaa havde

*) Hofmans Foundationer, Tom. VII. Pag. 442=443.

**) Denne Refusion erlægges af Gjørsløws Eier med 54 Rdl. 4 Mk til Præsten, og 21 Rdl. aarlig til Degnen, for Maglebye og Holtug Meenigheder, hvori dog tillige Refusionen for den lille afbrudte Landskbye Gjørsløv er indbegreben.

havde faaet Refusion, som de herved gif Slip af. Men ingen tog denne Billighed den Gang i Betragtning, og ingen talede for dem. De mistede den altsaa, da Godset siden blev solgt med alle de Rettigheder, Kongen havde havt det, og følgelig Søerups Lorder, som frie Hovedgaardss Taxt.

Landsbyen Klippinge.

Den ligger i Maglebye Sogn, næsten midtvejs imellem Stræbye og Storeheddinge, og den almindelige Landevei falder igiennem samme. Den bestaaer af 16 Gaarde og nogle Huuse. Enhver Gaard skylder af 8 Td. $\frac{3}{8}$ Alb., men efter givne Moderation af 7 Td. 4 Skp., giver 5 Rdl. aarligt Landgilde, 12 Rdl. i Hovierpenge, og 1 Lam, 1 snees Eg, til Biorslaws Eier. Deres Jorde, der ere af fortrinlig Godhed, ligge endnu i Fælledskab. Lidet vesten for Byen, ligge de saa kaldte 2de Klippinge Bierge, som ere temmelig høie, og fra hvis Toppe man i klart Veir tydelig seer, Roeskilde Dom-Kirkes Taarne i Nord Nord-Vest, Rissenhavn i Nord Nord-Ost, saavel som en stor Deel Kirker og enkelte Gaarde rundt omkring i Landet, hvilket er et behageligt Syn i dette ellers flade Land, Holtug Kirke sees oven over Kaaehoved Skov. Disse tvende Bierge ere særdeles bekvemme, til at oprette Varder eller Banner paa i ind-

indtreffende Krigstider, og det er at undre over, at Kammerherre Scheel ikke har talt disse med blandt de høie Stæder i Siælland, der vare i paa-
kommende Tilfælde beqvemme, til at anlægge saadanne Ufredssignaler paa. *) Biergenes yderligere Bestanddeele, ere ingenslunde nogenlags haard Steenmaterie, men Muldjord og Trærødder, hvorfor man ogsaa kan høieste Sommerdag, de Aar de ei ere udlagte til Græsning, see skønne Agre i fuld Flor langs ad deres Kng. At de i ældre Tider har været begroet med Skov, viser endnu endeel paa deres vestre Side værende Skud af Trærødder. Fra ældre Tider høves følgende Efterretninger om denne Bye: Til det Vikarie, som Johannes Olavi miles de Sæholm 1411 stiftede i Storeheddinge Kirke, henlagde han, foruden andet Gods her i Egnen: bona in villa Rhyppinge in parochia Maglebye, som efter Præstens i Storeheddinge, Niels Almarsons Tilstaaelse af 1395, har bestaaet i 2de Gaarde sammesteds. Vide Storeheddinge. Aar 1510 fik Steen Bilde paa Livongegaard i et Magestifte med sin Broders Peder Bille af Swanholm Børn, en Gaard i Klippinge i Maglebye. Originalerne heraf, glemmes i det Kongelige Geheime Arkiv.

Lands:

*) Scheels Indledning til Kong J. 4. Krigshistorie, S. 230.

Landsbyen Holtug.

Til Sognet henhører denne Bye, 33 Gaarde, 25 Huuse, Landsbyen Kaaebye, Giorblow-Herregaard Holtug-Mølle, og endeel eenlige Huuse, hvori samtlig ved Folkeoptællingen 1787 vare 524 Mennesker, ligesom det ogsaa er ansat for 315 Ld. contribuerende Hartkorn. Gaardene skyldte af 8 Ld. 1 Skp. $\frac{1}{8}$ Alb., men efter Moderation af 7 Ld. 5 Skp., 2 Kdf., giver i aarligt Landgilde 5 Rdl. 2 Mk., 12 Rdlr. i Hoveriepenge, 1 Gaas, 2 Høns og 1 snees Æg til Giorblows Eier. Foruden disse er ogsaa i Byen beliggende en Præstegaard med circa 100 T. Land. Degneboeligen med 18 Ld. Land og Skolen. Byen er i Særdeleshed bekiendt for dens gode Urter, som meget efterspørges paa Kiøbens havns Torv. Dette Sogn havde indtil i Slutningen af forrige Aarhundrede dets egen Præst, og blev derefter foreenet med Maglebye Sogn; men naar engang begge Sognene ere udfskiftede, og de store Giorblow og Sæholms Marke udparcellerede og besatte med flere Familier, vil de nok engang i Tiden ved indtreffende Forandring, hver faae igien sin Præst. Til Sognekaldet i Holtug laae indtil 1779 en liden Skov, Præsteskov kaldet, som Giorblows Forvalter samme Aar i Præsens Fraværelse, egenmægtig lod udviise og ødelegge, hvor

hvorfor nu Præsten, af Giorstow faaer aarlig Ud-
 viisning Brænde. Kirken der ligger uden for Byen
 paa en høi Banke, er bygget af Kridtsteen, dens
 Kirke-Tiende er 40 Td. 2 Skp., Konge-Tienden
 36 Td. 2 Skp., og Giorstows Eier har Jus pa-
 tronatus et vocandi; formedelsst Kirkens høie Be-
 liggenehed tiener den de Søefarænde til Varetegn ved
 den farlige Stevns Klint. I Kirken findes lige for
 Alterfoden, en smukt Gravsteen, over den berømte
 Peder Swawe til Giorstow; Medgangen til Gra-
 ven er fra Chorsdøren 9 Trappetrin dyb. Inden
 for Inscriptionerne staaer Peder Swawe paa den
 høire Side med blottet Hoved, holdende et Sverd
 i høire Haand.. Hans Hielm staaer ved hans Fod-
 der. Hans Kone sees ved den venstre Side, og
 begge Børnene, Greers og Mouritz, den ene ved Fa-
 derens høire, den anden ved Moderens venstre
 Side, alle tre med sammenfoldede Hænder. Stee-
 nen er paa begge Sider udhuggen med deres ade-
 lige Stamme-Baabener, og dens Paastrift er, føl-
 gende:

Oven til.

Her. Ligger. Begraffwen. Erlig og Welbyr-
 dig. Mand. Peter. Swawe. Af. Giordzlöff. Oc
 Hans. Holtrve. Frwe. Elze. Schaffwes. Datter.
 Mett. Begges. Theres. Sønner. Greers. Oc
 Mouritz. Gwd. Werre. Thenwm. Naadig.
 Amen. Meden

Meden til.

Peter. Swawe. Døde Wnder. Gudz. Aar. M.D.L.II.
Greers. oc Mouritz. Wnder. Gudz. Aar. M.D.XL.VI.
Frwe. Elze. Schaffwes Datter. Wnder Gudz. Aar. . . .
Gwd. Giffwe. Thennwm Alle. En. Salig. Opstandelse. *)

Nær ved denne ligger en anden Gravsteen, over Torfild Petersen Østrup, Forvalter over Stevns Herred, død 1692, og hans Hustru, Marren Peters Datter Lerke. Paa tvende Steene, som sees indmurede i Muuren, er Indholden af Statsraad Andresens Donationer, til Holtug og Maglebye Sogners Fattige. **) Altertøiet og Daaben er givet af Statsraad Lindencrone, og en emailletet Lysekrone af hans Frue. En sort Fane er ophængt over Lieutenant Claus Berner Schinckels Grav, som døde 1723. Af Præste her i Kaldet, vides fra gammel Tid, Lauritz Christensen Winter, som døde i Holtug 1664; Provst Mariaager, i hvis Tid Holtug og Maglebye Kald bleve foreenede, hans Søn Jens Mariager. I Taarnet ere to Klokker, den ene med Paaskrivt: 1665 da D. Hans Swane var Biskop, paa den anden staaer 1723. Fra Giorstløw til denne Kirke, er en indgrøft:

*) Hofman, i Supplementet til Danske Atlas, P. 383, tager Feil, naar han siger, at der paa denne Gravsteen staaer: Peder Swawe er død 1514.

**) Hofmans Foundationer, Tom. VIII. Pag. 429.

grøftet Wei, $\frac{1}{4}$ Miil lang, Holtug Stræde, kaldet. Fra Byen Holtug kan man fiøre lige ned til Stevns-Klint, igiennem en Stie, Kuldstien kaldet, *) og fortæller man, at der paa den Banke Kirken staaer, i fordom Dage skal have været et hedenſk Offer-Sted. Om denne Landsbysse Hayes følgende Efterretninger fra de ældre Tider: I Folge foranførte Peter Dieffuns Testamente, har han 1261 eiet en oram scyld i Holtøighice, som han har havt af Jacob Aſtrithæsun, og desforuden III or. scyld et tres den. som i den Optegnelse, der siden følger paa hans Gods, det Johannes Kanæsun fiøbte, opregnes med disse Ord; In *Holtohæ* censum trium hor. et unam curiam cum suis attinenciis. Nar 1361 pantsætter Hennechinus Anderssen dictus Schytte til Magnus Petersen de Berthelef en Gaard i Holtug, 1473 havde Henrich Meynstorff, Landsdommer i Siælland, en Sag med Eyer Jwl af Kiøge, paa Siøllandsfars Landsting, om en Gaard i Holtug Sogn og Bye, hvilken blev bemeldte Henrich Meynstorff tildømt. 1507 i Skiftet imellem de Bille, fik Per Bille Gods i Holtug, i Thommestrup, i Thaastrup, og i Klippinge. 1510 gjorde Torben Bille til Sandholt, et Mageſkifte med Meſter Ove Bilde, Kong

Han

*) Ubiſdgaards Beſkrivelse over Stevns Klint, N. 3.

Hanses Tansler, og hans Brødre, han skalde have i Stevns Herred, i Hølstue, i Tomestrup, i Torup, i Klippinge, Gods mod andet her i Landet. 1563, Otto Brades Gienbrev til Kongen af Aar 1563, paa Gods i Hølstue. 1578, Anna Holkes Gienbrev til Kongen af Aar 1578, paa en Gaard i Hølstue Sogn og Bye. 1622, Kongens Gienbrev til Kiøbenhavns Universitet af Aar 1622, paa Vor Frue Kirkes Begne, paa Gods i Hølstue, i Stersløv, i Havnesløv, i Lilleheddinge, og Lydersløv. 1633, Kongens Gienbrev til Just Høeg af Aar 1633, paa Gods i Hølstue, i Klippinge, i Seyerløv. 1634, Kongens Gienbrev til Just Høeg af Aar 1634, paa Gods i Hølstue, og Raabye Byer. Originalerne til disse 9 sidste Dokumenter, forefindes i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Raabye.

Ligger i Hølstue Sogn, lidet Østen for Raahoved. Skov, den bestaaer af 9 Gaarde, enhver skylder efter Krigsfordebogen af 8 Ld. 1 Skp. $1\frac{1}{2}$ Alb., men efter givne Moderation af 7 Ld. 5 Skp., 5 Rdk aarligt Landgilde, 12 Rdk. Hovertøpenge, og 1 Gaas, 2 Høns, 1 snees Veg til Storsløvs Eier. Foruden disse ere her 10 Huse. Byen var kun i maadelig Forfatning, og den sletteste paa hefte Storsløv Gods, indtil den for 12 a 14 Aar siden

blev paa Holsteensk Maade udfisktet, da dens Beboere begyndte, at dyrke deres Marke bedre, bortledede ved Grøfter, det overflodige stillestaaende Vand, lagde dem efter, at saae og dyrke Hvede, og derved meget bleve forbedrede i deres Vilkaar. Ved denne Udfiskting blev 2de Gaarde, sammendragne til een, som blev udflyttet under Navn af Raabhyegaarden. Fra Giorslaw Allé-Wei, havde Etatsraad Lindencrone, ladet anlægge en god Wei til denne Bye, og Raahoved Skov, med Pilletræer paa begge Sider, men endeel af dem ere af Tyve bortrugne og den er ei siden vel vedligeholdt. De faa Efterretninger man fra ældre Tider har om denne Bye, kan eftersees i denne Beskrivelse under Søeholm, Holtug, Hellested, Thomsstrup, da den, i Dokumenter, disse Byer angaaende, nævnes.

Landsbyen Lilleheddinge.

Den ligger midtvejs imellem Landsbyerne Hvierrup og Havneløv, udad mod Klinten; den bestaaer af 25 Gaarde, hvoraf 21 skulder efter Krigsjorderegningen af 10 Ld. 3 Skp. 3 Fdk. $2\frac{8}{21}$ Alb. , men efter Moderation af 8 Ld. , giver i aarligt Landgilde 5 Rdl. , 12 Rdl. Hoberiepenge, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 1 snees Eg til Giorslaws Eier. 3de af disse Gaarde er ved Mageskifte fra Sophie Hedeg

Hedevig, den 1ste Jan. 1732, henlagte uder Giorssløw. 1 Gaard, som Etatsraad Lindencrone købte af Grev Thott, staaer for 6 Td. 4 Skp. 2 Fdk. 1 Alb., samt 1 Lam, men da den er for høit ansat i Hartkorn, har den aarligen kun svaret 3 Td. Byg, og 2 Td. Havre; Hoverie har der aldrig været giort af den, og ei heller er der derfor blevet noget bestalt. 1 Gaard er Universitetets. Foruden disse, indeholder Byen 18 Huuse, Præstegaarden, Skolen, og den i Sognet beliggende Lille Heddinge Mølle. Ved Folkeoptællingen 1787, indeholdt Sognet 230 Mennesker, og dets contribuerende Hartkorn er 223 Td. Byen tilhører Giorssløw, men Kirken, Vemmetofte Klosters Stiftelse, som har Jus patronatus et vocandi til samme. Kirken er bygt af Kridtsteen, omgiven af en smuk og velvedligeholdt Ringmuur. I Taarnet ere 2de Klokker, paa den mindre staaer Warstallet 1715, paa den større, en Kytter i Harnisk, og Warstallet 1616. I Kirken er en smuk forgyldt Kalk og Disk. Aar 1559 den 9de Augusti, har Kong Christian 3. givet Præsten her til Kirken, aarlig 4 Pd. Korn, som nu i Byg ydes. For det øvrige har man følgende gamle Esterretninger om dette Sogn: Aar 1337 pantsætter Johan Nielassen de Warpeleef til Claus Foss sin Gaard i Lilleheddinge. Aar 1356 skæder Lydykinus Foss de Kynthæ Kalan-

Lalandie, til Kong Waldemar Gods i Lilleheddinge, i Kenge, i Seierslev i Storeheddinge Sogn. Aar 1390 pantsætter Benedictus Byug, Ridder til Henniche Gruppendale Bøvner for 100 Mkf. hans Gods i Stevnsherred, nemlig 1 Gaard i Lilleheddinge, tre Gaarde i Byerkorp (Bielkerup) og en Gaard i Holtuge. Aar 1391, Elenæ Nielsdatter, Bent Bygs Enkes Pantebrev af 1391, til Frue Ingeborg Nielsdatter, Hr. Peder Offensen Ridders Enke, paa en Gaard og øde Jord i Lilleheddinge. Aar 1403 har Antvorskov Kloster givet Biskop Peder Jensen Livsbrev paa noget Gods i Hedinge og Resbye beliggende. *) Jens Sparres Gienbrev til Kongen af Aar 1607, paa Gods i Lilleheddinge. Originalerne til alle disse Dokumenter, det næst sidste undtagen, forvares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Høierup.

Yderst paa Stevn's Klint ligger denne Landsby, den indeholder 12 Gaarde, som skulde efter Krigs-jordebogen af 9 Ed. $2\frac{1}{4}$ Alb., men efter givne Moderation af 8 Ed. giver 5 Rdl. aarligt Landgilde, 12 Rdl. aarlig i Hoveriepenge, samt 1 Saas, 2 Hans, 1 snees Æg til Grichstrups Eier; Foruden

*) Danske Magazin, Tom. IV. Pag. 360.

uden disse ere endnu en Annex-Gaard, Skolen, hvori Degnen til dette Sogn, der tillige er Skoleholder, boer, og 22 Huuse, hvoraf nogle Indbyggere nære dem, ved det under Klinten faldende Fiskevie. Saavel denne Byes Jorders nær Beliggenhed ved Søen, som den kolde Kridt-Bund, hvorpaa de ligge, gjør deres Hæst undertiden mislig. Ved Folkeoptællingen 1787, var i Sognet 138 Mennesker, og det contribuerende Hartkorn beløber sig til 116 Td. Byen og Sognet er af Hans Oluffen af Sæholm, givet 1411 til Storeheddinge Kirke, for en Siæle-Messes Vedligeholdelse. Kirken, hvis Kirketiende er 15 Td. 4 Skp., er bygget af Kridtsteen, den ligger endnu yderligere ud ad paa Klinten end Byen, og ved Klintens Nedstyrtinger ere undertiden Enderne paa de i Kirkegaarden værende Liigkister, komne tilsyn. Den er som et godt Varetegn, de Sæfarende meget bekiendt, og tiener til Kettesnor for de forbi seilende Skibe i dette Farvand, for at undgaae Klintens farlige Grunde. Klinten ved Kirken er gandske steil, og Tid efter anden undermineres Kirken af Søen, men i Eggen gaaer det Sagn, at den, for at undgaae denne Fare, hvert Aar flytter sig noget indad paa Landet. Kirken er meget gammel, som er bekiendt af Inscription, der endnu sees paa en Table i den, og findes anført i

Pon-

Pontoppidan's Marmora Danica, Lib. I. P. 198, og i Dänische Bibliothek, 11' Stück, Pag. 44 saaledes: Valdemaro quarto regnante et summa cum laude validissimum Holsatorum exercitum, capto comite Nicolao in Fionia, pessundante, hæc ecclesia in extremo Stevonii promontorii littore consecrata est, per Dominum Henricum Gerhardi Episcopum Roskildensem, in honorem St. Johannis Baptistæ et St. Clementis Martyris. Ao. Domini M.C.C.C.L.VIII. feria tertia infra octavam nativitatis beatæ virginis. Denne Indskrift har vor lærde Oldsamler, Ole Worm, anmærket her i Kirken. Indscriptionen har først været indgravet i en Kobbertable, som var i Kirken til Aar 1600, da den blev tagen derfra og bragt til Hoffet og i dens Sted, en Træetable med samme Paaskrift ophængt. *) Af denne Table sees, at Kirken nu har staaet paa dette sære Sted i 439 Aar. Sognet, der tilforn var for sig selv, er 1678 annecteret til Storeheddinge Cappellanie. Alteret er opsat 1559, Prædikestolen og Stolene 1605, da Ditlev Holk var Havidsmænd paa Tryggevælde, samme har Dronning Charlotte Amalie 1706 ladet staffere. Over Chorsdøren staaer et Crucifix med Inscription: Joh. 13, 16.

Hof:

*) Dänische Bibliothek, 26 Stück, Pag. 45.

Hofman, i *Fundationerne for Siælland*, *) beretter om det forgyldte Billede, - som staaer lige over for Præfesiolen, at have følgende Tradition: at da en Skipper engang var i Havsnød for Stevns-Klint, skal han have gjort det Løfte, hvis han blev frelst af Faren, at bygge Kirken, som just staaer paa det farligste Sted, hvor de største Kampesteene og Flintebrokker ere; mueligt, Skipperen for at have sat Kirken her, som et Vartegn for andre Søfarende, af de chatolste er bleven canoniseret, og hans Billede opsat i Kirken til en Afmindelse. Aar 1676 har Biskop Bager givet 50 Slettedaler til Kirken, som han lovede at forrente medens han levede. Glad ældre Tidens Efterretninger angaaer, da eftersee denne Beskrivelse ved Storeheddinge og Klippinge. Sognepræsten til denne Kirke, er residerende Capellan til Storeheddinge Kirke, hvor han ogsaa boer.

Landsbyen Havneløb.

Den ligger midtvejs imellem Lilleheddinge og Lydersløv, og indeholder 17 Gaarde, enhver skuldende af 8 Td. 5 Skp. 3 Fdk. $2\frac{1}{7}$ Alb., en annex Bonde af 8 Td. —, 1 Fdk., en Møller af 6 Skp. 1 Fdk. 2 Alb., en Huusmand af 1 Skp.,

*) Hofmans *Fundationer*, Tom, VIII, Pag. 418, og

og Communitets Huuset af 2 Ld. 4 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; som Wemmetofte Kloster nu har i perpetueret Gæste. Sognet bestaaer af denne Bye, Skærpinge, en Veirmølle, som alt ligger under Høistrup Hovedgaard. Ved Folkeoptællingen 1787 var i dette Sogn 336 Mennesker, og dets contri- buerende Hartkorn er 261 Ld. Aar 1678 er Sognet foreenet med Lilleheddinge, som et Annex. Kirken er bygt af Kridtsteen, med en smuk Ring- muur om. I Kirken er en Gravsteen af Kridt, over Hans Lauritsen Nawl, som døde 1558, paa samme sees udhuggen en Mand i fuld Størrelse, med Harnisk paa. I Byen findes 3 gode Kilder. 1767 har Byemændene ladet bygge her et Huus, og givet noget vist dertil aarlig. Fra gammel Tid habes om denne Bye følgende Efterretninger: Aar 1261 eiede Peter Oluffen in *hagnalef* VI or. scyld et dimidium. 1321 Abbadissens i St. Clarae Kloster i Koeskilde, Giembrev til Nughonem Nicolai dictum Nænæ Søn paa noget Klosters Gods i Hafneløv. 1389 pantsætter Nicolaus Sywertson de aasmærkæ til Folkmar, Ridder de Hærshorv, for 60 Mk. Sølv, alt sit Gods i Hawenløwæ. No. 1400 mageskifter Lasse Jensson a vavn til Dronning Margrethe noget Gods i Hafneløv og i Skærpinge, i Hafneløv Sogn. 1492, skieder og afhænder Cæcillæ Dweßdauiter Lunge i Egede, til

til sin Son Steen Vilde i Allende, sin Gaard og Gods i Haveløffue i Stevnsherred. Af et Mæggestifte, dateret Lundbygaard den 21 Dag Augusti 1574, imellem Knudt Stensen til Lundbygaard, og Jens Grubbe til Sundbygaardt, sees: at Jens Grubbe i Steden for endeel Gods paa Lolland, faaer af Knud Stensens Arvegods: "først Haffuensløffgaard y Steffuenshærrit medt syn Bygning, oc ith Enemercke kaldis Faure-Bøge, huilcken forne Haffuensløffgaardt skylder aarligen three pundt Byg, med andre Beder, item et smede Huffs skylder VI mk. item ith pendings Huff skylder XXIII þ. Item en Gaard y skarpinge som Rasmus iboer, skylder it pund Byg, item en Beer-Mølle skylder VI pund Meel." 1638, Henrich Hvitsfeldts Gienbrev til Kongen paa Gods i Havnølv, i Warpelølv og i Arnsie. Originalerne til ovenanførte, det af 1574 undtagen, findes forbarrede i det Kongelige Geheime Arkiv. Udi Siæl-lands Stifts Klemme, som in Originali findes i Stiftskisten paa Pergament, staaer dette om Havnølv anført: Vdi Steffuus-Hærrit, Presten tiill Haffuensløff Kircke skall haaffue aff Wor och Kronens Part aff Tienden aff fornesnte Haffuensløff Sogen III Pund Korn. *)

Lands-

*) Hofmans Foundationer, Tom. VIII. P. 426.

Landsbyen Skjorpinge.

Den ligger midtvejs imellem Lilleheddinge og Havnsløv, og hører til den sidste, som er dens Sognekirke; den bestaaer af 10 Gaarde, enhver skuldende af 10 Ld. 6 Skp. — $2\frac{1}{10}$ Alb., henhører under Høistrup, og altsaa til Bemmetofte Klosters Stiftelse. Fra ældre Tider havees følgende Efterretninger om denne Bye: Aar 1261 har Peter Oluffen eiet: in *Scyrpingi* 1 or scyld, som i Opregnelsen over samme Mand's Gods benævnes: in *scyrpingi* census unius hore et unam curiam cum suis attinenciis. Byen nævnes ogsaa i Dokumenter af Aar 1400, og faa eftersees under Landsbyen Havnsløv. Sydost fra denne Bye ved Klinten, ligger en, mod fiendtlig Landing 1713 her anlagt liden Stjerne-Skandse, Rødvig-Skandse kaldet.

Landsbyen Frørsløv.

Sognet bestaaer af denne Bye, stor 28 Gaarde 11 Huuse og 4 Markhuuse, den er et Annex til Lydersløv, og tilhører Brev Moltke til Bregentved, som har jus patronatus et vocandi til dens Kirke og derfor alternerer med Bemmetofte Kloster, som eier Lydersløv i at kalde Præst til disse Sogner. Ved Folkeoptællingen 1787 var her i Sognet 315 Mennesker, og dets contribuable Hartkorn er 232 Ld.

Ed. Byen har gode, frugtbare og til Uoling be-
 qveimne Marke; den er for endeel Aar siden ud-
 skiftet paa holsteenskt Maade, i Raabler og har dens
 Indvaanere meget, siden den Tid, forbedret deres
 Vilkaar. Kirken er af Kridtsteen, paa en liden
 Klokke i Taarnet, staaer 1665. Edele Rosen-
 Frands, Gabriel Laxmands har givet 500 Rdl.
 til Taarnets Opbyggelse, som nogenledes kan sees
 af en Inscription paa samme. Altertablen, saa-
 velsom Prædikestolen er fra 1614, da Ditlev Hoff
 var Befalingsmand paa Tryggevælde. Af Efter-
 retninger fra gamle Tider, Hayes om denne Bye
 følgende: Aar 1387, fik Peter Munk i Frørsløw
 paa Skiftet efter Afo Inguarsen noget Gods.
 Gerith Snaghenborgh og Heynæ Snaghenborg
 Brødre, Ridder, Claus Døwt og Peder Aves-
 son Ridder og Anna forne Peder Avessons Mo-
 der, sælge og skøde 1402 til Dronning Margrethe
 den Bye Frørsløw. Aar 15 . . Sælger Skøder
 og afhænder Johan Børsen til Nielstrup Ridder,
 til Hr. Anders Wilde i Sæholm nogle Gaarde i
 Frørsløw Sogn og Bye. 1580, Christopher
 Gøyes Skøde til Kongen paa en Gaard i Frørsløw
 med meere Gods i Landet. 1601, Peder Keeges
 Gienbrev til Kongen paa Gods i Frørsløw Sogn
 og Bye. 1602, Kongens Gienbrev til Steen
 Brahe paa 5 Gaarde i Frørsløw. 1642, Kon-
 gens

gens Gienbrev til Gabriel Larmand paa Gods i Frørsløv. Originalerne til disse 7 Dokumenter forefindes alle i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Lyderløv.

Til Sognet henhører denne Bye, beliggende omtrent midtvejs imellem Havneløv og Leidstofte, som ogsaa Lund, Giefnøe, Leidstofte, bestaaende af 1 Gaard, 2 heele og 4 halve Huuse, 4 Mark-Huuse og Høistrup-Herregaard. Enhver Gaard i denne Bye skylder af 7 Ld. 3 Sfp. — $1\frac{10}{11}$ Alb., og paa hver Gaard er $\frac{4}{11}$ Alb. Skovskuld, en Smed skylder af 2 Sfp. — 2 Alb. Ved Folkeoptællingen 1787, var i dette Sogn 540 Mennesker, og dets contribuable Hartkorn er 325 Ld. Kirken er af Kridtsteen, og Taarnet er byggt i Øster og Vester. Prædikestolen er fra 1605, Altartavlen fra 1608, da Ditlev Holf var Lehnsmænd paa Tryggevælde. Paa Stolene sees Erich Walfendorphs og Friises Vaabener og Navne. En Lysekrone er givet af Anna Catharina, Jørgen Sorterupsdatter, død i Kiøbenhavn 1711. Her er en Steen over Marcus Frise, Forvalter ved Bemannetofte, død 1705, og en over den berømte Digter Jørgen Sorterup, der har været Præst til denne Kirke. Endnu er her en Steen over Sognepræsten Niels Kaszussen, foun af hans Hustrue

og

og en Bondefarl, der tiende i Færø Præstegaard, blev dræbt i hans Bryggerhuus, den Dag de havde været til Alters. I Sakristiet er en aaben Begravelse, hvori Søren Christensen, der var Præst her i Sognet og døde 1654, ligger begravet. Imellem Alteret og Choret er et tilnaglet Skildervie, hvorpaa en Præst med Kone og fem Børn, meget smukt ere afmalede. Til Kirken har Wemmetofte Stiftelse, Jus patronatus et vocandi. De Efterretninger man fra ældre Tider har om denne Bye ere følgende: No. 1397 pantsætter Benedictus, kaldet Byug, Ridder til Gunnarsløf, til Thus Johansen for ti Mk. Sølv, det Gods, som han havde faaet med sin Hustrue, efter hendes Moder Frue Christine af Sæholm, nemlig 2 Gaarde i Lythersløf, og en Gaard i Lund. Kong Erichs Vidisse af Aar 1400, over: Jesse Paulsens Skøde af Aar 1390, hvorved han overlader Holmar Jacobsen Ridder, saa meget Gods, som $\frac{3}{4}$ af en bool Jord i Lydersløv og i Lund, som begge skulde 3 øre Korn. 1511 eller 12, gjorde Thyge Krabbe af Bustrup Ridder, et Mageffekte med Kong Hans, at Krabbe, mod andet Gods i Landet, overlod Kongen en Gaard i Lydersløv Sogn og Bye. Originalerne til disse 3 Dokumenter forbares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Lund.

Ligger omtrent midt imellem Høistrup og Lille-Taarsie, gandske nær Stranden ved Præstøe-Bugt, og i Lydersløv Sogn; den bestaaer af 15 Gaarde, og enhver Gaard skylder af 8 Td. 2 Skp. 2 Fdk. $2\frac{4}{17}$ Alb. Den hører til Høistrup Herregaard, og altsaa under Wemmetofte Klosters Stiftelse. Da den ligger ved Stranden, nære nogle af dens Beboere sig ved Fisserie. Undertiden træffer det ogsaa, at Skibe sætte til paa denne Side af Klinten, hvilkke og give dens Beboere noget at fortiene. Følgende Efterretninger havees fra ældre Tider om den. 1261 har Peter Oluffsen eiet: in *lyndæ* 1 mr scyld, i Folge foransførte hans Testamente. Kong Erichs Bidisse af Aar 1400, over Hennechini pedersen de Fredhersløf Wæbners Skøde, hvorved han overlader Folmar Jacobsen Lunge de Høgstorp Ridder, sin Gaard i Lund de Anno 1395. Originalen til dette sidste Dokument forvares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Gievnøe.

Den ligger strax sønden for Lydersløv i dens Sogn; den indeholder 10 Gaarde, hver skyldende af 8 Td. 4 Skp. 3 Fdk. $\frac{2}{10}$ Alb. og en Tyrejord 7 Skp. Den ligger til Høistrup, og altsaa under Wemmetofte Stiftelse. Fra ældre Tider veed man

man følgende om den. Aar 1528, sælger, skieder og afhænder Frue Anne Andressedatter til Lendtevedt, Jørgen Marsvins Efterleverste, til velbyrdig Qvinde Frue Anne Holgersen, Herr Henrich Wengstorffsdatter i Siælland 2de hendes Gaarde og Gods, liggende i Stevnsherred i Lynner-sløv Sogn og Gidsne Bye. Originalen til dette Dokument forbares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Hellested.

Sognet indeholder denne Bye, hvis Navn synes at stamme fra Helligsted, formodentlig efter en eller anden Helgen, den er stor 18 Gaarde, 28 Huuse, hvori Præstegaarden, Degneboeligen, Skolen, en Mølle, Taastrup-Bye, Arnøbye, Ryebye, 7 Huuse, Byen Baarup, samt Juellinge Herregaard. Sognet og Kirken, hvortil Grev Moltke har Jus patronatus et vocandi, henhører under Juellinge, og har en Herre med Bregentved Grevskab. Ved Folkeoptællingen 1787, indeholdt Sognet 727 Mennesker, og dets contribuable Hartkorn er 355 Td. Kirken, der fordm kaldtes Mariæ Kirke, er bygt af Kridtsteen; til denne skjskede Peter Oluffen de Kalwæriis No. 1261, i Følge hans Testamente: *ecclesie hælgæstethæ XXIX mr.* den. paa den store Klokke i Taarnet staaer: Jens Juels og Wibekes Sønnes Navne med Aartaa 1689;

paa den mindre: 1571 Ellen Juel. Altertavlen er fra 1605, da Ditlev Holk var Lehnsmænd paa Tryggevælde. Under et Crucifix er følgende at læse med Munkeskript: Respice qui transis, quia tu mihi causa doloris, en morior pro te, peccatum despice pro me. 1526. Paa Pulpituret staaer: Jens Juels og Wibeke Scheels Navne med Aars-tal 1689. I tvende aabne Begraveller staae: Ellen Juel, Jens Billes Frue, til Giorstøw, som døde paa Walbyegaard, nu Juellinge, 1619. To Børn, Axel og Ulrich Rosenfrands 1644. General Admiral Jens Juel, Friherre af Juellinge, død 1700, hans Frue Wibeke Scheel, død 1685. Kammerherre Jens Juel Wind, Friherre til Juellinge og Hougaard i Lolland, død 1726. Helle Margrethe Krag, død 1738. Oberst Jens Juel Keck fra Palkgaard, død 1724. Friderich Wind, død 1692. Sophie Cathrine Juel, død 1706. Den bekiendte Peder Synø, som har efterladt os en Samling af Danske Kæmpeviiser, foruden nogle andre Skrifter, har været Præst for dette Sogn, og ligger her begravet. Fra ældre Tider vides om denne Bye: Aar 1261 har Peter Oluffsen de Kalmæriis eiet: in hællstathæ X or: scyld, solido minus. Fra Aar 1306 haves følgende Skiode: E. Dei gratia Danorum Sclavorumque Rex, omnibus presens scriptum cernentibus, salutem in Domi-

Domino sempiternam. Notum facimus universis, quod in presencia nostra constitutus Mathæus dictus Lalæ exhibitori presencium Nicolao] dicto Tinde famulo nostro, quatuor solidos terrarum in censu in *Stavenshæret* in *Helieftathæ* sitarum, scotavit et libere assignavit, jure perpetuo possidendas, recognoscens se plenum precium, juxta consensum utriusque partis, videlicet, quadraginta marchas cupreorum bone monete proiisdem bonis integraliter sublevasse. Ne igitur dicto Nicolao super prædictis terris aut suis heredibus aliqua turbacionis materia debeat aqualiter suboriri, prædictam scotationem tam rite et rationabiliter factum in nostra et nostrorum consiliariorum presencia, tenore presencium ratificamus et confirmamus, districte precipientes, ne ipsum Nicolaum, seu heredes suos, quicumque cuiuscunque condicionis existat, presumat quomodolibet molestare, prout nostram vindictam Regiam no-luerint evitare. In cuius rei evidentiam sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum Worthingburgh in nostra presencia. Anno Domini. M.C.C.C.VI die beati Clementis.

Reden under hanger et Stykke af Seglet.
 Bag paa stæner skrevet: Kongens Brev paa god,
 som ligger i Helieftathæ, hvorles Niels Tøndt

køfte thet aff Matis Laalæ. No. 1337 tildømmer Greve Johann af Holsteen, Hovedsmand over Siælland, Henning Mathæsson fire Skilling Jord i Helliæstæthe, som vare pantsatte en Linddæ, af Matthæo Godefrithson, bemeldte Hennings Fader. Man seer heraf, at man endog i disse Tider ved Magtsprog har giort et Skisde, hvori Tingen mod Betaling og Overenskommelse paa begge Sider var overdraget, til en Pantsættelse, men Landet havde skiftet Konge, eller rettere sagt, havde slet ingen, og de der havde Magten den Gang i Hænderne, handlede efter andre Grundsætninger og andre Betæggunde. Steen Bildes Gienbrev til Kongen af Aar 1607, paa Gods i Hellested, i Taastrup og i Sigerslevbye. Gabriel Larmands Gienbrev til Kongen af Aar 1642, paa Gods i Hellested, i Holtug, i Raabye, i Bielkerup, i Siersløv, i Taarvie, i Havneløv og i Lilleheddinge. Originalerne til disse benævnte Dokumenter, forvares i det Kongelige Geheime Arkiv. Aar 1694, den 24. Julii, skisder Kong Christian den 5te, Hellested i Stevns herred med meere Nyttergods, til Baron Jens Juel til Juellinge, for 3770 Rdl. 32 Skil. efter et Skisde i det Kongelige Rentekammer Arkiv. I Byen har fordmum været et Lav, hvis Love under Opsskrift: *Leges Conviviæ Stæ Gertrudis in Hellested in membrana scriptæ*

1404, med Brødernes og Søstrenes Navne til 1554, være i Rostgaards Bibliothek. Om Krigsraad Bruuns Gave til de Fattige her i Sogner, og hans Begravelse her i Kirken, kan eftersees: Hofmans Foundationer, Tom. VIII. Pag. 426.

Landsbyen Tostrop.

Den ligger omtrent midtvejs imellem Børpelsø og Arnøie, henhører til Hellested Sogn, og indeholder 12 Gaarde 2 Huuse. Den kaldes i gamle Dokumenter Tørstrop, maaskee efter Thor, en af Nordens hedenske Guder. Fra gamle Tider havees følgende Efterretning om den: Christopher Rosengaards Giensbrev til Kongen af Mar 1586, paa 2 Gaarde i Tostrop i Hellested Sogn, hvoraf Originalen forvares i det Kongelige Geheime Arkiv. Byen omtales ogsaa i Dokumenter, som forhen under Maglebye, Holtug og Hellested ere anførte.

Landsbyen Arnøie.

Imellem Hellested og Frørsløw midtvejs ligger denne Bye, som henhører til Hellested Sogn, og bestaaer af 12 Gaarde 9 Huuse. I Byen er en Skole for Ungdommen. Aar 1261 har Peter Slussen de Kalmæriis eiet: in arnhogh censumduarum horarum. Byen omtales ogsaa i et Dokument af 1638, som ved Havnsløw er anført.

Lands

Landsbyen Baarup.

Den ligger paa Veien imellem Hellested og Juellinge, henhører til Hellested Sogn og har 8 Gaarde 2 Huuse. Den blev forudm kaldet Barnerup, som sees af følgende: No. 1474 blev giort et Mægskifte imellem Frue Anna Jensensdatter, Herr Oluf Apellsons Efterleveriske i Walleff og Biørn Johansen, Ridder i Balbye, at Biørn Johansen skulde have af Vallæs Eiendom, Barnerup i Hellested Sogn i 10 Mar, efter hvilken Tid, eller og dersom han før ved Døden afgik, Barnerup igien skulde komme til bemeldte Frue og hendes Arvinger. Originalen heraf forvares i det Kongelige Geheime Arkiv. Endnu er en liden Bye, henhørende til dette Sogn, Nybye kaldet bestaaende af 7 Huuse.

Landsbyen Smerup.

Paa Herredets yderste Grændser mod Vesten ligger denne Bye, næsten midt imellem Juellinge Mølle og Spiellerup; den bestaaer af 11 Gaarde 7 Huuse, enhver skyldende af 7 Ed. 5 Skp. — $2\frac{4}{11}$ Alb., den ligger under Wemmetofte Kloster. Ved Folkeoptællingen 1787, var her i Sognet 298 Mennesker, og dets contribuable Hartkorn er 235 Ed. Kirken er et Annex til Spiellerup Kirke i Faxe Herred, og haver Wemmetofte Kloster

Jus

Jus patronatus et vocandi til samme. Den er bygget af Kridtsteen. I Taarnet ere 2de Klokker, paa den ene staaer: 1598, da Christian Holt til Høigaard var Befalingsmand paa Tryggevælde. Pulpituret er bygget, da Christen Scheel var Lehnsmænd 1654. En Skole er oprettet først af Frue Rosenfrands, og siden forøget og forbedret af Prinds Carl, da han eiede Wemmetofte, hvorom kan eftersees Hofmanns Foundationer, Tom. VII. Pag. 370. Følgende Efterretninger habes fra ældre Tider om denne Bye: Biskop Niels Clausens til Aarhus Forskrivelse af Aar 1520, til sin Frenke Anna Nielsdatter til Egholm, Eiler Hafs Efterleverste, paa Gods i Smerup, som hun skulde have efter hans Død. Biskop Niels Clausens i Aarhus Forskrivelse af Aar 1520, til sin Frenke Birgitte Olufsdatter, Herr Niels Erichsens Efterleverste til Walløf, paa Gods i Smerup, i Frørsløv, i Lunnebye, i Lydersløv Sogn, som hun skulde have efter hans Død. Niels Bildes Briebrev til Kongen af Aar 1586, paa Gods i Smerup Sogn og Bye. Originalerne til disse 3 Dokumenter, forbares i det Kongelige Geheime Arkiv.

Landsbyen Store-Taarvie.

Den ligger midtvejs imellem Lydersløv og Spielterup, henhører under Smerup Sogn, og indehol-

holder 16 Gaarde, hvoraf enhver skylder af 6 Td. 7 Skp. — $1\frac{1}{2}$ Alb. Ei langt fra denne ligger Laarsie-Mølle, der skylder af en Spiellerup Kirke. Jord 1 Td. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb.; som alt ligger under Bemmetofte Klosters Stiftelse. Følgende vides fra ældre Tider om denne Bye: Folmar Jacobsen Ridder, oplader No. 1400 Dronning Margrethe, alt det Gods og alle de Breve, som paa samme Inde, nemlig først et Brev af 1397, som Olef Thygesson, som man kalder Lunge af Attorp, satte ham i Pant med en Gaard i Thorow for 10 lødig Mark; et Vasseboel i Thorowe, som Jones Siwartzsen satte ham i Pant for 20 lødig Mark; et Gods i Havenløve, som Jones Siwertzen havde sat ham i Pant for 60 lødig Mark. En Fierding Jord i Gefusøve, som Niels Esbernzen Bille og Jngemar Grubbe havde pantsat ham for 6 lødig Mark; en Fierding Jord i Gefusøve, som han havde indløst af Lyderløv Kirke for 10 lødig Mark. Claus Gruppendales, Møstekes og Gerith van der Laucken vidisse af forestaaende Brev af 1414. No. 1400 skjøder Niclas Sywardson, Ridder, til Dronning Margrethe, det Gods, som han havde pantsat Folmar Jacobsen, og Dronningen nu havde indløst, som er Vasseboel i Thorowe og fem Gaarde i Havenløve. Kong Erichs Vidne af Mar 1400, om ovenmeldte Niclas Sywardsons Skjøde.

Skøde. Vidne af Siellardsfars Landsling af Aar 1400 om bemeldte Skøde. Originalerne til disse foranførte Dokumenter, forvares i det Kongelige Geheime Arkiv; ligesom og Originalen af efterfølgende: Oluf Ores Magtbrev af Aar 1495 givet Eskild Gøye, at deele og at mane alt den Skade og Skadegjeld, som Frue Ingers Arvinger og Børn ham gjorde paa Thorsfjæ, den Tid Herr Eskild havde læt ham Toorsfjæ. Udi Morgens Bilde til Swanholm, Ridder, Danmarks Rigesraad, hans Testamente, som han fort før sit Endeligt 1537 har ladet forfatte, findes blandt andet disse Ord: „Item giiffuer ieg myn Thiener i Lore vti Steffuens Herret halt hans Landgiuld till. *)

Landsbyen Lille-Taarsie.

Ligger henad mod Stranden ved Præstøe Bugt, den henhører til Smerup Sogn, og bestaaer af 7 Gaarde, enhver skyldende af 6 Ld. 7 Skp. — $1\frac{1}{2}$ Alb. til Wemmetofte Kloster. Indtil 1768 var den indlemmet i Store-Taarsie, hvorfor og alt det, som forhen fra de ældre Tider om Store-Taarsie er berettet, gielder indtil dette Aar, ligesledes for denne Bye; thi i førommeldte Aar bleve

For

*) Danske Magazin, Tom. VI. Pag. 53.

Jorderne deelte, og denne Bye anlagt og udbygget henimod Stranden. Den kaldes paa det af Videnskabernes Selskab, over denne Deel af Siælland udgivne Kort: Nye: Taarøye.

Stevns Klint.

Dette mod Østersøen høie, og paa Siællands østlige Side beliggende Forbjerg, strækker sig i Længden fra Siørslaw Bøgeskov, eller Holtug Skandse, hvor Landkanten begynder at reise sig, til Rødvig Skandse, i en krum Linie fra Norden til Sønden $1\frac{1}{4}$ Miil. Den har Falsterboe i Skaane, $3\frac{1}{2}$ Miil Østen til Norden, for sig, Møens Klint sønden for sig, $3\frac{1}{2}$ Miil tvært over Præstøebugt, Umager $3\frac{1}{2}$ Miil Nordost fra sig tvært over Risgebugt, og ligger den $4\frac{1}{4}$ Miil fra Kjøbenhavn. Paa det høieste Sted, som er Høiestie, Nordost for Høierup Kirke, er Klinten høiest, og dens yderligste Punt i Søen er Mandehovet østen for Siørslaw Landøbye. Den bestaaer for det meeste af opvejlende Lav af Kridt- Kalk- og Flintsteen, der deels af Søen Tid efter anden undermineres, deels af Sneevandet, der om Foraaret optøer, og rinder ud, over og igjennem Klinten, skilles fra hinanden og nedstyrter i Ruiner af mangehaande Stikkelser, som fra Søensiden frembyder et besynderligt Syn. Af Klinten udspringer ved Høierup Kirke en Kilde, hvis Vand
af

af nogle anpriset som meget godt, da det dog var at formode, at det, formedelst dets Gang giennem Kridtlagene, maatte være af en stram Smag. Klinten har ingen lange, eller vidt ud i Farvandet fremragende Sandbanker, eller Steenrevler, som Strandkanterne lige over for i Skaane, men dens Kyster ere dog nær ved, formedelst sine gamle Udstyrtinger, der bestaae af store Kampesteene og skarpe Flintebrokker, hvist farlige, naar de Seilende i tyk og taaget Luft ei kan see Landet, og Storm og Strøm falde besværlige; den her lige over for paa Falsterboe i Skaane anlagde Fyr er derfor de Søfarende til megen Nytte, naar den i lange og mørke Nætter kan sees, og hjælper dem til, naar pludselige og uforudsede Omstændigheder ei indtreffe, at blive i Midten af Farvandet, og derved lykkelig at fortsætte Coursen imellem disse Lande. Over Klintens Grunde gaae i uroeligt Veir svære Brændinger, og det er altsaa ei at undre over, at her i stormende Veir med paalands Vinds og Ege, ofte sætte Skibe til. Saadant maatte de 6 svenske Krigsskibe erfare, som 1566 her løb paa et Rif, formodentlig Kalkgrunden, Norden for Holtug Skanse, hvorpaa er 3 Favne, da de fra Risgebugt satte hen ud ad til Stevns-herred. *) Indbyggerne i de Byer, der ligge

Klin-

*) Kong Friderich 2. Chronika ved Resen, Pag. 159.

Klinten nærmest, slægte deres Brødre, paa entent-Læssøe, Anholt eller Skagen, temmelig paa, og have maaskee ei uden Grund Ord for i forrige Tider, at have været ligesaa ubarmhertige mod Strandede og deres Brag og Gods, som disse. Kong Christian den 2den har 1521 allerede sagt i en Forordning. „De som forsee sig med Plyndring eller Skibbrudnes Drab og Mishandling, de skulke hænges, og det ved Strandbreddene, derfor skal der opreiser Galger omkring ved Stranden.“ Denne gode Anordning blev, som alt andet fra denne Konges Tid udraabt for Tyrannie, men derimod blev Forstandsrettighed, som en af Herlighederne ved et Gods, indført, under hvis Mærke ofte er udøvet meget utilladeligt mod Skibbrudne. En Fierding Wei fra Holtug Skandse kan smaa Skibe, der enten have Steenful, eller Stykgods til Storeheddinge eller anden Stæds her i Egnen i gode Sommerdage lægge til. En halv Fierding Wei nær Holtug Land er Vandet 8 a 9 Favne, imellem Mandehovet og Thomestrup 6 a 8 Favne, ved Høierup Kirke 6 a 8 Favne, og ved Fælskovs Rif paa Sanden 3, og strax uden for, 6 Favne. *) Imellem Thomestrup og Høierup Land lægge og nogle smaa Fartøier undertiden til,

nær

*) Et nyt Pasfort over Sundet og begge Belterne udgivet 1777 af C. E. Lous.

nær under Landet, for at tage Kride ind, men høist usikre og troeløse ere dog alle dens Ankerpladse, naar Storm og Søgang indtræffe; ingen kan derfor opholde sig her, uden midt om Sommeren ved godt og stille Veirligt. Let kunde man falde paa at formode, denne Klint kunde, oa den som et Forbjerg stikker saa langt ud i Søen, tiene Trækfuglene i For- og Efteraar til Hvilested paa deres Reiser, men man mærker et til saadant, formodentlig, fordi Landpynterne af Galster ere saa nær herved, hvor de ogsaa pleie at indfinde sig, og Kysterne her ere bratte og ei ved en efterhaanden aftagende Ebbe, riige paa Orme og Muslinger, saa at her er lidet for en saa talrig Hær, at faae til Livets Ophold.

Naar man opmærksom betragter Lagene i denne Klint, der som før er sagt, bestaae af Kridt, Kalk og Flint, hvis Strata ligge saa ordentligent afvejlende paa hinanden, som om de vare med Glid og Orden henlagde, saa maae man billigen falde i stor Forundring over det Arbeide, Søen og Tiden har anvendt paa, her at sammendynge en saa utallig Hob Skaldyr, som foreenede med Søevandets og Luftens Deele, og besvængrede af disse, have formeret denne Masse, der synes at have været Martusendes Arbeide, hvis Lav nu ligesom Udkanterne af Klinten nedstyrte, meere og meere
 fomme

fomme tilsyne, og forskaffe os nye og forunderlige Prospecter fra dens Indvolde, hvilke maae være dannede, førend Havet har — efter vor Tids Naturforskeres Meening — ophørt, at have saa megen Kalkmaterie i sig som tilforn; om dens Tilværelse yttres Herr de Luc en Gisning, som jeg troer ikke af Veien her at anføre: „at nemlig de mineraliske Damppe af de mangfoldige rasende og ildsprændende Vulkaner har opløst den Mængde Kalkmaterie, som Havet fra Skabelsen havde i sig, og derved gjort det stiftet, til at affætte heele Høie deraf, og overtrække Foden af de største oprindelige Bierge i samme, med saa stærke Kalklag, som vi overalt finde, *) da derimod Havet nu affætter lidet eller intet Kalk, men ikkun Sand og en infrusterende Leer Skorpe.“

Dette Forbjerg forskaffer Herredet Kridtsteene til Bygninger, der i Mangel af andre kan bruges til Udhuse, hvori mange Trækhuller kunde anbringes, men til Baaningshuuse er der endnu megen Tvivl, om de ere brugelige og give sunde Boepæle. Brugeligheden angaaende, da ere de af en blød Materie, og ei alle af lige Fasthed og Godhed, men meget forskiellige, de sue ei Kalken til sig, og

føle

*) de Luc's physische und moralische Briefe, 2 Bind, Pag. 396-451, og Fleischers Naturhistorie, Tom. I. Pag. 561 og 562.

følgelig ei binde sig saaledes sammen, som de Steene der ere brændte ved Ild, det er og en Keil, at Blokkene oftest tages af de i Søen nedstyrtede Stykker; udvendig i Bygninger, skalle de efterhaanden af, særdeles de der staae mod Solen, og for Sundheden ere de, formedelst deres stedse vedvarende Fugtighed, skadelige. Stevnsherreds Kirker og Herregaarde ere Beviiis paa Sandheden heraf, adskillige af dem ere henved firehundrede Aar gamle, men endnu afgive de saa megen Fugtighed, at den, naar den er indsluttet, sætter grønt Skimmel. Paneel og andet Træ kan derfor i disse Bygninger ei vare længe, men opraadner snart. Ikke destomindre bruges de til Vaaningsbygninger endog i Kiøbenhavn. Christian Lindencrone lod opbygge Gaarden paa Hiørnet af St. Annæ Torv og Norges Gade af disse, men til Palaier er den endnu mindst passelig, deels for dens Fugtighed indvendig i Bygningen, deels fordi den for sin Blødhed og Tilbøielighed til at skalle af, er en til Ornamenten uden paa en Bygning, høist uduelig Steen, endskjønt den paa adskillige nye Bygninger i Kiøbenhavn bruges til Gesimsen; det stadfæster ogsaa dens Ubrugbarhed, at Professor Ravert i den Muur, som stod paa den Grund han affiøbte Lindencrone, fandt Kalk og Steen efter saa mange Aars Forsøb, hver liggende for sig, som om det havde

havde været lagt i Dag, uden at have bundet sig sammen, hvorom man læse Bladet: Borgervennen. Præstegaardene her i Herredet, ere alle bygde af Kridtsteen, men holde sig og derfor stedse fugtige. Efter Ildbranden i Kiøbenhavn 1795, fandtes i adskillige Bygninger i Badstue-, Compagnie-, Hysken- og Broelæggerstræde, Kridtsteene af samme Størelse, som de nu leveres ved Stevns-Klint, formodentlig vare disse herfra. Det asiatiske Compagnies Magazin og Pakhuus er ligeledes byggt af Kridtsteen fra Stevns Klint. *) I forrige Aar blev et betydeligt Quantum Kridtsteen udskibet her fra Klinten, og transporteret til Kiøbenhavn, til en stor Bygning paa Hiørnet af Kongens Nyetov og Canalen. Stenene leveres herfra af forskjellige Dimensioner, de største saa store, at 12 af dem fylde et lige saa stort Rum, som 100 almindelige Flensborger Muursteen, og koste paa Stædet 3 Mark, 12 Stykker af samme. Mig forekomme disse for uhandtlige og ei passende med Sommeret i en Bygning. Her anlægges nu en Savmølle, som drevet ved Heste, vil levere Kridt-Blokke af forskjellige Dimensioner.

At Klinten indeholder Kalkmaterie og Kalk, sige næsten alle Skribentere, som have skrevet om den;

*) Pontoppidans Danske Atlas, Tom. II. Pag. 210.

den; ikke desto mindre benægttes det af nogle der vilde vide det bedre, men sandsynlig maade den gives her, naar man alvorlig tog sig af denne Sag. Nogle Gange er der og giort Forsøg dermed; Kammerherre Lindencrone lod, medens han var Eier af Giorssløv Gods, ved en Muurmester indrette en Kalkovn, han lod uden synderligt Valg samle løse Kalksteen overalt paa Klinten, satte dem i Doven og brændte dog 4 a 500 Td. Kalk, hvoraf han folgte adskillige, det er sandt, der vare endeel ubrændte Steene i den, Valget af Kridtsteene skeede ved ukyndige Folk, og Brændingen ved Brænde, men naar saadant tages i Betragtning, maade man tilstaae dette Forsøg, som en Prøve, faldt ud langt over Forventning. I Sommeren 1788 bereiste Rosendal, da Guldmægtig paa en af Kalkfabrikkerne uden Østerport, Strandkanterne af Klinten fra Faxøe til Giorssløv, han kom tilbage med den Forsikkring, at her fandtes gode og brugbare Kalksteene, og at det vilde være til Fordeel her at anlægge et ordentligt Kalkbrænderie, men da alting laae i raa Tilstand, her ingen Boepæl eller Anlæg til en saadan Haandtering var for ham, og betydelige Omkostninger udfordredes, før at gjøre de første hertil nødvendige Indretninger, maatte han, hvor meget han endog ønskede at nedlade sig her, og drive et Kalkbrænderie ved Klinten,

ten, opgive samme sit Forehavende. En af Castrups forrige Ciere Didriksen, har mundtlig forfikkret mig, at naar de paa Saltholm udviste Strækninger, vare for mavre og udkrævede for meget Arbeide, havde han undertiden ladet en Jagt afgaae til Stevns Flint, for at retournere med en Ladning løse Kalksteene og derved funden Regning.

Da Flinten er rig paa Flintesteene, kunde ogsaa disse bedre benyttes, og for Egnens fattige Indvaanere fordeelagtigere affættes. Man har største Grund til at troe, at de ere af den bedste Materie, da der ved Falsterboe, her lige over for i Skaane, gives Flint, der kommer i Godhed den Francke nær, de der falde sorte med en hvid Skorpe omkring, give bedst Jld. For 16 a 17 Aar siden havde nogle fattige Huusmænd fra Thomsrup og Lilleheddinge fundne paa, at hugge Bøfesteene her, og det i temmelig Mængde og af god Brugbarhed, de solgte deraf til Jsenkræmmerne i Kjøbenhavn, og erholdt for deres Flid og Paafund en Belønning af Landhuusholdnings Selskabet. Jeg saae med stor Fornøielse denne lille Fabriqve, i dens Verkstæd paa Flinten i Sommeren 1782, men den ophørte snart, formodentlig døde de der bestyrede den; thi Affætning manglede de ikke, og ingen befymrede sig videre om at bringe den i Drift. Vi ville heller lade Udlænderne, de Fran-

ske,

ste, Lydskerne og Sveitserne, levere Bøffesteene til vor gandske Armee, end tage vore egne ved vor Stuedør. Ikke at tale om den Danske Krigshær, der med disse rigelig kunde forsynes herfra, og det er dog ligesaa vigtigt, at have en god Bøffesteen for Geværet, som godt Krudt og gode Kugler, maae den Morste — da der saavidt mig bekiendt er, — ei i hele Norge findes Flint, undtagen paa Søndmør i Bergens Stift — faane denne Flintgrube, og tage deres Bøffesteene tilforhandele af Kisbmanden allevegne udenlands fra. Udlandet kunde endog, naar det kom i Drift, forsynes herfra med en stor Deel og nogle Penge vindes derfor ind i Landet. Først i denne Krig tog endog de Franske alle de gamle Flintesteene, Kisbenhavu kunde levere, og nogle Ijenkræmmere der, have beklaget sig for mig, de i denne Tingenes Forvirring i Europa ei vidste, hvorfra de skulde faae dem, jeg henviste dem, som naturlig, til Stevns Klint. Man seer altsaa af dette Forregaaende, at adskillige Ting indtil videre maae forblive inter pia desideria, de kommende Tider vil nok bedre vide at benytte dette Forbjerg, de vil vide at give alle Egnens Fattige her nok at bestille, ja Stevns Klint vil engang i Tiden beskæftige og ernære en stor Deel Mennesker.

Ved Klinten findes i Kridt- og Kalksteenen en Mængde Echinit eller petrificerede Sæ-Øbler. *Abildgaard* siger: *) at Echinit eller Musselkallerielden findes forvandlede til Flint; dog, lægger han til, træffer det ind undertiden. Jeg har paa min Vandring under Klinten fundet en gandske til Flint forpandlet Echinit, som Jeg, uden at der sprang Stykker af den, kunde slaae Ild med. Foruden denne har jeg fundet to Cochlitæ, en smuk stor Buccinit, en Helicit, to ubestemte Species af Isis og endnu en petrificeret Echinit, hvis Afbildninger sees i Kobber, i det af mig 1776 udgivne Skrivt: *Historiske Efterretninger om Stevns-Herred* o. s. v. P. 74-75. I Natural-Kabinetterne gives ogsaa adskillige seeværdige Stykker fra denne Klint, og har *Pontoppidan* haft nogle i hans Natural-samling. **) *Min Morbroder O. F. Müller*, Danmarks berømte Naturforsker, melder om et slags spiselige blaa Sæmuslinger, som fra *Forbierget Stevns Klint* bringes til Salg i *Kjøbenhavn*, men af disse har jeg ingen forefundet. ***)

Alt Klinten i ældre Tider har været lige saa feil og brat som nu, giver *Saxo Grammaticus* in
 vita

*) *Abildgaards* Beskrivelse over *Stevns Klint* og dens naturlige Mærkværdigheder, P. 23.

**) *Pontoppidans* Danske Atlas, Tom. I. P. 451.

***) *Von Würmern* des süßen u. salzigen Wassers, P. 143.

vita Regis Nicolai os et Beviis paa; hans Ord
 ere disse: „In cujus apparatu, Magnus Saxonis
 filius Erici miles singulare fidei specimen edidit.
 Nam cum Nicolaus maritima Sialandiæ loca, ne
 quis ad Ericum transiret, observari jussisset, per
Steffuensis promontorii prærupta à satellitibus
 fune demissus, noctu scapham conscendit, ea-
 que Scaniam petens, gratam Erico opem at-
 tulit;“ en historisk Tildragelse i vort Fædrenelands
 Historie, som engang kan give Anledning for en
 af vore Kunstnere til et interessant Malerie. At
 den ligeledes i fordum Tid har været fuld med løse
 Stene, giver Saxo os atter et Beviis paa, naar
 han siger: *Abfalon cum secus promontorium*
Steffuense navigationem haberet, levibus faxis
et ad jaciendum habilibus, in ejus littore lecti-
tatis, navigium onerat, usurus iis ad castelli
tutionem quod in publico negotiatorum portu
 (Kjøbenhavn) condiderat. *) Fortællinger fra
 den mørke Oldtid sige os, at der paa denne Klint
 har boet en Konge, under Navn af Klintekongen,
 om ham have følgende Beretning; at Klintekon-
 gen paa Stevns Klint foreenede sig med Klinte-
 kongen paa Møen, hvilke begge ihjelsloge den Søe-
 Nøver Grap paa Nyen. Man kan slutte sig til,
 paa

*) Saxo Grammaticus in Vita Valdemari Imi.

paa hvad Tid dette er skeet, naar man finder, at en ved Ravn Huns, som succederede Klintekongen paa Møen, reise siden med endeel ungt Manskab til Italien, for at hielpe sine Landsmænd, men kom ei meere tilbage igien. *) Disse hans Landsmænd har sluttelig været Longobarderne, som i Midten af det syvende Aarhundrede rodfæstede sig i Italien og stiftede der det longobardiske Rige, der blomstrede, indtil Longobardernes Konge blev taget fangen af Carl den Store. Eversøvere have og her i de barbariske og mørke Tider fundet Opholdssted i Klintens Rifter og Hauler, da samme var for dem en beleilig Standpunkt at overskue Farvandet, for strax at kunde anfælde deres Fjender, der kom saavel fra Røge som Præstørbugten. Ved Strandkanten af Klinten lige uden for Thomestrup Land, findes en Hule Klintestuen kaldet, som nok har tient dem til Boelig. Overtroen har tillige i fordum Tid her opdigtet en Ellekonge, som efter Sagn ei taalte, nogen anden Konge maatte komme ind i Herredet, men Christian 4, Friderich 3, og Christian den 5te, der efter hans norske Reise holdt Indtog i Stevns Herred den 4de Nov. 1685, have med deres Nærværelse tilintetgjort denne Meening. Alle øvrige Fabler, om Elle-

*) Hofmans Fundationer, Tom. VIII. P. 518.

Ellekongens Datter, Ellefruer og Ellekoner, hvis smaa Spørgerier her i fordum Tid skal have været meget gangse, kan eftersees i Peder Eyns Kæmpeviiser, S. 701.

En Afbildning af denne Klint sees i Pontoppidans Atlas, Tom. I. Pag. 440, men den, som snarere med egne Hine sandfærdig at udspeide Naturen, i enhver af dens besynderlige Frembringelser, og har Leilighed dertil, gjør bedre i, heller at see saadanne Prospekter i selve Naturens Skjød, end i slet tegnede og værre stukne Kobber.

Dg herved slutes da denne min Beskrivelse over Stevns-Herred, hvortil jeg i mange Aar har exciperet af Skrifter og allevegne fra Archi- ver og Bibliotheker sanket Dokumenter og Bidrag. Formodentlig vil Bønderbyerne i samme ved Udflytningerne mærkeligen formindskes og en stor Deel af Herredet ved enkelte Gaardes Udflytning i deres Marke, faae et andet Udseende, Weiene andensteds hen blive forlagte, og i næste Aarhundrede, vil maaskee dets nu værende Forsatning i saa Henseende være for en stor Deel ukiendelig, og ei passe med denne min Beskrivelse. Dog vil det vist fornøie endog den sildigste Slægt i denne Egn, heraf

heraf at faae at vide, hvordan dets forrige Forfatning var, endog fra de ældste Tider, den da værende, kan de selv beskue, og det tilhører en tilkommende Forfatter i næste eller paafølgende Aarhundrede, at opbevare hvad han da her i Egnen finder mærkbærdigt for hans Efterkommere.

Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam referre, rectique facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petere.

Plinius.
